

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**ERGENLERDE BİLİŞSEL YAPILAR VE SOSYAL
KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BİLİŞSEL
DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM AÇISINDAN
YORUMLANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Nihan KALKAN

İstanbul, 2008

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**ERGENLERDE BİLİŞSEL YAPILAR VE SOSYAL
KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BİLİŞSEL
DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM AÇISINDAN
YORUMLANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Nihan KALKAN

Danışman: Prof. Dr. A. Esra ASLAN

İstanbul, 2008

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Nihan KALKAN tarafından hazırlanan ERGENLERDE BİLİŞSEL YAPILAR VE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM AÇISINDAN YORUMLANMASI başlıklı bu çalışma 27. 06. 2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

Danışman: Prof. Dr. A. Esra ASLAN

Üye : Prof. Dr. Alev ÖNDER

Üye: Yard. Doç. Dr. Ahmet ŞİRİN

ÖZET

Bu araştırmada ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ile bilişsel yapıları (fonksiyonel olmayan tutumlar ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar) arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini, Kadıköy İlçesi' nde devlete bağlı örgün eğitim kurumlarına devam eden 14 ve 17 yaş ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Kadıköy İlçesindeki üç ilköğretim kurumuna (İkbaliye İlköğretim Okulu, 60. Yıl Anadolu İlköğretim Okulu, 50. Yıl Feridun Tümer İlköğretim Okulu) ve beş ortaöğretim kurumuna (Fenerbahçe Lisesi, General Ali Rıza Ersin Lisesi, Kadıköy Anadolu Lisesi, Mehmet Beyazıt Lisesi ve 50. Yıl Tahran Lisesi) devam eden 239' u 14 yaşında, 337' si 17 yaşında, 309 erkek 276 kız, toplam 576 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek için gerekli bilgiler dört adet veri toplama aracı ile toplanmıştır. Sosyal kaygı düzeyini belirlemek için, "Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği"; bilişsel yapıları belirlemek için ise "Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği" ve "İlişkilerle ilgili Bilişsel arpıtmalar Ölçeği" ; bağımsız değişkenler için ise araştırmacı ve danışmanı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Uygulama sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS 10.0 paket programından yararlanılmış, ergenlerin sosyal kaygı ve bilişsel yapıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson arpım Momentler Korelasyon Katsayısı; bağımsız değişkenler ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin saptanması için de İlişkisiz Grup t Testi ve Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Tespit edilen farklılıkların hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için ise Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre, ergenlerin sosyal kaygıları ile fonksiyonel olmayan tutumları ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasında

anlamli ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin, yaş ve anne baba birliktelik durumuna göre değişmediği ortaya çıkmıştır. Ergenlerin sosyal kaygılarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiş ve bu farklılığın erkeklerin lehine olduğu saptanmıştır. Bir diğer bulgu ise, ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin, anne eğitim durumuna göre, baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta olduğudur.

Anahtar sözcükler: Sosyal Kaygı, Bilişsel Yapılar, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar, Bilişsel Çarpıtmalar, Bilişsel Davranışçı Teoriler.

ABSTRACT

In this research, the relationship between adolescents' social anxiety levels and their cognitive structures -dysfunctional attitudes and interpersonal cognitive distortions- is analyzed.

The research universe comprised of 14 and 17 years old primary and secondary level formal education students going to public schools located in the district of Kadıköy in the city of İstanbul. The research sample consisted of 576 students, 309 male and 276 female; of whom 239 were 14 years old and going into three primary-education institutions, namely İkbaliye, 60. Yıl Anadolu and 50. Yıl Feridun Tümer Primary Schools; and 337 were 17 years old and going into five secondary-education institutions, namely Fenerbahçe, General Ali Rıza Ersin, Kadıköy Anadolu, Mehmet Beyazıt and 50. Yıl Tahran High Schools.

Information needed to realize the purpose of the research is obtained via four data gathering instruments. Liebowitz Social Anxiety Scale is used to determine the level of social anxiety, Dysfunctional Attitudes Scale and Interpersonal Cognitive Distortions Scale are used to identify the cognitive structures and Personal Information Form created by the researcher and advisor is applied in order to specify the independent variables.

SPSS 10.0 program is used for the statistical analyses of data obtained during the research; Pearson's Product Moment Correlation is used to determine the relationship between adolescents' social anxiety and cognitive structures, and The Independent Group t Test and Kruskal-Wallis Test is used to ascertain the relationship between the independent variables and social anxiety. Mann Whitney U Test is used to find out from which group the differences aroused.

According to the findings from the analyses, a significant relationship is specified between adolescents' social anxiety and dysfunctional attitudes-interpersonal cognitive distortions. Further, adolescents' social anxiety levels didn't change

according to age and the case of parents' unity/discrepancy. It is found that adolescents' social anxiety differed according to gender, males demonstrating higher scores. Another finding is that adolescents' social anxiety levels differed according to parents' education levels.

Key Words: Social Anxiety, Cognitive Structures, Dysfunctional Attitudes, Cognitive Distortions, Cognitive-Behavioral Theories.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLO DİZİNİ.....	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	24
1.3.Önem.....	25
1.4. Sayıtlılar.....	26
1.5. Sınırlılıklar.....	26
1.6. Tanımlar.....	27
1.7.Kısaltmalar.....	28

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	29
2.1. Araştırma Modeli.....	29
2.2. Evren	29
2.3.Örnekleme.....	30
2.4.Verilerin Toplanması.....	31
2.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	31
2.4.2. Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği	32
2.4.3. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği	33
2.4.4. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği	36

2.4.5. Uygulama.....	38
2.5. Verilerin Çözümlemesi.....	39

BÖLÜM III

BULGULAR	40
----------------	----

BÖLÜM IV

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	92
----------------------------------	----

4.1.Sonuç ve Tartışma.....	92
----------------------------	----

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri ile İlişki ile İlgili Bilişsel Çarpıtmaları ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	92
--	----

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Cinsiyetlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	103
---	-----

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	105
--	-----

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	107
--	-----

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	108
---	-----

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	109
Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	110
Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	111
Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	112
Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	113
Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	114
Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Ekonomik Düzeye Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	115
Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ekonomik Düzeye Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması	116
4.2.Öneriler.....	117
KAYNAKÇA.....	120
EKLER.....	134
EK-1 Kişisel Bilgi Formu.....	134

EK-2 Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği (LSAS).....	135
EK-3 Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ).....	137
EK-4 İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ).....	140

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Okul ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	30
Tablo 2: Ergenlerin İlişki İle İlgili Bilişsel Çarpıtmaları, Sosyal Kaygı Düzeyleri Ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Katsayısı Sonuçları.....	41
Tablo 3: Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	44
Tablo 4: Bağımsız Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	44
Tablo 5: Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	45
Tablo 6: Değişken Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	45
Tablo 7: FOTÖ Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları.....	45
Tablo 8: Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	46

Tablo 9: Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	46
Tablo 10: Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	47
Tablo 11: Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	47
Tablo 12: Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	47
Tablo 13: Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	48
Tablo 14: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtma Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	48
Tablo 15: Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	49
Tablo 16: Bağımsız Tutum Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	49

Tablo 17: Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	49
Tablo 18: Değişken Tutum Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları.....	50
Tablo 19: FOTÖ Toplam Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	50
Tablo 20: Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	51
Tablo 21: Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	51
Tablo 22: Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	51
Tablo 23: Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	52
Tablo 24: Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	52
Tablo 25: Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	52

Tablo 26: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtma Toplam Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	53
Tablo 27: Mükemmeliyetçilik Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	53
Tablo 28: Bağımsız Tutum Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları.....	53
Tablo 29: Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları.....	54
Tablo 30: Değişken Tutum Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	54
Tablo 31: FOTÖ Toplam Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	55
Tablo 32: Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	55
Tablo 33: Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	55

Tablo 34: Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	56
Tablo 35: Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	56
Tablo 36: Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	57
Tablo 37: Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	57
Tablo 38: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtma Toplam Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları	57
Tablo 39: Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	58
Tablo 40: Bağımsız Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	59
Tablo 41: Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	59

Tablo 42: Değişken Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	60
Tablo 43: FOTÖ Toplam Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	60
Tablo 44: Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	61
Tablo 45: Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	62
Tablo 46: Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	64
Tablo 47: Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	65
Tablo 48: Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	67
Tablo 49: Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	67

Tablo 50: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	68
Tablo 51: Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	68
Tablo 52: Bağımsız Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	69
Tablo 53: Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	69
Tablo 54: Değişken Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	70
Tablo 55: FOTÖ Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	71
Tablo 56: Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	71
Tablo 57: Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	72

Tablo 58: Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	73
Tablo 59: Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	74
Tablo 60:Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	75
Tablo 61: Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	77
Tablo 62: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	78
Tablo 63: Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	79
Tablo 64: Bağımsız Tutum Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	80
Tablo 65 : Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	81

Tablo 66: Değişken Tutum Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	81
Tablo 67: FOTÖ Toplam Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	82
Tablo 68: Sosyal Kaygı Düzey Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	83
Tablo 69: Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	84
Tablo 70: Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	86
Tablo 71: Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	87
Tablo 72: Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	89
Tablo 73: Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları	90

Tablo 74: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları.....	91
---	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. PROBLEM

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi, varlığının onanması ve evrende yalnız olmadığını hissetmesi bakımından diğer insanlarla ilişki içinde olması bilişsel, duygusal ve fizyolojik açılardan kaçınılmaz bir zorunluluktur. Günümüzde hızla ilerleyen kültürel ve teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak her geçen gün değişen insanlar arası ilişki ve beklenti stilleri, insanı anlama çabasında olan bilim insanlarının önündeki incelenmesi gereken değişkenlerin sayısını arttırmakta, insana ve onu etkileyen değişkenlere çok yönlü bakma ihtiyacını doğurmaktadır.

Yaşanan bu hızlı değişimlerle birlikte insan, bu değişimlere uyum sağlamayla ilgili birçok kaygı problemi ile karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle modern yaşamın bedeli olarak da yorumlanabilecek bireyselleşme ve yalnızlaşma süreci insan için kişilerarası alanda ciddi sorunlar yaratabilmektedir. Bu sorunlardan bir tanesi de kişiyi hem sosyal hem de ruhsal manada olumsuz yönde etkileyen sosyal kaygı problemidir.

Bu durum, literatürde “Sosyal Kaygı”, “Sosyal Anksiyete” başlığı altında ele alınmakta ve gereken önlemler alınmadığı takdirde çok hızlı bir şekilde bir tür ruhsal bozukluk olan “Sosyal Anksiyete Bozukluğu”, “Sosyal Fobi” ye dönüşebilmektedir (Bayramkaya, Toros ve Özge, 2005).

Sosyal Kaygı (Fobi), tanım olarak Marks ve Gelder tarafından 1966 yılında tanımlanmasına karşın ilk kez Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nın 3. baskısında (DSM III) yer almıştır. “Sosyal Kaygı (Fobi)” kavramı, konuşurken, piyano çalarken veya yazı yazarken başkaları tarafından gözlenme korkusu duyan kişileri tanımlamak için ilk kez 1903'te Janet tarafından kullanılmıştır (Dilbaz, 1997).

Sosyal Kaygı, özellikle sosyal durumlara dönük ya da sosyal ilişkilerde yaşanması beklenen bir kaygı türüdür ve korku, utangaçlık gibi duygular ile karakterize olmaktadır (Bradley 2004; Burger, 2006). Literatürde farklı şekillerde tanımları bulunmaktadır.

DSM IV- TR (2001)' de, Sosyal Fobi başlığı altında şu şekilde tanımlanmıştır:

“Tanımadık insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği, bir ya da birden fazla toplumsal eylemi gerçekleştirdiği durumdan belirgin ve sürekli bir kaygı duyma. Kişi küçük duruma düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde davranacağından korkar ve anksiyete belirtileri gösterir.”

DSM IV- TR' ye göre, sosyal kaygının, sosyal fobi başlığı altında yaygın ve özgül iki alt tipi mevcuttur. Yaygın tip sosyal kaygıda, kişi çok fazla sayıda sosyal durumdan korkmaktadır. Bu tip sosyal kaygıda depresyon, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sakınma gibi özellikler daha fazladır ve kaygıya diğer psikiyatrik rahatsızlıkların eşlik etme ihtimali daha yüksektir. Araştırmalar, yaygın tip sosyal kaygının ergenlik döneminin başında (preadolescence) ortaya çıktığını göstermektedir (Kashdan & Herbert, 2001; Sevinçok, 2000, s.5). Özgül (yaygın olmayan) tip sosyal kaygıda ise kişi, topluluk önünde konuşma, yazı yazma, yeni kişilerle tanışma gibi daha özgül korkulara sahiptir ve başlangıç yaşı ergenliğin ortalarına denk gelen 17 yaş civarındadır (Kashdan ve Herbert, 2001; Sayar, Solmaz, Öztürk, Özer, Arıkan, 2000, s.163).

Literatürde sosyal kaygıya dair yapılan tanımlar incelendiğinde DSM IV-TR' de dahil olmak üzere içeriklerinin dikkat çekecek derecede bilişsel ve davranışçı kavramlarla örülü olduğu görülmektedir.

Costanzo ve diğerlerinin (1995) sosyal kaygı tanımında bu değişkenlere rastlanmaktadır. Sosyal kaygı, kişilerin kişilik özellikleri (utangaç, çekingen v.s.) olarak yatkın olduklarında, aile tarafından bu özellikleri pekiştirildiyse, çevre yapılandırılmamış ve önceden kestirilemez olduğunda, uyarımları ya da uyarımların

ortaya çıkardığı içsel durumları kontrol edebilecek uyum stratejilerden yoksun olduklarında ortaya çıkan bir durum olarak tanımlanmıştır (Akt. Boucher, 2003).

Beck (2005)'e göre sosyal kaygı, kişinin dikkat odağı olmaya ve diğer bir kişi veya kişiler tarafından olumsuz değerlendirilmeye, değersiz sayılmaya karşı olan abartılmış korkusudur.

Sosyal kaygı, bireyin çeşitli sosyal durumlarda uygun olmayan biçimde davranacağı, kötü bir duruma düşeceği, olumsuz bir izlenim bırakacağı ve başkaları tarafından olumsuz (aptal, zavallı, beceriksiz, yetersiz vs.) bir biçimde değerlendirileceği yönündeki beklentileriyle yaşadığı bir rahatsızlık ve gerilim durumu olarak da tanımlanabilmektedir (Gümüş, 2006, s. 2).

Birçok tanım incelendiğinde ulaşılabilecek ortak nokta, insanın sosyal bir varlık olmasına ve sosyalliği arzulamasına karşın sosyal inceleme altında kalmayı aynı zamanda oldukça yoğun sıkıntı veren bir durum olarak algılamasıdır. Kısaca, sosyal kaygının temel psikolojik görünümü, kişinin yapıp ettiklerinin yersiz ya da yetersiz olarak değerlendirileceği düşüncesinden kaynaklanan sosyal ortamlarda utanma ya da aşağılanmaktan aşırı ve sürekli bir şekilde korku duyma biçimindedir (Türkçapar, 1999, s. 247).

Sosyal kaygı ile ilgili yayın ve araştırmalarda tanım ile ilgili tam bir olgu ve kavram karmaşası yaşandığı görülmektedir. Çoğu yayında sosyal kaygı, sosyal fobi ve sosyal anksiyete bozukluğu ile aynı anlamda ele alınıp incelenmiş ve aralarındaki farka çok az değinilmiştir. Bu durum sosyal kaygının ne zaman normal ne zaman anormal bir olgu olarak ele alınacağı konusunda ciddi bir karışıklık yaratmaktadır. Bu konuya ilişkin Leary ve Kowalski (1995), sosyal kaygı ve sosyal fobinin arasında büyük ölçüde binişiklik olmasına rağmen, aralarında sadece bir derece farklılığı olduğunu ileri sürmektedirler.

Bu durumda sosyal ortamlarda yaşanan kaygının normalliği ve hangi derecesinin bir problem olarak karşımıza çıkacağına Schneier (2003) açıklık getirmiştir. Ona göre

normal sosyal kaygı, sosyal ortamlarda dikkatin odaklanması ve uygun olmayan sosyal davranışların önüne geçilebilmesi için gereklidir. Korkulan, önem verilen toplumsal bir eylemin gerçekleştirilmesi gereken durumla karşılaşma, hemen her zaman çoğu kişide normal kaygı tepkisi doğurur. Ancak, bu durumla ilgili kaygı beklentisi, kişinin olağan günlük işlerini, mesleki işlevselliğini ya da toplumsal yaşamını önemli ölçüde bozuyorsa ya da kişi bu durumun onun fobisi olacağına ilişkin belirgin bir sıkıntı duyuyorsa kişiye bir sosyal fobi tanısı konması ve müdahalenin buna göre yapılandırılması uygun olmaktadır.

Sosyal kaygı bir problem olarak ele alındığında, dünyada depresyon ve alkol bağımlılığından sonra en sık görülen üçüncü ruhsal bozukluktur (Turner, Beidel and Larkin, 1986). Son zamanlarda yapılan araştırmalarda yaşam boyu yaygınlık oranının %4 ile %13 arasında değiştiği öne sürülmektedir. Genç ve çocuk popülasyonunun yaklaşık %1'inde görüldüğü ve gençlikte yaşanan kaygı bozukluklarının %9 ile %15'ini oluşturduğu bildirilmiştir. (Leary ve Kowalski, 1995; Subaşı, 2005).

Ülkemizdeki alan çalışmalarında üniversite öğrencileri arasında sosyal kaygının yaşam boyu görülme sıklığı %17, aylık yaygınlığı ise %14,4 olarak bulunmuştur. "Türkiye'nin Ruh Sağlığı Profili" adlı araştırmada, sosyal fobi yaygınlığının %1,8 olduğu tespit edilmiştir (Turan ve diğerleri, 2000).

Boucher (2003)'e göre, tüm yaygınlık oranları dikkatli yorumlanmalıdır. Bu oranlar sosyal kaygının genel yaygınlık oranına göre değil DSM IV kriterlerine göre ortaya konmuştur. Sosyal kaygının kabul edilir yaygınlık oranı, tanısız sosyal fobi kategorilerinden çok daha yüksektir.

Sosyal kaygının başlangıç yaşı ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Beidel, Turner ve Morris (2000), başlangıç yaşının 8 yaş olduğunu, Kashdan ve Herbert (2001) ise, ortalama başlangıç yaşının 15.5 yaş olduğunu belirtmektedirler. Kızıltan (2003)'e göre ise, yapılan bazı araştırmalar sosyal kaygı yaşayan kişilerin %40'ının 10 yaşından önce fobik özellikler gösterdiğini, % 95'inin ise 20 yaşından önce bu özellikleri gösterdiğini saptamışlardır.

Yapılan çalışmalarda genelde ortak görüş sosyal kaygının başlangıç yaşının ergenliğin başı, 13- 14 yaş civarı olduğu yönündedir ve ergenliğin ortaları boyunca sosyal kaygı ve sosyal kaygı bozukluğunun doruk noktasına ulaştığı kabul edilmektedir (Johnson, Inderbitzen-Nolan & Anderson, 2006; Leary ve Kowalski, 1995).

Sosyal kaygının başlangıç yaşı ve yaygınlığı ile ilgili tüm bu istatistiki bilgiler, ergenlik döneminde yaşanan sosyal kaygıya odaklanmanın ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Akran ilişkilerinin, sosyalleşmenin, toplum içinde bir yer edinmenin önem kazandığı bu kritik dönemde, sosyal kaygının özellikleri, türleri, davranışa yansımaları ve nedenlerini anlamak, bir birey olarak yaşama yerleşme çabası içinde olan ergeni anlamaya bizi bir adım daha yaklaştırmaktadır.

Sosyal kaygının (sosyal fobi) temel özellikleri Dünya Psikiyatri Birliği Sosyal Fobi Çalışma Grubu –WPA (1995)’te şu şekilde belirlenmiştir (Yolaç,1996, s.55):

1. Sosyal ortamlarda davranışlarının başkaları tarafından inceleme altında tutulduğu korkusu.
2. Performans gerektiren durumlarda, utanç doğurabilecek ya da gurur incitebilecek durumlarda duyulan belirgin korku.
3. Korkulan durumlardan sürekli kaçınma davranışı.

Temel problemi, korkuya ve kaygıya dayalı kişilerarası ilişkileri sürdürmekte zorluk olan bu kişilerin korku koşulları WPA (Dünya Psikiyatri Birliğinin Sosyal Fobi Çalışma Grubu) (1996) tarafından şöyle sıralanmıştır (Akt. Kızıltan, 2003):

1. Başkalarına tanıştırılma,
2. Yetkili kişilerle tanıştırılma,
3. Telefon etme,
4. Misafir kabul etme,

5. Bir işi yaparken izlenme,
6. Şaka konusu olma,
7. Tanıdıklarla birlikte yemek yeme,
8. Restoranda yemek yeme,
9. Başkalarının önünde yazı yazma,
10. Umumi tuvaletleri kullanma,
11. Topluluk karşısında konuşma,
12. Alışveriş yapma,

Bu koşulların olduğu ortamlara maruz kalan kişilerde ciddi kaygılar yaşanmakta, bu ortamlardan kaçınmak mümkün olmamakta dolayısıyla bu durum kişilerin yaşamlarının birçok alanını olumsuz yönde etkilemektedir.

Araştırmalar sosyal kaygıya sahip kişilerin evlilik ve iş hayatlarında, arkadaşlık ilişkilerinde ve eğitim yaşamlarında oldukça önemli bir takım sorunlar yaşadıklarını göstermektedir (Bayramkaya, Toros ve Özge, 2005, s.166). Örneğin, sosyal kaygının en sık görülen biçimi, topluluk önünde konuşmadır. “Listeler Kitabı”na göre topluluk önünde konuşma Amerikan toplumunun en büyük korkusudur (Dilbaz, 2000). Ölüm korkusunun altıncı sırada olması ve insanların topluluk önünde konuşmaktansa ölmeyi yeğlemesi, sosyal kaygının yol açtığı sorunların ne boyutlara varabileceği konusunda oldukça iyi bir fikir vermektedir.

Sosyal kaygının içerdiği davranış biçimleri incelendiğinde birçok olumsuz duygulanım ve kaygı bozukluklarıyla binişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Sosyal kaygıya diğer olumsuz duygulanımlar ve kaygı bozuklukları da eklendiği zaman anlaşılması oldukça zor hale gelmektedir. İnceleme alanımız sadece sosyal kaygı ile sınırlı ise sosyal kaygının binişiklik gösterdiği alanlar ve kesin ayrımı ortaya konulmalıdır. Liebowitz, Gorman, Fyer ve Klein (1985)’e göre sosyal kaygının kesin sınırı; hemen her sosyal ortamda ve önemli kişilerarası durumlarda önceden prova ederek hazır bulunmaya yoğun ihtiyaç duyma çerçevesinde alınmalıdır (Akt. Gümüş, 1997).

Sosyal kaygıya (sosyal fobi) eşlik eden özellikler arasında eleştirilmeye, olumsuz bir biçimde değerlendirilmeye ya da reddedilmeye aşırı duyarlılık, haklarını savunmada güçlük çekme ve benlik saygısında düşüklük ya da aşağılık duyguları vardır. Bu duygular kişide kişilik özelliklerini de belirleyici bir işlev görmektedir. Sosyal kaygılı kişilerin, daha çok içedönük, utangaç, benlik saygısı düşük, özgüven eksikliği yaşayan, sosyal beceri eksikliğine sahip ve incinebilirlik düzeyi yüksek olan kişiler oldukları tespit edilmiştir (Erözkan, 2004; Turan ve diğerleri, 2000).

Bu kişilik özellikleri ve duygular psikiyatrik rahatsızlıklara da kapı aralamaktadır. Çeşitli çalışmaların sonuçlarına göre sosyal kaygıya (sosyal fobi) çoğunlukla depresyon, çekingen kişilik bozukluğu, agorafobi, panikatak, duygudurum bozukluğu, kişilik bozuklukları, alkol ya da madde kötüye kullanımı eşlik etmektedir (Bayar, Doksat ve Oral, 1999; Köroğlu, 2006; Turan ve diğerleri, 2000).

Özellikle ergen ve çocuklarda sosyal kaygıya ilişkin onların tüm yaşamlarını etkileyecek önemli ve uzun dönemli olumsuz sonuçlar bildirilmiştir. Selektif mutizm (Seçici konuşmazlık), ayrılma anksiyetesi, okul reddi gibi ergen ve çocuklara özgü bu problemler, gençlerin yaşamında akademik, mesleki ve kişisel anlamda birçok sıkıntıya yol açabilmektedir. Ergenlerde madde ve alkol kötüye kullanımının, intihar davranışlarının, ruhsal bozukluklarının oluşmasında sosyal kaygının önemli bir belirleyici olduğu çeşitli araştırmalar tarafından da desteklenmiştir (Aydın ve Sütçü, 2007; Eskin, 2000; Johnson, Inderbitzen-Nolan & Anderson, 2006; Kashdan ve Herbert, 2001).

Sosyal kaygının tüm bu nitelikleri göz önüne alındığında başlangıç yaşının ortalama olarak 13- 15 yaşları arasında değiştiği bilgisi araştırmacıları önemli bir risk dönemi olan ergenlik çağını irdelemeye yöneltmiştir (Ingles, Hidalgo ve Mendez, 2005). Leary ve Kowalski (1995)' ye göre ergenlik dönemi sosyal kaygının en fazla yaşandığı dönemdir. Son yıllarda araştırma ve uygulamalarla özellikle çocuk ve ergenlerde yaşanan sosyal kaygının incelenmesi ve tedavi seçeneklerinin yapılandırılmasına yönelik ilgi ve çalışmalar giderek artmaktadır (Pineles, 2003).

Ergenlik, ergenliğin başlangıcından, fizyolojik ve psikolojik erişkinliğe ulaşıncaya kadar geçen gelişim dönemidir. Birey çocukluğun bağımlılığından ve hamlığundan kurtularak olgunluğa ve bağımsızlığa yönelmektedir (Budak, 2003, s. 268). Kızlarda kabaca 12-21, erkeklerde 13-22 yaşları arasını kapsayan bu dönemde, fiziksel, zihinsel, cinsel, duygusal alanlarda, sosyal rollerde ve öz-kavramda önemli ve çoğu kez rahatsız edici değişiklikler gerçekleşmektedir (Aydın, 2004). Bunun içindir ki, psikolojiye “ergenlik karmaşası” kavramını kazandırmış olan, G. Stanley Hall (1904), bu dönemi hayatın en stresli ve fırtınalı dönemi olarak nitelmiştir (Akt. Gander ve Gardiner, 2004, s. 438). Ergenlik yetişkin yaşama hazırlanmada önemli ve kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir. Sağlıklı ve üretken bir erişkinliğe ulaşabilmek için ergenin sözü edilen alanlardaki gelişim görevlerini bu zor dönemde tam anlamıyla yerine getirebilmiş olması gerekmektedir.

Yaşama ve mesleğe hazırlanma görevi ile karşı karşıya kalan ergenin, kendini ifade etme, başkalarını anlama ve doyumlu sosyal ilişkiler yaşayabilmesi bazı temel sosyal becerilere sahip olması gerekmektedir. Bir sosyal etkileşimi başlatmak ve sürdürmek, grupla birlikte iş yapmak, kendisini arkadaş gruplarının bir parçası olarak görmek, kendini, düşünce ve duygularını net bir şekilde ifade etmek, stres durumlarıyla başa çıkmak gibi beceriler sosyal beceri kavramının içine girmektedir. Ergen bu becerileri geliştirip uygulayabilmek için sosyal ve duygusal gelişim görevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmiş olmalıdır (Genç, 2005, s. 44).

Özellikle olumlu sosyalleşme sürecini yaşayamayan ergende, gelecek yaşamında karşılaşacağı zor durumlara karşı ayakta durmakta zorluk çekme, özgüven duygusunu geliştirememesi ve kaygı yaşantıları daha sık ortaya çıkabilmektedir (Bayramkaya, Toros ve Özge, 2005).

Sosyal kaygı, özellikle alternatif kişilik modellerinin test edildiği, yeni ilişki ağlarının kurulduğu, yeni sosyal durumlarla karşılaşıldığı, sosyal etkileşim becerilerinin geliştiği bu çağda oldukça engelleyici olabilmektedir (Erkan, Güçray ve Çam 2002; Ingles, Hidalgo ve Mendez, 2005).

Flanagan (2005), sosyal kaygılı çocuk ve ergenlerin özellikle okul ortamlarında korku yaşadıkları durum ve etkinlikleri, başkalarının önünde konuşma yapmak, yemek yemek yazı yazmak, herhangi bir konuda performans göstermek, diyalogları başlatma ve sürdürmek, okul sonrası aktivite ve partilere katılmak, otorite figürleriyle konuşmak, resmi olmayan sosyal durumlar ilgi merkezi olmak, romantik bir ilişki amacıyla karşı cinse yakınlaşmak olarak belirlemiştir. Bu gibi durumlar gençte, aşırı ve makul olmayan bir kaygı ile birlikte otomatik tepkiler yaratabilmektedir. Bu kaygı kendisini, kekemelik, tırnak yeme, mırıldanarak konuşma, zayıf göz kontağı, paniğe benzer tepkiler, sesin titremesi ve hatta ağlama olarak bile gösterebilmektedir.

Sosyal kaygıyı yaşayan ergenlerin kişisel değişkenlerine bakıldığında, araştırmaların çoğu sosyal kaygının yaşanması açısından genellikle cinsiyet ve yaş açısından bir farklılık olmadığını belirtmekte, bazı çalışmalarda kız ergenlerin bazı çalışmalarda ise erkek ergenlerin daha fazla sosyal kaygı yaşadığı ileri sürülmektedir (Boucher, 2003; Erkan, 2002; Gümüş, 1997). Sosyal kaygının çoğunlukla, sosyo ekonomik düzeyi düşük ve anne- baba eğitim düzeyi düşük olan ergenlerde daha fazla görüldüğü saptanmıştır (Keskin ve Orgun, 2007; Sayan, 2005). Anne babanın birlikte yaşama durumu bazı çalışmalarda risk faktörü olarak ele alınırken (Erkan, 2002), bazı çalışmalarda ise anne babanın ayrı olması sosyal kaygıyı arttıran bir neden olarak ele alınmıştır (Palancı, 2004).

Sosyal kaygı yaşayan ergenlerin kişilik özelliklerini inceleyen araştırmalar, çekingen mizaç gösteren, çocukluğunda okul korkusu yaşamış, anne babası sosyal kaygılı ya da ilgisiz, önemli sosyal etkileşimlerin gerektirdiği sosyal becerilerde eksiklik olan, olumsuz sosyal ve bilişsel beklentilere sahip ergenlerin daha fazla sosyal kaygı yaşadığını ortaya koymaktadır (Flanagan, 2005; Özcan, Kılıç ve Aysev, 2006).

Ergen ve yetişkinlerde yaşanan sosyal kaygıyı açıklayan tek bir neden henüz ortaya konulmamış olmasına karşılık yapılan çalışmalar hem biyolojik hem de psikolojik etkenlerin birlikte rol oynadığını düşündürmektedir (Türkçapar, 1999). Çalışmalarda

belirtilen nedenler, hem sosyal kaygının belirleyicisi hem de neticesi olarak karşılıklı etkileşim içinde olması bakımından önemli görünmektedir.

Bu araştırmalara genel olarak baktığımızda, sosyal kaygının nedeni olarak karşımıza kişisel yatkınlıklar, aile tutumları, sosyal beceriler ile kültürel ve toplumsal özellikler çıkmaktadır. Bazı araştırmalar, sosyal kaygıya önceden bir yatkınlık olduğunu ve kaygının mizaç özellikleri ve erken sosyalleşme süreçlerinin etkileşimiyle ortaya çıktığını ileri sürmektedirler. Özellikle aile içindeki erken sosyalleşme süreçleri, sosyal kaygının çocuklukta risk faktörlerini arttırmakta ve sonrasındaki tetikleyici nedenlerle (sosyal beceri eğitiminin olmaması, kültürel ve toplumsal özelliklerin desteklemesi) kişinin yaşamına yerleştiği ileri sürülmektedir (Inglés, Hidalgo ve Méndez, 2005; Flanagan, 2005).

Sosyal kaygının ortaya çıkması ve sürmesinin nedenleri sıklıkla sosyal olayların yorumlanma biçimlerine bağlanmakta ve çoğu kez bilişsel davranışçı yaklaşımın temel kavram ve ilkeleri ile açıklanmaktadır. Yapılan araştırmaların sonuçları da sosyal kaygının açıklanması ve tedavisinde bilişsel davranışçı yaklaşımın oldukça önemli bir yere sahip olduğunu desteklemektedir (Rheingold, Herbert ve Franklin, 2003).

Çeşitli araştırma sonuçları, sosyal kaygı belirtilerinin bilişsel boyutunu ortaya koymaktadır. Sosyal kaygı yaşayan ergen ve yetişkinlerin, başkalarının kendileriyle ilgili ne düşündüğüyle çok ilgilendikleri, bununla ilgili çeşitli olumsuz tahminler yaptıkları tespit edilmiştir. Sosyal değerlendirilmenin olduğu ortamlarda çoğu zaman, yaptıkları şeyin yanlış olduğunu, aptalca şeyler söylediklerini, sersem gibi göründüklerini ve rezil olduklarını düşünme gibi olumsuz benlik değerlendirmeleri ve bilişsel çarpıtmalar yaptıkları gözlenmektedir. Bu süreç, sosyal kaygılı bireyin durumla ilgili gelecek ve geçmişle ilgili yapılan tahminlerini, beklentilerini ve düşüncelerini içeren bilişsel bir çerçeve sunmaktadır (Beck, 2005; Vassilopoulos, 2005).

Bu açıklamaya bağlı olarak bilişsel olarak sosyal kaygının en temel özelliğini, kişinin çevresinde özel olumlu bir izlenim bırakma, kendini uygun bir şekilde sunma yönünde çok güçlü bir arzu duyması ama diğer yandan da bunu gerçekleştirebilme yeteneğine duyduğu belirgin güvensizlik ikilemiyle açıklayabiliriz (Rapee ve Heimberg, 1997).

Sosyal kaygının bilişsel yönünün açıklanmasında birçok bilişsel teori bulunmaktadır. Bu çalışmada da ele alınacak olan bu teorilerin her biri, birbiri ile etkileşim içinde ve sosyal kaygının bilişsel sürecinin anlaşılmasında önemli katkılar sağlamaktadır.

Bilişsel model, sosyal kaygının kökeninde sosyal olaylara ilişkin gerçekçi olmayan yüksek felaket beklentileri olduğunu kişinin bunları korku ile karşıladığını ve korku veren uyanlarla ihtimalleri birleştirerek felaket sonuçlar beklediğini ve tüm bu süreci abartarak yaşadığını ileri sürer. Çalışmalarda tüm bu sürecin temelinde sosyal kaygılı bireyin bilişsel çarpıtma eğilimleri, işlevsel olmayan tutumlar ve olumsuz otomatik düşüncelerinin söz konusu olduğu belirtilmektedir (Smiths, Rosenfield, McDonald & Telch, 2006, s.1203).

Leary ve Kowalski (1995)' ye göre, sosyal kaygı vakalarında kaygılı düşünceler üç şeyi merkeze almaktadır: 1) Başkalarının gerçek ya da hayali değerlendirmeleri ve tepkileri (gerçekçi olmayan ilişki tahmini), 2) Onların tepkilerinin potansiyel olumsuz sonuçları (felaketleştirme), 3) Bireylerin sınırlılıkları ve davranışları ki bunlar, sosyal kaygısı olan bireylerin sosyal güçlükler yaratan inançlarıdır (fonksiyonel olmayan tutumlar).

Beck' in Şema Teorisi' ne göre, sosyal kaygılı kişilerin bilişsel şemaları işlevsel değildir. Sosyal ortamlara ilişkin tehdit ipuçlarına aşırı hassasiyet, güvenlik ipuçlarına ise düşük duyarlılık geliştirmektedirler. Böylece, sosyal kaygılı kişiler için, sosyal durumlarda saldırıya açık olma olarak da tanımlanan bilişsel şemalarının içindeki incinebilirlik modu aktif hale gelmektedir. Bu mod, tehlikeli görünen yer ve kişilere karşı sürekli tetikte olmak demektir (Rosset, 2004; Beck ve Emery, 2006).

Sosyal açıdan kaygılı olan kişi için en zarar verici gözüken tek faktör aslında kişisel kaygı deneyimi değil, incinebilirlik modunun devre girmesiyle meydana gelen çeşitli engellemeler, daha spesifik olarak performansına engel olan kopmalardır. Bu yüzden sözel akıcılığa, düşünmeye, hatırlamaya ve uzun vadeli belleğe mani olma gibi, çeşitli türde ket vurmalar, kişiyi en alıkoyucu faktörlerdir ve bir kez bu çeşit bir kendini oluşturan kehanet içinde yer aldıklarında bu fobik durum içerisine girme korkusunu sürekli hale getirirler. Bu durum onları içinden çıkılması zor bir kısır döngüye sokmakta ve sosyal performans gerektiren ortamlarda kaçınma davranışları geliştirerek onları problemlerini çözmek için gerekli deneyimlerden alıkoymaktadır (Beck ve Emery, 2006, s. 258).

Sosyal kaygının açıklanmasında bir diğer bilişsel modelle katkıda bulunan Clark ve Wells(1995)' e göre, anksiyeteyi kışkırtan durumlara girilmesi üzerine sosyal kaygılı birey bir gözlemci perspektifi ile –sanki kendisini dışarıdan gözlüyor gibi-dikkatini kendi üzerine çevirir. Bu dikkat kayması, gözlemci perspektifi ile diğerlerinden geldiğine inanılan, altta yatan hatalı, bozulmuş varsayımları harekete geçiren bir işlev görür (fonksiyonel olmayan tutumlar). Bu varsayımlar, sosyal bağlam için belirlenmiş kural ve kaideleri belirler. Sosyal ortamlara girdikten ve ayrıldıktan sonra değerlendirme için (rumination) bu katı varsayımlara başvurmaktadırlar. Bu varsayımlar kişide çeşitli olumsuz duygu ve davranışlara dönüşerek bir tür bilişsel kısır döngüye yol açmaktadır (bilişsel çarpıtma süreci) (Clark, 2001; Garner, Mogg ve Bradley, 2006; Leahy, 2004; Rector, Kocovski, Ryder ve Ledley, 2006; Spokas, Rodebaugh ve Heimberg, 2007):

1. Sosyal performansları için aşırı yüksek standartlar belirlerler (mükemmeliyetçi tutum). (Projeyi sunarken, kendinden emin ve çok bilgili görünmeliyim, sunumumda asla dil sürçmesi, duraklama olmamalı v.b.gibi).
2. Sosyal performansları için koşullu inançlar ve performans sırasındaki olumsuz otomatik düşünceler bulunur (Fonksiyonel olmayan tutum). (Bu sunumu kusursuz bir şekilde tamamlayamazsam yetersiz olduğumu

düşünecekler ve şimdi teklemeye başladım, hızlanmazsam başarısız olacağım. Sesim yapmacık ve titriyor galiba.)

3. Bedensel otonomik harekete geçme. (Terleme, titreme, kızarma, kalp çarpıntısı v.b.)
4. Kendine odaklanmış dikkat, o andaki görüntüsünü, halini düşünmeye odaklanma (Felaketleştirme, Olumsuz Filtre). (Beceriksiz ve aptal gibi görünüyorum, titrememi, terlememi herkes fark etti, bu korkunç bir şey v.b.)
5. Durumu telafi edici çeşitli kaçınma davranışlarına başvurma. (Hızlı bir şekilde sunumu bitirmeye çalışma v.b.)
6. Olay sonrası düşünsel irdeleme (Yargı odaklaması, haksız mukayese)(Bir aptal olduğumu düşünecekler, bunu başkası yapsaydı benden çok daha iyi yapabilirdi.)

Rector, Kocovski, Ryder ve Ledley (2006), sosyal durumlardaki artmış sosyal kaygının sadece çarpıtılmış kendilik algısının sonucu değil, başkalarının algılarının da çarpıtılmış varlığı ile birleşerek ortaya çıktığını savunmaktadır. Öyle ki sosyal kaygılı kişiler, başkaları adına konuşarak bilişsel çarpıtma yapmakta, herkesin onu izlediği, eleştirdiği, reddettiği, yargıladığı gibi bir fikre kapılmaktadırlar. Bu işlevsel olmayan tutum, kendilik şemasındaki yetersizlik inançları ile de etkileşime girerek sosyal kaygının bilişsel döngüsüne neden olmaktadır.

Döngü dikkatle incelendiğinde, kişide var olan fonksiyonel olmayan tutumların, sosyal ortama girilmesiyle birlikte bilişsel çarpıtmalar yapmasına neden olduğu ve bu çarpıtmaların içeriğinde belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu süreçte bu tutumlar, kişinin performansını etkilemekte var olan mükemmeliyetçi bakış açısıyla kendini yetersiz bulmasına ve her sosyal ortamda bu süreci yeniden ve yeniden yaşamasına yol açmaktadır. Bu durum bize, fonksiyonel olmayan tutumlar

ve bilişsel çarpıtmaların neden ya da sonuç olarak sürekli bir arada ve karşılıklı etkileşim içinde olduğu yönünde güçlü bir izlenim vermektedir.

Rapee ve Heimberg (1997)' in, benzer bir yargıyla sosyal kaygının çeşitli alanlardaki bilişsel çarpıtmaların sonucunda geliştiğinin ileri süren modelleri de bilişsel teoriler içinde önemli bir yere sahiptir. Modelin temel noktaları özellikle Beck ve Emery (1985) ile Clark ve Wells (1995)' in argümanları ile benzerlik göstermektedir. Onlara göre, sosyal kaygı, başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme konusunda ısrarlı korkular ve sosyal fonksiyonlarda bozulmalar ile sonuçlanır. Sosyal kaygılı kişiler, belirsiz sosyal olayları yorumlamada, dikkati çevirmede, hatırd tutmada ve imajinatif görüntüleme çeşitli olumsuz bilişsel yanlılıklar içindedirler. Sosyal ortamlarda kendilerini ve diğer kişilerin davranışlarını kendi aleyhinde olacak şekilde olumsuz yorumlamaktadırlar. Sosyal ortamlara ait olumsuz yaşantılarını ve başkalarının olumsuz değerlendirmelerini hatırd tutma eğilimindedirler. Dikkatlerini sosyal kaygı yaşamalarına neden olan olumsuz uyaranlara çevirmektedirler. Hipotetik sosyal durumlar için negatif benlik imajlarını harekete geçirmektedirler. Örneğin, kişi yapacağı bir sunum sırasında kekeleydiğini, toparlayamadığını, rezil olduğuna dair imajlar oluşturmaktadır. Bu imajinatif kötümserlik ve diğer çarpıtmalar, sosyal durumlarda performansın düşmesi ile sonuçlanabilmekte ve sosyal kaygının yinelenmesine yol açabilmektedir. Bu hipotezler çeşitli araştırmaların bulguları tarafından da desteklenmiştir (Brendle, 2005; Garner, Mogg ve Bradley; Pineles ve Mineka, 2005).

Schlenker ve Leary (1982) tarafından ortaya konan diğer bir bilişsel yaklaşım olan Kendilik Sunumu Teorisi de, sosyal kaygının, kişilerin sosyal beceri eksikliği ve negatif benlik değerlendirmelerinin varlığında ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu teoriye göre, sosyal kaygı şu iki durumda ortaya çıkar (Akt. Leary ve Kowalski, 1995):

1. Kişi başkasının üzerinde olumlu bir izlenim bırakma konusunda motive olduğunda (self-presentation motivation),

2. İsteddiği olumlu izlenimi bırakıp bırakamayacağı konusunda sosyal becerilerinden kuşku duyduğunda (düşük sonuç beklentileri).

Schlenker ve Leary' e (1982) göre kendilik sunumu, kişinin benlik imgesini gerçek ya da hayali izleyiciler önünde tekrar tekrar kontrol etme – sınama sürecidir. Kişiler, günlük sosyal ilişkilerinde kendilerini, girişken, güvenli, saygın, bilgili v.b. olumlu biçimlerde göstermek isterler. Kişinin sosyal ilişkilerde amacı ne ise imgesinde bu amacına hizmet edecek ideal bir kişi yaratır ve bu ideale uygun davranmak ister. Buna uygun davranmaya çalışırken bir yandan da istediği etkiyi bırakıp bırakmadığını kontrol etmek için ilişkide olduğu kişilerin tepkilerini kontrol eder. Kişi istediği tepkileri alırsa amacına ulaşmış başarılı bir izlenim bırakmıştır fakat toplumun tepkileri beklentisini karşılamıyorsa kendisi başarısız görecektir ve sosyal kaygı süreci başlayacaktır (Akt. Goozh, 1991; Roth, Antony ve Swinson, 2001,s.130)

Kendilik Sunumu Teorisi'nin sosyal kaygılı kişilerin onay ihtiyacı doğrultusundaki bu saptamaları Erkan (2002)'ın bulguları ile de tutarlıdır. Erkan (2002)' a göre, başkaları tarafından kabul edilme ve onaylanma ihtiyacı yüksek olan bireylerin sürekli kaygı puanları, kabul edilme ihtiyacı düşük olan bireylere göre daha yüksek çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda, sosyal kaygı ölçümleriyle, olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçümleri arasında orta ve yüksek düzeyde ilişkilerin bulunması, sosyal kaygıda olumsuz değerlendirmekten korkmanın, önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Snyder, Smith, Angelli ve Ingram (1985)' e göre, sosyal kaygı süreci ve sonuçtaki muhtemel kaçınma, kişinin izlenim yönetimi güçlükleriyle karşılaştığında başvurduğu sosyal beceri eksikliğinden kaynaklanan bir kendini engelleme stratejisidir. Bu kendini engelleme stratejisi, kişinin performansının değerlendirileceği ortamlarına girmemesini ve sosyal risk almamasını sağlayarak kişiyi durdurabilir. Eğer durum kaçınılmazsa kişi bu kaygıyı, uğrayabileceği bir başarısızlığa karşı bir bahane olarak kullanır. Bu durdurma ve engelleme oluşturma, bireyin olumlu bir izlenim oluşturmama başarısızlığına karşı nedensel bir yüklem olarak kontrol görevi görmektedir.

Sosyal Beceri Eksikliği Modeli, 1970' lerde sosyal kaygı çalışmalarının odak noktası haline gelmiştir. (Leary ve Kowalski, 1995). Bu modele göre sosyal kaygı, kişinin sosyal ortamların gerektirdiği sosyal becerilerden yoksun oluşunun doğal sonucudur. Sosyal beceri eksikliği kişiyi sosyal ortamlarda başarısızlığa ve reddedilmeye götürebilir (Abrams, 1998).

Edelman (1992), kişinin sosyal beceri yetersizliğinin nedenlerini iki boyutta incelemiştir: (1) Kişi sosyal ortamlarda beklenen davranışları yerine getirmek için gerekli deneyime sahip değildir ya da bunu nasıl yapması gerektiğini öğrenme fırsatı bulamamış olabilir. (2) Kişi nasıl davranması gerektiğini bilse bile bunu davranışına dökebilecek yetenek ve cesarete sahip değildir (Akt. Erkan, 2002).

Sosyal kaygılı olan ve sosyal kaygı taşımayan bireylerin bireylerarası diyaloglarındaki sosyal beceri farklılıklarını araştıran bir çalışmada, konuşma süresinin uzunluğu, baş ile tasdik etme, sözel destekleme sayısı, diğer insanlarla etkileşimde kurdukları göz teması süresi ve diyaloglardan alınan tatmin incelenmiş ve davranışsal farklılık sosyal kaygı yaşayan kişilerin aleyhinde çıkmıştır (Goozh, 1991).

Sosyal Beceri Eksikliği Modeli' nin hipotezleri hakkında yapılan son araştırmalarda, sosyal kaygılı kişilerde sosyal beceri yetersizliğinin mevcudiyeti konusunda tam bir karışıklık söz konusudur (Abrams, 1998).

Bu modelde, araştırmacıların tutarlı bir şekilde uzlaştığı tek nokta, sosyal kaygılı kişilerin kendilerini sosyal ilişkilerdeki sosyal fonksiyonlarını, olumsuz ve olduğundan daha yetersiz olarak algılamalarıdır. Sosyal kaygılı kişilerin, benlik saygıları düşük ve sosyal performanslarını değerlendirmeleri negatiftir. Franzoi (1983), sosyal kaygılı kişilerin kendileri hakkında pozitif nitelikleri reddettiklerini, seçici dikkatlerinin negatif özelliklerine odaklandığını keşfetmiştir (Akt. Goozh, 1991).

Bir diğer bilişsel teorisyen Barlow (1988), sosyal kaygıyı biyolojik süreçlerin (çekingen davranışlar ve kaygıya duyarlılık), olumsuz yaşam olayları (klasik ve operant koşullanma, sosyal öğrenme teorileri), ve psikolojik olarak incinebilirliğin (özkavram, özetkinlik ve bilişsel farklar) bir bütünü olarak açıklamıştır. Bu yüzden Barlow'un yaklaşımı entegratif bir yaklaşım olarak adlandırılmıştır (Akt. Boucher, 2003).

Bu teorilerin öne sürdüğü tüm bilişsel faktörler ergenlerin yaşadıkları sosyal kaygının açıklanmasında kullanılmaktadır. Sosyal kaygı özellikleri gösteren ergenlerin de yetişkinlere benzer şekilde kendi davranışları ve başkalarının bu davranışlarını yargılama biçimlerine ilişkin fonksiyonel olmayan bazı düşünce ve inançları, bilişsel çarpıtmaları bulunmaktadır (Sungur, 2000, s. 27). Bu olumsuz bilişsel yapıların sosyal kaygının oluşmasında oldukça etkin bir role sahip olduğu görülmektedir.

Sosyal kaygının, ergenlik döneminde ortaya çıkan, bilişsel değerlendirme boyutu ön planda olan ve ergenin mevcut ve gelecek yaşamıyla ilgili birçok sıkıntıya yol açan önemli bir problem olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki, bu problemi yaşayan ergen, özgüveninde, benlik saygısı ve değerinde çeşitli örselenmeler yaşamakta ve bu durum akademik başarısı, sosyal ve romantik ilişkileri, meslek seçimi v.b. gibi onun için çok kritik olan alanlarda ergenin yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Ergen, onu yetişkin yaşama hazırlayan birçok alanda çeşitli değişimler yaşarken, ergenin sosyal kaygı geliştirmesi ile bağlantılı olan değişim alanları bilhassa bilişsel ve sosyal gelişim alanlarıdır.

Ergen için olumlu bir geçiş olarak kabul edilen bilişsel gelişim sürecinde ergen, soyut kavramlarla düşünmeye, kişilerarası ilişkilerdeki alt mesajları ve mecazları okumaya, insanlar ve dünya üzerinde akıl yürütmeye ve en önemlisi artan içe bakış, kendilik farkındalığı ve düşünselleştirmeyi simgeleyen düşünme üzerinde düşünmeye (metacogniton) başlamaktadır. Sosyal kaygıya yatkın olan bireyin ergenliğe geçtikten sonra belirtilen düşünce süreçleriyle birlikte bu becerileri

kazanması sonucu, belirtilen düşünce süreçler sosyal kaygı belirtilerinin bilişsel boyutu daha ön plana geçerek ergenin aleyhinde bir işlev görebilmektedir (Steinberg, 2007, s. 84).

Piaget (1972)' ye göre, çocuk ve ergenlerde, irrasyonel düşünce (fonksiyonel olmayan tutum) bilişsel model tarafından gelişim sürecinin normal bir parçası olarak kavramsallaştırılmıştır. Erken çocukluk döneminde, irrasyonel düşünceler gelişimsel olarak normal kabul edilebilir. Tedrici olarak, zamanla yerini ergenlik dönemi boyunca rasyonel düşünce süreçlerine bırakır. Bu yüzden, çocuklar büyürken irrasyonel düşüncelerinin çoğunu bırakmakta fakat bu olgunlaşmamış düşünce süreçlerini terk ederken bir hata yaptıklarında psikopatoloji geliştirebilmektedirler. Diğer bir deyişle, yaşlarıyla uyumlu olmayan bu irrasyonel düşünce biçimleri ergenlerde uyum problemleri oluşturabilmektedir. Daha spesifik olarak ergenlikte, formal düşünce süreçlerinin olgunlaşmasının, irrasyonel düşünce süreçleri üzerinde etkili olması beklenir, ergenliğin ortalarına doğru bu olgunlaşma iyice pekişerek yerleşmektedir (Akt. Marcotte, 1996, s. 937).

Bilişsel gelişim düzeylerine bağlı olarak ergenlerin, küçük düşürülme korkuları ve değerlendirilme kaygılarını dile getirebilme durumları üzerinde de bilişsel gelişim düzeyleri etkilidir. Üstbiliş (metacognition) farkındalığındaki gelişimsel farklılıklar, okul reddi, ayrılma kaygısı, saldırganlık gibi sosyal kaygının çeşitli görünümleri olması muhtemel olguların arkasındaki itici gücün değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Bu durum da ergen ve çocuklardaki sosyal kaygının tespitini zorlaştırmaktadır (Kashdan ve Herbert, 2001, s.38).

Ergenliğin bilişsel gelişimi yanında sosyal gelişimi de sosyal kaygı sürecinde oldukça önemlidir. Sosyal becerileri etkili bir şekilde gerçekleştirememiş, gerçekleştirmek için gerekli olan sosyal destekten mahrum kalmış ergenler, sosyal ortamlarda birçok kaygı konusu ile karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal karşılaşmalarda beceriksiz olmak, topluluk içinde yanlış anlaşılmak, yeni insanlarla tanışma korkusu, yeni tanışılan kişilerle rahat konuşamamak, toplantı ve eğlencelerde nasıl davranacağını bilememek, insanların birbirleriyle nasıl tanıştırılacağını bilememek,

çok az arkadaşı olmak, daha çok popüler olmayı istemek, yakın arkadaşı olmamak, yeni arkadaşlar edinmeyi istemek ama nasıl edineceğini bilememek gibi durumlar bunlardan yalnızca bazılarıdır (Yörükoğlu, 1996, s. 44).

İşte tam da bu noktada ergenlerde yaşanan sosyal kaygının, günlük yaşam ve kararlarında daha fazla iradi davranabilen yetişkinlerden, zorunlu olarak sosyal ortamlara maruz kalma yönüyle ayrılmaktadır. Çünkü çocukluk ve ergenlik döneminde eğitim ve okula gitmek zorunludur. Sınıfta derslere katılma, topluluk önünde konuşma, ihtiyaç duyduğunda öğretmen ve arkadaşlardan yardım isteme ve soru sorma, grup sporları yapma gibi sorumluluklar ergenin okul yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Ergen kişilerarası iletişim odaklı bu sorumlulukları yerine getirmekten, dolayısıyla sosyal kaygıdan kaçınmamakta ve bu durum onun için yetişkinlere oranla çok daha ciddi sıkıntılar verecek noktalara ulaşabilmektedir (Kashdan ve Herbert, 2001).

Bilişsel Teorisyenler Clark ve Wells (1995) de buna bağlı olarak ergenlerde sosyal bağlamı ortaya atmışlardır. Sosyal ortamlarda ergenin dikkati, dışsal sosyal ipuçları yerine aşırı kendine odaklanmaya kaymıştır. Sosyal kaygılı ergen, olumsuz benlik imajına ve davranışlarına yönelmiş, birinci derecede odağı kendisi olmuştur. Bu negatif benlik imajı, hatalı bilişlerle sonuçlanır ve ergen başkalarının da kendisi ile ilgili olumsuz düşündüğüne inanır. Genelde bu süreç, düşük sosyal performans beklentisi ve aşırı kaygının sürekli hissedilmesi ile sonuçlanır. Olumsuz düşüncelerin, irrasyonel inançların ve düşük performans beklentisinin mevcudiyeti yetişkinlerle ilgili sosyal kaygı literatüründe de desteklenmektedir (Alfano, Beidel, Turner, 2006; Asbaugh, Anthony, McCabe, Schmidt ve Swinson, 2005).

Arkadaş ilişkilerinin giderek daha ön plana geçtiği ergenlik döneminde, kişisel çekicilik, sosyallik, akademik başarı, sosyal beceriler, yeterlilik, eşitlik gibi kriterler ergenlerin arkadaş seçiminde oldukça etkilidir. Bu dönemle ilgili yapılan araştırmalarda, ergenlerin arkadaşlıklarında istedikleri sosyal samimiyet ile varolan sosyal samimiyetin uyum içinde olmasının onlara sosyal tatmin getirdiği ortaya konmuştur. Ne yazık ki sosyal kaygılı bireyler, açık ve samimi davranmamakta,

ilişkilerinde bu iki olgu arasındaki açıklığı kapatmak için ya kendini küçümseyen ya da yapmacık davranışlar içine girmekte ve akranları tarafından bu durum nedeniyle reddedilmektedirler. Bu durum da onlara yaşlılarıyla olan ilişkilerinde de sosyal zorluk getirmektedir (Langston ve Cantor, 1989, s.649; Steinberg 2007, s.214).

Zarb (1992), akranları ile ilişkilerinde problemleri olan ergenlerin sahip oldukları bilişsel çarpıtmaları belirlemiştir (Akt. Hamamcı: 2002):

1. Ergenlerin yeteri kadar çekici olmadıklarını düşünmeleri ya da birtakım kötü alışkanlıkları nedeniyle başkalarıyla arkadaşlık etmeyi hak etmediklerine inanmaları.
2. Arkadaşları tarafından eleştirileceklerini düşünmeleri.
3. Arkadaşlarına ilişkin gerçekçi olmayan beklentilerinin yüksek olması.
4. Şayet arkadaşlarına yakın olur ve bazı aile ve kişisel problemlerini paylaşırlarsa, onlar tarafından reddedileceklerine inanmaları v.b.

Bu tip bilişsel çarpıtmalar, akranlar tarafından kabul edilmeme, akran zorbalığına uğrama, ergenlerin sosyal açıdan acı veren deneyimler yaşamalarına ve sosyal kaygının oluşmasına neden olabilmektedir (Flanagan, 2005).

Ergenin bilişsel gelişiminin belli noktalarda aleyhine çalışması, birçok sosyal, kişisel gelişim göreviyle ve bunlara bağlı olumsuz yaşantılarla karşı karşıya kalması bu dönemde fonksiyonel olmayan tutum ve bilişsel çarpıtmaların ergenin düşünce yapısına daha fazla yerleşmesi ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bu ihtimal, ergenlerin sosyal kaygılarını, bilişsel yapılarını ve bunlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu düşünülen kişisel değişkenlerini anlamayı gerektirmektedir.

Ülkemizde, sosyal kaygının ortaya çıkması ve yaşantılanmasında kritik bir dönem olan ergenlik dönemindeki sosyal kaygının bilişsel dinamiklerini ortaya koyan

oldukça az sayıda bilimsel tarama çalışmalarına rastlanmaktadır. Yapılan çalışmaların daha çok müdahaleye dönük bilişsel davranışçı yaklaşımlarla yapılandırılmış çalışmalar olduğu ve üniversite öğrencileri üzerinde odaklandığı görülmektedir.

Batı yazınına bakıldığında, ergenlerin sosyal kaygılarının bilişsel dinamiklerini anlamaya dönük tarama modeli çalışmalara daha sık rastlanmaktadır.

Flanagan (2005) tarafından 383 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan “Erken Ergenlikte Sosyal Kaygı: Akran İlişkilerinin Rolü” başlıklı çalışmada, akran ilişkilerinin ergenler tarafından yorumlanmasının sosyal kaygı üzerindeki etkisini ortaya konmuştur. Ergenlerin akranları ile sosyal yaşantılarındaki (sosyal kabul durumu, haksızlığa uğrama, dışlanma v.b.) yorumlama eğilimlerinin, bireysel özelliklerine ve bakış açılarına bağlı olarak hissettikleri sosyal kaygı üzerinde oldukça etkili olduğu saptanmıştır.

“Sosyal Fobik Olan ve Olmayan Ergenlerin Bilişsel ve Davranışsal Farklılıkları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bir diğer çalışma da Bradley (2003) tarafından yürütülmüştür. Yaşları 13- 17 arasında olan sosyal kaygılı olan ve olmayan ergenlerin davranış ve düşüncelerinin karşılaştırmalı incelemesinde, sonuçlar ergenlerin düşünce ve davranışları arasındaki ilişkiyi ve grupların birbirinden farklılıklarını ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre sosyal kaygılı ergenlerdeki olumsuz düşünceler (olumsuz sosyal değerlendirme, genel olumsuz değerlendirme, olumsuz mukayese, olumsuz duyguya odaklanma) eğilimi, sosyal kaygı ve ilişki içinde aşırı kendilik farkındalığı ile pozitif yönde; sosyal becerilerle negatif yönde ilişkilidir. Sosyal kaygıya sahip olmayan ergenlerde ise olumlu başa çıkma ifadeleri ile davranışsal beğenilme (kişisel çekicilik) ve sosyal beceriler pozitif yönde; sosyal kaygı ve ilişki içinde aşırı kendilik farkındalığı ile negatif yönde bir ilişki saptanmıştır.

Alfano, Beidel ve Turner (2006), 12-16 yaş ergenleri ve 7-11 yaş çocuklarını ayrı ayrı bilişsel olgulara göre incelemişlerdir. Elli sosyal kaygılı genç ve otuz sosyal

kaygısı olmayan kontrol grubunu oluşturan gençten oluşan grupta, bu gençlerin, sosyal kaygıları, sosyal beklentileri, kendilerini değerlendirmeleri, iki sosyal görev karşısında gözlemcilerin performans değerlendirmeleri ölçülmüştür. Sonuçlar, sosyal kaygılı gençlerin, kendi performanslarından hayli düşük beklenti içinde olduklarını ve performanslarını (sosyal etkileşim boyunca) sesli okuma dışında olduğundan daha kötü değerlendirdiklerini göstermektedir.

Sosyal kaygı, kişilerarası ilişkilerde sosyal incelenme ve olumsuz değerlendirilme korkusu ile kişilerarası yakınlıktan kaçınma, yoğun onaylanma ihtiyacı ve bağımlı davranma gibi fonksiyonel olmayan tutumlarla karakterize olmaktadır (Darcy, Davila, Beck, 2005, s.171). Darcy, Davila ve Beck (2005)' in 80 erkek, 88 kız, 168 ergen üzerinde sosyal kaygının kişilerarası kaçınma ve kişilerarası bağımlılık ile ilişkili olduğu yönündeki hipotezi test etmek üzere yaptıkları araştırmalarında, sadece romantik ilişkilerdeki bağımlı ve kaçınmacı kişilerarası stillerin sosyal kaygı ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Özellikle ülkemizde sosyal kaygı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, sosyal kaygının, yetişkin grupta farklı psikiyatrik rahatsızlıklarla karşılaştırmalı ele alındığı (Güz ve Dilbaz, 2003; Sayar, Solmaz, Öztürk, Özer, Arıkan, 2000; Turan ve diğerleri, 2000), çeşitli kişisel bilgilere göre değişip değişmediğinin, (Erkan, 2002; Gümüş, 1997; Güz ve Dilbaz, 2002), benlik saygısı, başa çıkma stratejileri, atılganlık, ana baba tutumları v.b. gibi (Erkan, 2002; Keskin ve Orgun, 2007; Kılıç, 2005) değişkenlerle ilişkisinin incelendiği anlaşılmaktadır. Bilişsel Davranışçı Teoriler ile sosyal kaygının ilişkisi çoğunlukla bilişsel müdahalelerle yapılandırılan grup programlarının etkililiği çerçevesinde ele alınmıştır (Aydın, 2006; Koçak, 2001; Palancı, 2004; Sayan, 2005). Bu çalışmaların büyük çoğunluğu lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış; çok az bir kısmı ergenliğin başı ve ortalarını ele almıştır. Bu çalışmanın amacına ve değişkenlerine en yakın çalışmaya Gümüş (2006)' ün üniversite öğrencileri üzerinde “Sosyal Kaygının Benlik Saygısına ve İşlevsel Olmayan Tutumlara Göre Yordanması” başlıklı bir çalışmada rastlamaktayız.

Sosyal kaygının ergenlik döneminin başlarında ortaya çıkmasına karşın bilişsel ve sosyal gelişimin doruk noktasındaki 14-15 yaş ergen grubu üzerinde hem bilişsel çarpıtmaları hem de fonksiyonel olmayan tutumları (bilişsel değişkenleri) ortaya koyan bir çalışmanın olmaması üzerinde önemle durulması gereken bir durumdur. Norman, Miller ve Dow (1988)' a göre, yüksek düzeyde fonksiyonel olmayan tutumlara sahip olan kişiler daha fazla bilişsel hata yapmakta ve daha olumsuz yaşam olaylarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Akt. Şimşek, 2003). Bu bilgi bilişsel yapıların neden sonuç ilişkisi içinde olan fonksiyonel olmayan tutum ve bilişsel çarpıtmaların bir arada ele alınması gerekliliğine işaret etmektedir. Dolayısıyla risk altındaki bir grup olan ergenlerde sosyal kaygının erken tespiti ve müdahalesine yardımcı olabilecek altta yatan mekanizmaların belirlenmesi gerekmektedir. Özellikle ergenliğin başında olan gençlerin yaşadığı sosyal kaygının bilişsel dinamikleri ile ilgili ülkemizdeki araştırmaların yetersizliği, bu bilgileri elde etmemizi güçleştirmektedir.

Bu çalışma, ergenlerin sosyal kaygılarını yaş, cinsiyet, anne baba birliktelik durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu açısından inceleyecek ayrıca tüm bu değişkenlerin bilişsel yapılara göre değişip değişmediğini de ortaya koyacaktır. Sosyal kaygının hem kişisel değişkenler hem ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar (yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini) hem de fonksiyonel olmayan tutumlar (mükemmeliyetçi tutum, onaylanma ihtiyacı, bağımsız tutum ve değişken tutum) ile ilişkisinin ele alınması, ergen sosyal kaygısının bilişsel dinamiklerini anlamada çok yönlü bir perspektif sunacaktır.

Tüm bu bilgiler ışığında, bu araştırmada, klinikte çalışan psikolog ve psikiyatristlerin, okulların rehberlik servislerinde çalışan rehber öğretmenlerin, ergenle eğitimsel ve psikolojik yardım anlamında ilişki içinde olan tüm yetişkinlerin ve ergenlerin kendilerinin bilgilerine sunulması amacıyla, ergenlerin yaşadıkları sosyal kaygının bilişsel dinamiklerini (bilişsel yapıları) ortaya koymak hedeflenmiştir.

1.2. AMAÇ

Bu araştırmanın genel amacı, 14 yaş ve 17 yaşındaki ergenlerin bilişsel yapıları ile sosyal kaygıları arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Araştırmanın alt problemleri ise şöyle düzenlenmiştir.

1.2.1. Ergenlerin bilişsel yapıları ile sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2.2. Ergenlerin sosyal kaygılarının çeşitli kişisel bilgilerine göre farklılaşmasına ilişkin amaçlar;

1.2.2.1. Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.2. Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.3. Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.4. Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri anne eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.5. Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.3. Ergenlerin bilişsel yapılarının çeşitli kişisel bilgilerine göre farklılaşmasına ilişkin amaçlar;

1.2.3.1. Ergenlerin bilişsel yapıları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.2. Ergenlerin bilişsel yapıları yaşa göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.3. Ergenlerin bilişsel yapıları anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.4. Ergenlerin bilişsel yapıları anne eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.5. Ergenlerin bilişsel yapıları baba eğitim durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. ÖNEM

Ergenlik dönemi insanın bir kimlik olarak topluma her açıdan katılması ve katkı sağlaması için oldukça önemli bir geçiş dönemdir. Bu dönemde yaşanan her türlü sorun ve kriz, ergenin tüm yaşamını dolayısıyla toplumu etkileme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle ergenlerin hızlı dönüşüm yaşadıkları bu dönem, her açıdan titizlikle ele alınmalı ve incelenmelidir. Bu gerekçe ile araştırma bulguları, ergenlik döneminde davranışa yön veren duygu ve düşünceleri anlayabilmek açısından psikolojik danışmanlara, rehber öğretmenlere, eğitimci ve ailelere yol gösterici olabilecektir.

Sosyal kaygı, çeşitli bilimsel araştırmaların bulgularına göre ergenlik döneminde ortaya çıkan ve ergenin yaşamını her açıdan olumsuz şekilde etkileyen yaşamsal bir güçlüktür. Bu güçlüğü doğasına bakıldığında içeriğinin, kişinin olumsuz düşünce ve tutumlarından oluştuğu görülmektedir. Bu durum, sosyal kaygı yaşayan ergenlerin bilişsel yapılarını anlamayı gerektirmektedir ve bu araştırma ile sosyal kaygının bilişsel dinamiklerine bir perspektif sunulması umulmaktadır. Ulaşılan bilimsel bulgular sosyalleşme konusunda bu gruba verilebilecek psikolojik yardım hizmetlerine nesnel bir yol haritası sağlayabilecektir.

Türkiye için oldukça yeni bir araştırma konusu olan sosyal kaygıya ilişkin yapılmış araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu araştırmada ergenliğin başlangıcı olarak kabul edilen ilköğretim öğrencileri ve liseli öğrencilerin yaşadıkları sosyal kaygının

ve bilişsel yapılarının birlikte incelenmiş olması literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır.

Ergenin en fazla zamanını geçirdiği ve en yoğun sosyal etkileşimlerini yaşadığı örgün eğitim kurumlarındaki eğitimcilerin ve çeşitli kurumlarda ergenlerle çalışan psikolojik yardım sunan hizmet alanlarının, sunulan araştırma bulgularından yararlanabilmesinin, oluşturulacak müdahale programlarının objektif bilimsel veriler temelinde yapılandırılmasına ışık tutacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal kaygının bilişsel yapılarının ortaya konmasının, yeni araştırmaları teşvik etme açısından da bir ölçüde katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

1.4. SAYILTILAR

Bu araştırmanın temel aldığı bazı varsayımlar şunlardır:

1. Araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçları, araştırmanın amacı ve içeriğine uygundur.
2. Araştırmanın örnekleme evreni temsil etmektedir.
3. Araştırmaya katılan öğrenciler kendilerine uygulanan testleri içtenlikle ve objektif olarak yanıtlamışlardır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma, 2007- 2008 eğitim-öğretim yılı ve örneklemden elde edilen verilerle sınırlıdır.

2. Araştırmadan elde edilen bulgular yalnızca araştırmının örnekleminde yer alan öğrencilere benzer nitelikler taşıyan bireylere genellenebilir.
3. Örnekleme ait okullarda okuyan tüm 8. sınıf öğrencilerine ve 11. sınıf öğrencilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya sadece ulaşabilen ve ölçeği sağlıklı bir şekilde cevaplayan öğrencilerin verileri dahil edilebilmiştir.
4. Araştırma, amaçlar bölümündeki sorularla sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

1.6.1. Sosyal Kaygı: Kişinin dikkat odağı olmaya ve diğer bir kişi veya kişiler tarafından olumsuz değerlendirilmeye, değersiz sayılmaya karşı olan abartılmış korkusudur (Beck ve Emery, 2006, s. 255).

1.6.2. Sosyal Fobi : Tanımadık insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği, bir ya da birden fazla toplumsa ya da bir eylemi gerçekleştirdiği durumdan belirgin ve sürekli bir korku duyma ve zorunlu bir kaçınma isteğidir (DSM- IV-TR, 2001, s.197).

1.6.3. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar : Kişide olumsuz duygu ve davranışlara yol açtığı bilinen, bilişsel-davranışçı terminolojide olumsuz otomatik düşünce, bilişsel hata-bilişsel çarpıtma, temel inançlar adını alan olumsuz düşüncelerdir. İlgili literatürde, işlevsel olmayan biliş, olumsuz düşünce, akılcı olmayan inançlar, irrasyonel düşünce, bilişsel hata, bilişsel çarpıtma kavramlarının yerine kullanıldığı görülmektedir (Şimşek, 2003). Kısaca, kişinin kendisi, kişisel yaşantısı ve diğerleri ile ilgili olumsuz içerikte kural, tutum ve varsayımlarıdır (Beck, 2001).

1.6.4. Bilişsel Çarpıtmalar: Bireyde kendisini ve çevresini algılayan, sözcükler ya da görüntüler biçiminde ortaya çıkabilen, hatalı çıkarsama, kutuplaştırma, keyfi çıkarsama v.b. gibi bilgi işlemede yaptığı sistematik hatalardır (Türküm, 1999).

1.6.5. Bilişsel Şemalar: Beck' in teorisinin merkezini oluşturan şema kavramı, bireylerin öğrenme öncesi oluşmuş bilişsel yapılarıdır. Dikkatin yeni bilgilere odaklanmasında, bilgilerin depolanıp organize edilmesinde yeni uyarıların yorumlanması ve entegrasyonunda rehberlik işlevi görmektedir (Brendle, 2005).

1.7. KISALTMALAR

LSAS: Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği

FOTÖ: Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği

İBÇÖ: İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

İlişkisel tarama modeli, “iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını ve / veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli” olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama modellerinde, değişkenler arası ilişkiler, korelasyon türü ve karşılaştırma türü olmak üzere iki şekilde incelenir. Korelasyon türü ilişkisel taramalarda, değişkenlerin birlikte değişip değişmediğini, birlikte değişim söz konusu ise bunun nasıl olduğunu saptamaya çalışır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise, en az iki değişken bulunur ve bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak, öteki değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 1999, s.81). Bu çalışmada, korelasyon türü ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. EVREN

Araştırmanın evrenini İstanbul Kadıköy İlçesi’ndeki devlete bağlı resmi ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde örgün eğitim kurumlarına devam eden 14 yaşındaki (Sekizinci sınıf öğrencileri) ve 17 yaşındaki (Onbirinci sınıf öğrencileri) ergenler oluşturmuştur. Evreni oluşturan okulların sayısı; resmi ilköğretim okulları 75 adet,

resmi ortaöğretim okulları 29 adet olarak tespit edilmiştir (www.kadikoy-meb.gov.tr/ istatistik veriler).

2.3.ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini oluşturan okullar İstanbul Kadıköy İlçesi'ndeki devlete bağlı ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki okullar içinden tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Buna göre; üç ilköğretim kurumu ve beş ortaöğretim kurumu olmak üzere sekiz eğitim kurumu tespit edilmiştir. (İkbaliye İlköğretim Okulu, 60. Yıl Anadolu İlköğretim Okulu, 50. Yıl Feridun Tümer İlköğretim Okulu, Fenerbahçe Lisesi, General Ali Rıza Ersin Lisesi, Kadıköy Anadolu Lisesi, Mehmet Beyazıt Lisesi ve 50. Yıl Tahran Lisesi). Örnekleme ait okullarda okuyan tüm 8. sınıf öğrencilerine ve 11. sınıf öğrencilerinin ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya sadece ulaşılabilen ve ölçeği sağlıklı bir şekilde cevaplayan öğrencilerin verileri dahil edilmiştir. Buna göre araştırmanın örneklemini, araştırmaya dahil edilen toplam 576 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemini oluşturan okulların öğrenci dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1

Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Okul ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

OKULLAR	Öğrenci sayısı	Kız Sayısı	Erkek Sayısı
İkbaliye İ.Ö.O.	114	46	68
Kenan Evren And. Lisesi	120	73	47
Fenerbahçe Lisesi	36	17	19
Mehmet Beyazıt Lisesi	79	29	50
60. Yıl İ.Ö.O.	51	20	31
General A.E.L.	59	30	29
Feridun Tümer İ.Ö.O.	75	32	43
Tahran Lisesi	42	20	22
TOPLAM	576	267	309

2.4.VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada veri toplamak için dört ayrı ölçek kullanılmıştır. Bunlardan üç tanesi yapılanmış ve eşit aralıklı ölçümler yapmaktadır. Diğer bir tanesi kapalı uçlu anket türüdür. Kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, sosyal kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla “Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSAS)”, bilişsel yapılarını belirlemek amacıyla, “Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ)” ve “İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ)” kullanılacaktır. Araçların detay bilgileri aşağıdadır.

2.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerini etkilediği düşünülen bazı değişkenlere ait verilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacı ve danışmanı tarafından “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Bu formda, öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne babanın birliktelik durumu ve ailenin ekonomik düzeyi ile ilgili sorular olmak üzere toplam 6 alanda soru sorulmuştur. Bu bilgileri sağlıklı elde etmek için öğrencilerden, okulları, sınıfları ve doğum tarihlerini de yazmaları istenmiştir. Diğer değişkenler için ise sunulan seçeneklerden birini işaretlemeleri istenmiştir. Öğrencilerden, cinsiyet ile ilgili soruda, kız (1) ya da erkek (2) seçeneklerinden birini; yaş ile ilgili soruda 14 (1) ya da 17 (2) seçeneklerinden birini; anne eğitim durumu için, okula gitmemiş (1), ilkokul (2), ortaokul (3), lise (4), üniversite (5) seçeneklerinden birini; baba eğitim durumu için okula gitmemiş (1), ilkokul (2), ortaokul (3), lise (4), üniversite (4) seçeneklerinden birini; anne baba birliktelik durumu için ayrı (1) ya da birlikte(2) seçeneklerinden birini; ailenin ekonomik düzeyi için; 600 YTL ve altı (1), 600- 1000 YTL arası (2), 1000- 2500 YTL arası (3), 2500- 5000 YTL arası (4) ve 5000 YTL ve üstü (5) seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Her bir değişkenin seçeneklerine yukarıda belirtilen şekilde 1 ila 2 ya da 1 ila 5 arasında puanlar verilmiştir ve elde edilen veriler SPSS 10.0 paket programına girilmiştir.

2.4.2. Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSAS)

Sosyal etkileşim veya performans durumlarında sosyal kaygı bozukluğu olan bireylerin korku ve / veya kaçınma düzeylerini belirlemek üzere, 1985 yılında Liebowitz tarafından (Liebowitz Social Anxiety Scale-LSAS) adıyla geliştirilmiştir. Temel uygulama grubu sosyal kaygı bozukluğu olan kişiler olmasına rağmen tarama amaçlı olarak sağlıklı toplumda da kullanılabilir (Aydemir ve Köroğlu, 2006; Gümüş, 1997).

Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği, ölçekte yer alan 24 adet sosyal etkileşim ve performans durumu karşısında yaşanan sosyal kaygı ve bu kaygıya bağlı olarak meydana gelen sosyal kaygının derecelenmesinden oluşmaktadır. Kaygı boyutu sosyal durumlarda duyulan rahatsızlığı ifade ederken, kaçınma boyutu da kaygı duyulan sosyal durumlara girme sıklığını ifade etmektedir. (Gümüş, 1997, s. 48). Ölçeğin 11 maddesi sosyal etkileşim, 13 maddesi performans kaynaklı durumları ölçmektedir. Ölçek iki alt boyutta (sosyal kaygı ve sosyal kaçınma) 4' lü dereceleme ölçeğine göre yanıtlanan bir kalem kağıt testidir. Ölçek; sosyal kaygı düzeyi için; a: hiç kaygılanmam, b: kaygılanmam, c: kaygılanırım, d: çok kaygılanırım ve sosyal kaçınma düzeyi için; a: hiç kaçınmam, b: kaçınmam, c: kaçınırım, d: çok kaçınırım şeklinde derecelendirilmiştir ve a: 1, b: 2, c: 3, d: 4 puan olarak puanlanmaktadır (Sayan, 2005, s.51).

Ölçek sosyal durumlarda yaşanan kaygının şiddetini, performans gerektiren durumlarda yaşanan kaygının şiddetini, sosyal durumlardan kaçınmanın şiddetini, performans gerektiren durumlardan kaçınmanın şiddetini, toplam kaygı şiddetini ve toplam kaçınma şiddetini gösteren toplam 6 alt ölçek puanı sağlamaktadır (Soykan, Özgüven, Gençöz, 2003, s.1062). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 48 en yüksek puan 192' dir (Gümüş, 1997).

Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği' nin Türkçe dilsel eşdeğerlik, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 2003 yılında Soykan, Özgüven ve Gençöz tarafından yapılmıştır. Ölçeğin, Türkçe versiyonunu ve dilsel eşdeğerliğini oluşturmak için

İngilizce ve Türkçe dillerine hakim ve güçlü psikoloji arka planına sahip iki bağımsız klinisyen ölçeği Türkçeye tercüme etmişlerdir, benzer özelliklere sahip başka iki klinisyen de geri tercüme yapmışlardır. Daha sonra bu dört kişi bir araya gelerek son form üzerinde tartışmışlardır (Soykan, Özgüven ve Gençöz, 2003, s.1062). Çalışma sonunda LSAS' in Türkçe versiyonunun bilinen geçerlik kıstaslarını karşıladığı tespit edilmiş ve son şekli verilmiştir (Soykan, Özgüven, Gençöz, 2003, s.1068).

Testin güvenilirliği, test tekrar test yöntemi ve içsel tutarlık analizi ile sınanmıştır. Yapılan çalışmada test tekrar test güvenilirlik katsayısı $r = .97$ bulunmuştur. Sosyal kaygı alt ölçeğinin Cronbach Alfa Değeri, $r = .96$, sosyal kaçınma alt ölçeğinin Cronbach Alfa Değeri, $r = .95$ bulunmuştur. Ölçeğin bütünü Cronbach Alfa Değeri, $.98$ ' dir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri $.92$ ila $.81$ arasındadır. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında, ayırtetme geçerliği $r = .26$, Beck Anksiyete Ölçeği kriter olarak alındığında kriter geçerliği $r = .21$ bulunmuştur. Yapılan madde analizleri sonucunda; tüm maddelerin yeterli geçerlikte olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular ışığında ölçeğin bilimsel çalışmalarda kullanılabileceğine karar verilmiştir (Soykan, Özgüven, Gençöz, 2003, s.1063).

Ölçek örnekleme oluşturan öğrencilere, araştırmacı tarafından, kaygı ve kaçınma düzeyleri arasındaki fark detaylı bir şekilde izah edilerek okul ortamında ve grup uygulaması şeklinde verilmiştir. Elde edilen sonuçlardan, sosyal kaygı düzeyi toplamı, sosyal kaçınma düzeyi toplamı ve toplam sosyal kaygı düzeyi olmak üzere üç tür puan elde edilmiş ve bu puanlar ayrı ayrı bilgisayarda SPSS. 10.0 paket programına girilmiştir.

2.4.3. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği -A Formu (FOTÖ-A)

Bu ölçek, Weissman ve Beck tarafından Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (Dysfunctional Attitude Scale -DAS) adıyla bilişsel kuram temel alınarak 1978' de geliştirilmiştir. Bir kendini değerlendirme ölçeği olan Fonksiyonel Tutumlar Ölçeği'nin amacı, kişide geçmişten bu yana var olan ve kişinin kendisine, yaşama ve

insanlara bakış açısını belirleyen işlevsel olmayan tutum ve varsayımlarını bilişsel terimlerle yapılandırılmış maddeler aracılığıyla ortaya koymaktır (Gümüş, 2006; Savaşır ve Şahin, 1997)

Ölçek 40 maddeden oluşmuş likert tipi bir ölçektir. Her bir madde kişinin yaşama ilişkin, onu işlevsiz kılan bir adet varsayım, tutum ya da kural ifadesi içermektedir. Kişi bu maddeleri, kesinlikle katılıyorum ile kesinlikle katılmıyorum arasında değişen 1 ile 7 arasında bir puan vererek cevaplamaktadır. Buna göre kişi; (1) Kesinlikle katılıyorum. (2) Çoğunlukla katılıyorum. (3) Katılıyorum. (4) Ne katılıyorum ne de katılmıyorum. (5) Katılmıyorum. (6) Çoğunlukla katılmıyorum. (7) Kesinlikle katılmıyorum. arasında değişen bu maddelerden birini tercih etmek durumundadır (Gümüş, 2006; Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçek, mükemmелci tutum (17 madde), onaylanma ihtiyacı (10 madde), bağımsız tutum (6 madde) ve değişken tutum (6 madde) gibi dört alt ölçeğe sahiptir ve dört alt ölçek puanı, toplam puanla birlikte beş adet puan sağlamaktadır. Mükemmелci tutum alt ölçeği, kişilerin –meli, -malı tarzındaki kutuplaştırma içeren, varsayımları içeren cümle ifadelerini 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 20, 26, 31 ve 33. nolu maddeler ile karşılamaktadır ve bu alt ölçeğin Cronbach α Değeri $r = .81$ ' dir. Onaylanma ihtiyacı alt ölçeğinde, kişilerin eylem ve düşüncelerinin başkaları tarafından onaylanması ile ilgili ihtiyaç cümlelerini içeren maddeler, 19, 21, 23, 27, 28, 32, 34, 38, 39, 40.' dir. Bu alt ölçeğin Cronbach α Değeri $r = .74$ ' dir. Bağımsız tutum alt ölçeği, kendine yönelik olumlu, bireysel ve fonksiyonel tutum ve varsayım cümlelerini içermektedir. Bu maddeler, 2, 12, 17, 18, 24, 35 nolu maddelerdir. Bu maddelerin Cronbach α Değeri $r = .26$ ' dir. Değişken tutum alt ölçeği, kişinin yaşama karşı olumlu, fonksiyonel tutumlarını içermektedir. Bu maddeler, 6, 25, 29, 30, 36 ve 37. nolu maddelerdir. Bu maddelerin Cronbach α Değeri $r = .10$ bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997).

Öğrencinin her bir madde için işaretlediği 1 ila 7 arasındaki puanları –bazı puanlar ters olmak üzere- toplanarak toplam fonksiyonel olmayan tutum puanına ulaşılmaktadır. Ters olarak puanlanacak maddeler 2, 6, 17, 24, 29, 30, 35, 37, ve 40.

maddelerdir. Alt ölçek puanları için, o alt ölçeğe ait olan her bir madde toplanmakta ve ters olarak puanlanarak maddeler, ters çevrildikten sonra o alt ölçeğe ait puana ulaşılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40, en yüksek puan 280' dir (Savaşır ve Şahin, 1997)

Ölçeğin orijinalinin güvenilirliği, içsel tutarlık analizi ve test-tekrar-test yöntemiyle ölçülmüştür. İçsel tutarlık analizi, öğrenci örneklemini üzerinde yapılan çalışmalarda Cronbach α Değeri' nin $r = .87$ ile $r = .92$ arasında, madde- toplam korelasyonlarının ise $r = .20$ ile $r = .50$ arasında değiştiği bildirilmektedir. Ölçeğin, test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı $r = .54$ ile $r = .84$ arasında değişmektedir (Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeğin orijinalinin geçerliği, kriter geçerliği ile ortaya konmuştur. Beck Anksiyete Ölçeği (Beck, Epstein, Brown ve Steer, 1988) kriter alınarak yapılan ölçümlerde, iki ölçeğin korelasyonlarının ranjının, $r = .30$ ile $r = .65$ arasında, Otomatik Düşünceler Ölçeği (Hollan ve Kendall, 1980) kriter alınarak yapılan ölçümlerde ise iki ölçeğin korelasyonlarının ranjının, $r = .43$ ile $r = .64$ arasında değiştiği belirtilmiştir (Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeğin Türkçe uyarlaması 1992 yılında Şahin ve Şahin tarafından Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği- A Formu (FOTÖ-A) adı ile yapılmıştır. Ölçeğin orijinalinin çevirisi, her iki dili de çok iyi bilen üç akademisyen tarafından ayrı ayrı yapılmış, daha sonra bir uzman tarafından ters çevirme işlemi yapılmıştır. Sonuçta orijinal formu en iyi temsil ettiği düşünülen ifadeler seçilerek Türkçe formu oluşturulmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeğin Türkçe çevirisinin güvenilirliği içsel tutarlılık analizi ile yapılmıştır. 345 üniversite öğrencisi üzerinden elde edilen Cronbach α Değeri' nin $r = .79$, madde toplam puan korelasyonlarının ortalaması $r = .34$ olarak bulunmuştur. Ölçekten elde edilen iki yarım test güvenilirliği ise $r = .72$ ' dir (Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeğin Türkçe çevirisinin geçerliği, kriter geçerliği ve yapı geçerliği ile ortaya konmuştur. Beck Depresyon Ölçeği (Hisli, 1988) kriter alınarak yapılan ölçümlerde

iki ölçek arasındaki korelasyon $r = .19$, Otomatik Düşünceler Ölçeği (Aydın ve Aydın, 1990; Şahin ve Şahin, 1992) kriter alınarak yapılan ölçümlerde ise iki ölçek arasındaki korelasyon $r = .29$ olarak bulunmuştur. Yapı geçerliği için ele alınan Beck Depresyon Ölçeği (Hisli, 1988)'nden yüksek ve düşük puan alan bireylerden iki uç grup oluşturulmuş ve yapılan analiz sonucunda Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği'nin bu iki grubu anlamlı olarak ayırt edebildiği bulunmuştur. Aynı analiz, ölçeğin her bir maddesi için de yapılmış ve toplam 40 maddeden 12 tanesinin bu grupları ayırt edebildiği görülmüştür (Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçek örneklemini oluşturan öğrencilere, araştırmacı tarafından, nasıl dolduracakları yönerge ile birlikte açıklanarak okul ortamında ve grup uygulaması şeklinde verilmiştir. Toplanan verilerden, mükemmelci tutum, onaylanma ihtiyacı, bağımsız tutum, değişken tutum ve toplam puan olmak üzere beş adet puana, ters puanlanması gereken maddeler ters ve elle puanlanarak ulaşılmış ve bu puanlar ayrı ayrı bilgisayarda SPSS. 10.0 paket programına girilmiştir.

2.4.4. İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ)

Ölçek Hamamcı tarafından, İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBÇÖ) adı ile 2002 yılında geliştirilmiştir (Hamamcı, 2002). Ölçeğin amacı, kişilerin kişilerarası ilişkiler içinde iken kökenini fonksiyonel olmayan tutumlardan alan ve ilişkilerini olumsuz anlamda etkileyen bilişsel çarpıtmalarını tespit etmektir.

İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği 19 adet ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma ifadesinden oluşmaktadır. Her bir madde kişinin ilişkiler içinde, onun ilişkiye karşı tutumunu belirleyen insanlar ve ilişkiler hakkında önyargı içeren bilişsel çarpıtma cümlelerinden oluşmaktadır. Kişi bu maddeleri, hiç katılmıyorum ile tamamen katılıyorum arasında değişen 1 ile 5 arasında bir puan vererek cevaplamaktadır. Buna göre kişi, (1) Hiç katılmıyorum. (2) Çok az katılıyorum. (3) Kısmen katılıyorum. (4) Oldukça katılıyorum. (5) Tamamen katılıyorum. arasında değişen bu maddelerden birini tercih etmek durumundadır (Hamamcı, 2002).

Ölçek yakınlıktan kaçınma (8 madde), gerçekçi olmayan ilişki tahmini (8 madde), ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini (3 madde) olmak üzere üç alt ölçek bulunmakta ve toplam puanla birlikte dört adet puan sağlamaktadır. Yakınlıktan kaçınma alt ölçeği, insanlarla ilgili olumsuz, güvensiz ve kaygılı yaklaşmayı ifade eden bilişsel çarpıtma cümlelerini, 1, 2, 3, 4, 10, 12, 13, 19 nolu maddeler karşılamaktadır ve bu alt ölçeğin Cronbach α Değeri $r = .70$ ' tir. Gerçekçi olmayan ilişki beklentisi alt ölçeği, kişinin ilişkide olduğu kişi ve kişilerden aynı zamanda kendi performansından yüksek beklentiler içinde olduğunu belirten cümleleri 5, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 18. maddeler karşılamaktadır ve bu alt ölçeğin Cronbach α Değeri $r = .76$ ' dır. Gerçekçi olmayan ilişki tahmini alt ölçeği ise, kişilerin ilişki içinde karşısındaki kişinin zihninden geçenleri okuduğu yönündeki çarpıtmasına ve o kişinin de kendi düşüncelerini okuması gerektiği çarpıtmasını belirten madde numaraları da 6, 7 ve 8' dir ve Cronbach α Değeri $r = .74$ bulunmuştur (Hamamcı, 2002)..

Öğrencilerin her bir madde için işaretledikleri 1 ila 5 arasındaki puanları toplanarak toplam bilişsel çarpıtma puanına ulaşılmaktadır. Ters olarak puanlanan madde bulunmamaktadır. Alt ölçek puanları için, o alt ölçeğe ait olan her bir madde toplanmakta ve o alt ölçeğe ait puana ulaşılmaktadır. Ölçekte alınabilecek en yüksek puan 95, en düşük puan 19' dur (Hamamcı, 2002, s.111).

Ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlık analizi ve test-tekrar-test yöntemiyle ölçülmüştür. İçsel tutarlık analizi, 425 öğrenci örneklemini üzerinde yapılan çalışmalarda ölçeğin tümü için hesaplanan Cronbach α Değeri $r = .67$ ile $r = .43$ arasında bulunmuştur; ölçeğin, test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı Cronbach α Değeri ise $r = .74$ ile $r = .70$ arasında değişmektedir (Hamamcı ve Büyüköztürk, 2004; 18).

Ölçeğin geçerliği, kriter ve yapı geçerliği ile ortaya konmuştur. Akılcı Olmayan Düşünceler Ölçeği (Türküm, 1996) kriter alınarak yapılan ölçümlerde, iki ölçeğin toplam korelasyonu $r = .54$, Otomatik Düşünceler Ölçeği (Aydın ve Aydın, 1990; Şahin ve Şahin, 1992) kriter alınarak yapılan ölçümlerde ise iki ölçeğin toplam korelasyonu $r = .53$, Çatışma Eğilimi Ölçeği (Dökmen, 1986) kriter alınarak yapılan ölçümlerde de toplam korelasyonun $r = .53$ olduğu bildirilmiştir(Hamamcı ve

Büyüköztürk, 2004; 20). Yapı geçerliği için İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği özel ruh sağlığı merkezleri, üniversitelerin mediko-sosyal merkezleri, psikolojik danışma ve rehberlik birimlerine başvuran en az iki görüşmeye devam etmiş klinik tanı almış öğrencilerle (n: 18), herhangi bir ruhsal tedavi almayan öğrencilere (n: 18) uygulanmıştır. Yapılan analizler, İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği' nin hasta gruba normal grubu anlamlı olarak ayırt edebildiğini göstermektedir (Hamamcı 2002, s.120; Hamamcı ve Büyüköztürk, 2004; 20)

Ölçek örnekleme oluşturan öğrencilere, araştırmacı tarafından, nasıl dolduracakları yönerge ile birlikte açıklanarak okul ortamında ve grup uygulaması şeklinde verilmiştir. Toplanan verilerden yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, gerçekçi olmayan ilişki tahmini ve toplam puana elle puanlanarak ulaşılmış ve bu puanlar ayrı ayrı bilgisayarda SPSS. 10.0 paket programına girilmiştir.

2.4.5. Uygulama

Araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSAS), Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ), ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (İBCÖ) kullanılarak toplanmıştır. Ölçeklerin uygulaması araştırmacı tarafından, uygulamanın yapıldığı okulların yönetimleri ile birlikte belirlenen gün ve saatlerde yapılmıştır. Uygulama yapılmadan önce, öğrencilerin ölçekleri doğru biçimde, objektif olarak yanıtlamaları için gerekli açıklamalar ve yönlendirmeler yapılmıştır. Eksik doldurulan ölçekler, araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmanın amaçları doğrultusunda uygun istatistiksel analiz teknikleri seçilerek çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde, SPSS 10.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ve bilişsel yapıları sürekli değişkenler olarak değerlendirilmiş ve Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği'nden aldıkları puanlar (sosyal kaygı düzeyi, sosyal kaçınma düzeyi ve toplam sosyal kaygı düzeyi) ile Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (mükemmelci tutum, onaylanma ihtiyacı, bağımsız tutum ve değişken tutum) ve İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği (yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, gerçekçi olmayan ilişki tahmini) arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniği kullanılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin sosyal kaygıları ve bilişsel yapılarının cinsiyet, yaş ve anne-baba birliktelik durumu değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, iki grup ortalamaları arasında farkın anlamlılığını test etmek amacıyla İlişkisiz Grup t Testi tekniği uygulanmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin sosyal kaygıları ve bilişsel yapılarının, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve ekonomik düzey değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla non-parametrik bir teknik olan Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Bu tekniğin uygulanma sebebi ise gruplar arasında N sayıları arasında büyük bir farklılığın olması ve gruplardan birinin N sayısının 30'un altında olmasından kaynaklanmaktadır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgularına yer verilmiştir. Bulgular, amaçların diziliş sırası dikkate alınarak sunulmuştur. Öncelikle, ergenlerin bilişsel yapıları (fonksiyonel olmayan tutumlar, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar) ile sosyal kaygı puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik uygulanan istatistiksel analizler sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra ise ergenlerin sosyal kaygıları ve bilişsel yapılarının kişisel bilgilerine (yaş, cinsiyet, anne baba birliktelik durumu anne eğitim durumu, baba eğitim durumu) göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Bu bulgular tablolar halinde verilmiştir. Tablolar oluşturulurken önce ergenlerin bilişsel yapıları ile sosyal kaygıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için uygulanan Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı sayısal sonuçlarına yer verilmiş ve analizler sonucunda ortaya çıkan ilişkiler ve ilişki dereceleri yorumlar halinde verilmiştir. Daha sonra ergenlerin bilişsel yapıları ve sosyal kaygılarının yaş, cinsiyet ve anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amaçlı yapılan İlişkisiz Grup t Testi sayısal sonuçlarını içeren tablolar, her bir alt değişkene göre ayrı ayrı verilmiş ve her birinin yorumu yapılmıştır. Son olarak ise ergenlerin bilişsel yapıları ve sosyal kaygılarının anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve ailenin ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koyan Kruskal-Wallis Testi sayısal sonuçlarına ve yorumlarına yer verilmiş, anlamlı farklılık bulunan değişkenlere, bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını ortaya koymak için uygulanan Mann Whitney U Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2

Ergenlerin İlişki İle İlgili Bilişsel Çarpıtmaları, Sosyal Kaygı Düzeyleri ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkileri Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.Mükemmeliyetçi Tutum	1,00	,145**	,458**	,137**	,839**	-,065	-,041	-,064	-,250**	,031	-,150**	-,207**
2.Bağımsız Tutum	,145**	1,00	,042	,038	,229**	-,052	-,055	-,055	-,036	,039	-,073	-,044
3.Onaylanma İhtiyacı	,458**	0,42	1,00	,152**	0,702**	,090*	-,035	-,063	-,209**	-,091*	-,282**	-,289**
4.Değişken Tutum	,137**	,038	,152**	1,00	,332**	-,069	-,043	-,053	-,118	,022	-,112**	-,093*
5.FOTÖ Toplam	,839**	,229**	,702**	,332**	1,00	-,119**	-,072	-,102*	-,277**	,006	-,218**	-,259**
6.Sosyal Kaygı Düzeyi	-,065	-,052	-,090*	-,069	-,119**	1,00	,880**	,964**	,321**	-,044	,156**	,254**
7.Sosyal Kaçınma Düzeyi	-,041	-,055	-,035	-,043	-,072	,880**	1,00	,961**	,314**	-,055	,114**	,218**
8.Toplam Sosyal Kaygı	-,064	-,055	-,063	-,053	-,102*	,964**	,961**	1,00	,326**	-,057	,137**	,240**
9.Yakınlıktan Kaçınma	-,250**	-,036	-,209**	-,118**	-,277**	,321**	,314**	,326**	1,00	0,72	,266**	,702**
10.Ger. Olmayan Tahmin	,031	,039	-,091*	,022	,006	-,044	-,055	-,057	,072	1,000	,278**	,446**
11. Ger. Olmayan Beklenti	-,150**	-,073	-,282**	-,112**	-,218**	,156**	,114**	,137**	,266**	,278**	1,00	,760**
12.Toplam Bil. Çarpıt.	-,207**	-,044	-,289**	-,093*	-,259**	,254**	,218**	,240**	,702**	,446**	,760**	1,00

* p < .05

** p < .01

Tablo 2’de görüldüğü gibi ergenlerin sosyal kaygıları, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, mükemmeliyetçi tutum ile bağımsız tutum ($r = ,145$), onaylanma ihtiyacı ($r = ,458$), değişken tutum ($r = ,137$), Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı ($r = ,839$) arasında .01 düzeyinde pozitif yönde; yakınlıktan kaçınma ($r = -,250$), gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ($r = -,150$) İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = -,207$) arasında ise , 01 düzeyinde negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Mükemmeliyetçi tutumla, kaygı düzeyi, kaçınma düzeyi, Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bağımsız Tutum ile Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı arasında ($r = ,229$) .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bağımsız Tutumla, Onaylanma İhtiyacı, Değişken Tutum, Sosyal Kaygı Düzeyi, Sosyal Kaçınma Düzeyi, Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı, Yakınlıktan Kaçınma, Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini, Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ve İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı toplam arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Onaylanma İhtiyacı ile Değişken Tutum ($r = ,152$) FOTÖ Toplamı ($r = ,702$), Yakınlıktan Kaçınma ($r = -,209$), Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = -,282$), İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = -,289$) arasında .01 düzeyinde pozitif yönde ; Sosyal Kaygı ($r = -,090$), Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini ($r = -,091$) ile arasında .05 düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Onaylanma İhtiyacı ile Sosyal Kaçınma Düzeyi, Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Değişken Tutumla, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı ($r = ,332$) arasında .01 düzeyinde pozitif yönde; Yakınlıktan Kaçınma ($r = -,118$), Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = -,112$) ile arasında .01 düzeyinde negatif yönde; İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = -,093$) ile arasında .05 düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Değişken Tutumla, Sosyal Kaygı, Sosyal Kaçınma, Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı ve Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı ile, Sosyal Kaygı ($r = -,119$), Yakınlıktan Kaçınma ($r = -,277$), Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = -,218$), İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = -,259$) arasında .01 düzeyinde

negatif yönde; Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı ($r = -, 102$) ile .05 düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı ile Sosyal Kaçınma Düzeyi, Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$).

Sosyal Kaygı ile Sosyal Kaçınma Düzeyi ($r = ,880$), Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı ($r = ,964$), Yakınlıktan Kaçınma ($r = ,321$), Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = ,156$) ve İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı arasında .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal Kaygı ile Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Sosyal Kaçınma ile Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı ($r = ,961$), Yakınlıktan Kaçınma ($r = ,314$), Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = ,114$) ve İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = ,218$) arasında .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal Kaçınma İle Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı, Yakınlıktan Kaçınma ($r = ,326$), Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = ,137$), İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = ,240$) arasında .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Liebowitz Sosyal Anksiyete Skalası Toplamı ile Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. ($p > .05$).

Yakınlıktan Kaçınma ile Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = ,266$) ve İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = ,702$) arasında .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yakınlıktan Kaçınma ile Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini ile Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ($r = ,278$), İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = ,446$) arasında .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi ile İlişkide Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği Toplamı ($r = ,760$) arasında, pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 3

Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	82,708	15,776	0,897			
Kız	267	75,116	17,182	1,051	5,526	574	p < .01

Tablo 3' te görüldüğü gibi mükemmeliyetçi tutum puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<.01). Buna göre erkeklerin mükemmeliyetçi tutum puanları kızlarınkinden anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4

Bağımsız Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	P
Erkek	309	30,025	12,449	0,7082	2,380	574	p < .05
Kız	267	28,015	6,423	0,3931			

Tablo 4' te görüldüğü gibi bağımsız tutum puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<.05). Buna göre erkeklerin bağımsız tutum puanları kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 5

Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	P
Erkek	309	43,627	11,326	0,644	-.264	574	p>.05
Kız	267	43,880	11,560	0,707			

Tablo 5’ te görüldüğü gibi onaylanma ihtiyacı puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>.05).

Tablo 6

Değişken Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	20,990	4,793	0,272			
Kız	267	21,490	4,874	0,298	-1,238	574	p>.05

Tablo 6’ da görüldüğü gibi değişken tutum puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>.05).

Tablo 7

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	176,203	26,808	1,525	3,455	574	p<.01
Kız	267	168,108	29,405	1,799			

Tablo 7’ de görüldüğü gibi Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.01$). Buna göre erkeklerin Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı puanları kızlarınkinden anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 8

Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	48,378	12,081	0,687	3,021	574	$p<.01$
Kız	267	45,348	11,916	0,729			

Tablo 8’ de görüldüğü gibi sosyal kaygı düzeyi puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.01$). Buna göre erkeklerin sosyal kaygı düzeyi puanları kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 9

Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	48,401	11,281	0,641	3,004	574	$p<.01$
Kız	267	45,554	11,410	0,698			

Tablo 9’ da görüldüğü gibi sosyal kaçınma düzeyi puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.01$). Buna göre erkeklerin sosyal kaçınma düzeyi puanları kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 10

Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	96,663	23,097	1,314	2,895	574	p < .01
Kız	267	91,086	23,014	1,408			

Tablo 10' da görüldüğü gibi toplam sosyal kaygı puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<.01). Buna göre erkeklerin toplam sosyal kaygı puanları kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 11

Yakınıktan Kaçınma Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	18,925	5,549	0,315	-.637	574	p > .05
Kız	267	19,221	5,548	0,339			

Tablo 11' de görüldüğü gibi yakınıktan kaçınma puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>.05).

Tablo 12

Gerçekçi Olmayan İlişki Beklentisi Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Erkek	309	24,517	5,331	0,3033	2,345	574	p < .05
Kız	267	23,378	6,331	0,3875			

Tablo 12’ de görüldüğü gibi gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre erkeklerin gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 13

Gerçekçi Olmayan İlişki Tahmini Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	T	Sd	p
Erkek	309	9,653	2,646	0,150	3,835	574	$p<.01$
Kız	267	8,794	2,723	0,166			

Tablo 13’te görüldüğü gibi gerçekçi olmayan ilişki tahmini puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.01$). Buna göre erkeklerin gerçekçi olmayan ilişki tahmini puanları kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 14

İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtma Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	Sd	p
Erkek	309	53,294	9,481	0,539	2,329	574	$p<.05$
Kız	267	51,329	10,768	0,659			

Tablo 14’ te görüldüğü gibi ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma toplam puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda erkeklerin lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre erkeklerin ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma toplam puanları kızlarınkinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 15

Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	78,334	17,692	1,144			
17	337	79,795	16,243	0,884	-1,010	574	p>.05

Tablo 15' te görüldüğü gibi mükemmeliyetçi tutum puan ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 16

Bağımsız Tutum Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	29,598	14,116	0,913			
17	337	28,735	5,916	0,322	1,004	574	p>.05

Tablo 16' da görüldüğü gibi bağımsız tutum puan ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05)

Tablo 17

Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	42,602	11,840	0,765	-2,003	574	p<.05
17	337	44,554	11,070	0,603			

Tablo 17' de görüldüğü gibi onaylanma ihtiyacı puan ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi

sonucunda 17 yaş grubunun lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Buna göre 17 yaş grubunun onaylanma ihtiyacı puanları 14 yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 18

Değişken Tutum Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	21,414	4,842	0,313			
17	337	21,086	4,830	0,263	0,803	574	$p > .05$

Tablo 18’ de görüldüğü gibi değişken tutum puan ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 19

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	171,468	28,535	1,845			
17	337	173,148	28,166	1,534	-,700	574	$p > .05$

Tablo 19’ da görüldüğü gibi Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplamı puanlarının ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 20

Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	T	sd	p
14	239	47,066	11,650	0,753			
17	337	46,908	12,409	0,676	,155	574	P > .05

Tablo 20' de görüldüğü gibi sosyal kaygı düzeyi puanlarının ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 21

Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	47,267	10,782	0,697			
17	337	46,949	11,865	0,646	,329	574	p > .05

Tablo 21' de görüldüğü gibi sosyal kaçınma düzeyi puanlarının ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 22

Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	94,410	22,354	1,446			
17	337	93,842	23,822	1,297	,289	574	p > .05

Tablo 22' de görüldüğü gibi toplam sosyal kaygı puanlarının ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 23

Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	18,958	5,610	0,362			
17	337	19,136	5,507	0,300	-,379	574	p > .05

Tablo 23' te görüldüğü gibi yakınlıktan kaçınma puanlarının ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p > .05).

Tablo 24

Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	24,347	6,383	0,412			
17	337	23,735	5,415	0,295	1,239	574	p > .05

Tablo 24' te görüldüğü gibi gerçekçi olmayan beklenti puanlarının ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p > .05).

Tablo 25

Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	8,686	2,897	0,187	-4,196	574	p < .01
17	337	9,658	2,504	0,136			

Tablo 25' te görüldüğü gibi gerçekçi olmayan tahmin puan ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda 17 yaş grubunun lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur

($p < .01$). Buna göre 17 yaş grubunun gerçekçi olmayan tahmin puanları, 14 yaş grubundan anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 26

İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtma Toplam Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
14	239	52,238	11,354	0,734			
17	337	52,486	9,192	0,500	-,279	574	$p > .05$

Tablo 26' da görüldüğü gibi ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma toplam puanlarının ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 27

Mükemmeliyetçilik Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	79,175	16,889	0,745			
Ayrı	62	79,306	16,748	2,127	-,058	574	$p > .05$

Tablo 27' de görüldüğü gibi mükemmeliyetçi tutum puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > .05$).

Tablo 28

Bağımsız Tutum Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	29,122	10,507	0,463			
Ayrı	62	28,854	6,588	0,836	,196	574	$p > .05$

Tablo 28’ de görüldüğü gibi bağımsız tutum puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 29

Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	44,099	11,536	0,508	2,150	574	$p<.05$
Ayrı	62	40,806	10,083	1,280			

Tablo 29’ da görüldüğü gibi onaylanma ihtiyacı puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anne babası birlikte olan ergen grubunun lehine $.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre anne babası birlikte olan ergen grubunun onaylanma ihtiyacı puanları anne babası ayrı olan ergen grubundan anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 30

Değişken Tutum Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	21,344	4,741	0,209			
Ayrı	62	20,209	5,477	0,695	1,749	574	$p>.05$

Tablo 30’ da görüldüğü gibi değişken tutum puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 31

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	173,011	28,112	1,240			
Ayrı	62	167,806	29,702	3,772	1,369	574	p>.05

Tablo 31' de görüldüğü gibi Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 32

Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	47,033	12,050	0,531			
Ayrı	62	46,483	12,501	1,587	,338	574	p>.05

Tablo 32' de görüldüğü gibi sosyal kaygı düzeyi puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 33

Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	47,258	11,462	0,505			
Ayrı	62	45,612	11,039	1,402	1,072	574	p>.05

Tablo 33' te görüldüğü gibi sosyal kaçınma düzeyi puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 34

Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	94,317	23,249	1,025			
Ayrı	62	92,096	22,933	2,912	,711	574	$p>.05$

Tablo 34' te görüldüğü gibi toplam sosyal kaygı puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 35

Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	19,064	5,541	0,244			
Ayrı	62	19,048	5,632	0,715	,021	574	$p<.05$

Tablo 35' te görüldüğü gibi yakınlıktan kaçınma puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 36

Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	23,965	5,871	0,259			
Ayrı	62	24,193	5,606	0,712	-,302	574	p>.05

Tablo 36’ da görüldüğü gibi gerçekçi olmayan beklenti puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 37

Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	9,204	2,720	0,120			
Ayrı	62	9,677	2,653	0,337	-,132	574	p>.05

Tablo 37’ de görüldüğü gibi gerçekçi olmayan tahmin puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>.05).

Tablo 38

İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtma Toplam Puanlarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Art.Ort.	Stand.sap	St.hata (A.O)	t	sd	p
Birlikte	514	52,359	10,295	0,454			
Ayrı	62	52,580	8,788	1,116	-,183	574	p>.05

Tablo 38’ de görüldüğü gibi ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtma toplam puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz grup t testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 39

Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
Mükemmeliyetçi	Okula gitmemiş	23	214,85	12,290	4	$p<.05$
	İlkokul	161	275,12			
	Ortaokul	94	289,31			
	Lise	188	284,64			
	Üniversite	115	329,38			
	Toplam	576				

Tablo 39’ da görüldüğü gibi, mükemmeliyetçi tutum sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2:12,290$ sd: 4; $p<.05$).

Mükemmeliyetçi tutum için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, annesi okula gitmemiş grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi üniversite mezunu olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 778, 500, Z= -2, 896, p< .01$). Bu durum, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin annesi okula gitmemiş olan öğrencilere göre mükemmeliyetçi tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında annesi üniversite mezunu olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 7120, 500, Z= -2, 739, p< .01$). Bu durum, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin annesi ilkokul mezunu olan öğrencilere göre mükemmeliyetçi tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu

göstermektedir. Annesi lise mezunu grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi üniversite mezunu olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 8827, 500, Z= -2, 108, p< .05$). Bu durum, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin annesi lise mezunu olan öğrencilere göre mükemmeliyetçi tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p> .05$).

Tablo 40

Bağımsız Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
Bağımsız Tutum	Okula gitmemiş	23	205,30	7,941	4	$p>.05$
	İlkokul	161	283,56			
	Ortaokul	94	279,14			
	Lise	188	297,48			
	Üniversite	115	305,78			
	Toplam	576				

Tablo 40' ta görüldüğü gibi, bağımsız tutum sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2 7,941 sd=4; p>.05$)

Tablo 41

Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
Onaylanma İhtiyacı	Okula gitmemiş	23	256,74	2,411	4	$p>.05$
	İlkokul	161	280,33			
	Ortaokul	94	293,37			
	Lise	188	287,24			
	Üniversite	115	305,08			
	Toplam	576				

Tablo 41’ de görüldüğü gibi, onaylanma ihtiyacı sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 2,411$ sd= 4; $p>.05$)

Tablo 42

Değişken Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
Değişken Tutum	Okula gitmemiş	23	270,43	3,335	4	$p>.05$
	İlkokul	161	282,57			
	Ortaokul	94	309,98			
	Lise	188	278,15			
	Üniversite	115	300,28			
	Toplam	576				

Tablo 42’ de görüldüğü gibi, değişken tutum sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2=3,335$ sd= 4; $p>.05$).

Tablo 43

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
FOTÖ Toplam	Okula gitmemiş	23	218,43	8,111	4	$p>.05$
	İlkokul	161	277,22			
	Ortaokul	94	294,93			
	Lise	188	287,06			
	Üniversite	115	316,61			
	Toplam	576				

Tablo 43' te görüldüğü gibi, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2=8,111$ $sd=4$; $p>.05$).

Tablo 44

Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
Sosyal Kaygı Düzeyi	Okula gitmemiş	23	383,98	18,459	4	p<.01
	İlkokul	161	316,83			
	Ortaokul	94	292,86			
	Lise	188	263,66			
	Üniversite	115	265,80			
	Toplam	576				

Tablo 44' te görüldüğü gibi, sosyal kaygı düzeyi sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=18,459$ $sd=4$; $p<.01$).

Sosyal kaygı düzeyi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, annesi okula gitmemiş grup ile annesi ortaokul mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 718, 000$, $Z= -2, 491$, $p< .05$). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi ortaokul mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 1289, 500$, $Z= -3, 158$, $p< .01$). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi lise mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar

ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 760, 500 Z= -3, 003 p< .001). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkökul mezunu olan grup ile annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi ilkökul mezun olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 12365, 500 Z= -2, 948, p< .001). Bu durum, annesi ilkökul mezunu olan öğrencilerin annesi lise mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkökul mezunu olan grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi ilkökul mezun olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 7275, 000 Z= -2, 495, p< .05). Bu durum, annesi ilkökul mezunu olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 45

Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Sosyal Kaçınma Düzeyi	Okula gitmemiş	23	390,26	18,195	4	p < .01
	İlkokul	161	315,71			
	Ortaokul	94	287,13			
	Lise	188	265,96			
	Üniversite	115	267,08			
	Toplam	576				

Tablo 45' te görüldüğü gibi, sosyal kaçınma düzeyi sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (X²=18,195 sd= 4; p<.01).

Sosyal kaçınma düzeyi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, annesi okula gitmemiş grup ile annesi ilkokul mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 1363, 000, Z= -2, 045, p< .05). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi ilkokul mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi ortaokul mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 691, 500, Z= -2, 673, p< .01). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi ortaokul mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 1257, 000 Z= -3, 276 p< .001). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin, annesi lise mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 707, 500 Z= -3, 319 p< .001). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan grup ile annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezun olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 12559, 500 Z= -2, 741, p< .001). Bu durum, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi lise mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezun olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 7294, 000 Z= -2, 465, p< .05). Bu durum, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi

puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 46

Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Toplam Sosyal Kaygı	Okula gitmemiş	23	391,57	19,710	4	p<.01
	İlkokul	161	316,72			
	Ortaokul	94	291,22			
	Lise	188	264,50			
	Üniversite	115	264,34			
	Toplam	576				

Tablo 46' da görüldüğü gibi, toplam sosyal kaygı sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=19,710$, $sd= 4$; $p<.01$).

Toplam sosyal kaygı için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, annesi okula gitmemiş grup ile annesi ilkokul mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 1346, 500$, $Z= -2, 114$, $p< .05$). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi ilkokul mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi ortaokul mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 697, 500$, $Z= -2, 631$, $p< .01$). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi ortaokul mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır

(U= 1231, 000 Z= -3, 367 p< .001). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi lise mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi okula gitmemiş grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 713, 500 Z= -3, 282 p< .001). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan grup ile annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezun olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 12410, 000 Z= -2, 900, p< .001). Bu durum, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi lise mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezun olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 7229, 000 Z= -2, 567, p< .01). Bu durum, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 47

Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Yakınlıktan Kaçınma	Okula gitmemiş	23	327,24	11,252	4	p<.05
	İlkokul	161	315,55			
	Ortaokul	94	296,82			
	Lise	188	275,93			
	Üniversite	115	255,18			
	Toplam	576				

Tablo 47' de görüldüğü gibi, yakınlıktan kaçınma sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla

yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=11,252$, $sd=4$; $p<.05$).

Yakınlıktan kaçınma için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, annesi okula gitmemiş grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi okula gitmemiş olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 932, 500$, $Z= -1, 984$ $p< .05$). Bu durum, annesi okula gitmemiş olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan grup ile annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 13099, 500$, $Z= -2, 168$, $p< .05$). Bu durum, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi lise mezunu olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan grup ile annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 6968, 500$, $Z= -2, 983$ $p< .01$). Bu durum, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p> .05$).

Tablo 48

Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Gerçekçi Olmayan Beklenti	Okula gitmemiş	23	306,61	1,658	4	p>.05
	İlkokul	161	293,26			
	Ortaokul	94	271,32			
	Lise	188	293,44			
	Üniversite	115	283,99			
	Toplam	576				

Tablo 48’ de görüldüğü gibi, gerçekçi olmayan beklenti sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($x^2=1,658$ $sd=4$; $p>.05$).

Tablo 49

Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Gerçekçi Olmayan Tahmin	Okula gitmemiş	23	273,15	5,878	4	p>.05
	İlkokul	161	291,95			
	Ortaokul	94	269,10			
	Lise	188	279,29			
	Üniversite	115	318,97			
	Toplam	576				

Tablo 49’ da görüldüğü gibi, gerçekçi olmayan tahmin sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($x^2=5,878$ $sd= 4$; $p>.05$).

Tablo 50

İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam	Okula gitmemiş	23	299,37	8,593	4	p >.05
	İlkokul	161	319,07			
	Ortaokul	94	283,58			
	Lise	188	276,62			
	Üniversite	115	265,99			
Toplam	576					

Tablo 50' de görüldüğü gibi, İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, annenin eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2=8,593$ sd= 4; $p>.05$).

Tablo 51

Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Mükemmeliyetçi	Okula gitmemiş	3	283,33	8,085	4	p >.05
	İlkokul	115	255,67			
	Ortaokul	100	283,65			
	Lise	195	290,03			
	Üniversite	163	312,90			
Toplam	576					

Tablo 51' de görüldüğü gibi, mükemmeliyetçi tutum sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2=8,085$ sd=4; $p>.05$).

Tablo 52

Bağımsız Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Bağımsız	Okula gitmemiş	3	339,00	1,712	4	p>.05
	İlkokul	115	284,65			
	Ortaokul	100	304,74			
	Lise	195	280,85			
	Üniversite	163	289,48			
	Toplam	576				

Tablo 52' de görüldüğü gibi, bağımsız tutum sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2=1,712$ sd= 4; $p>.05$).

Tablo 53

Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Onaylanma İhtiyacı	Okula gitmemiş	3	323,50	4,601	4	p>.05
	İlkokul	115	263,62			
	Ortaokul	100	285,92			
	Lise	195	292,45			
	Üniversite	163	304,12			
	Toplam	576				

Tablo 53' te görüldüğü gibi, onaylanma ihtiyacı sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2=4,601$ sd=4; $p>.05$).

Tablo 54

Değişken Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Değişken Tutum	Okula gitmemiş	3	115,50	10,114	4	p<.05
	İlkokul	115	295,68			
	Ortaokul	100	305,43			
	Lise	195	264,62			
	Üniversite	163	304,79			
	Toplam	576				

Tablo 54' te görüldüğü gibi, değişken tutum sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=10,114$ $sd= 4$; $p<.05$).

Değişken tutum için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, babası okula gitmemiş olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası üniversite mezunu olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 80, 500$, $Z= -2, 001$, $p< .05$). Bu durum, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası okula gitmemiş olan öğrencilere göre değişken tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ortaokul mezunu olan grup ile babası lise mezunu olan grup arasında babası üniversite mezunu olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 8390, 000$, $Z= -1, 965$, $p< .05$). Bu durum, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin babası lise mezunu olan öğrencilere göre değişken tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası lise mezunu grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası üniversite mezunu olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 13627, 000$, $Z= -2, 329$, $p< .05$). Bu durum, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası lise mezunu olan öğrencilere göre değişken tutum puanları

sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 55

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
FOTÖ Toplam	Okula gitmemiş	3	226,50	8,832	4	$p > .05$
	İlkokul	115	253,78			
	Ortaokul	100	294,00			
	Lise	195	287,35			
	Üniversite	163	304,79			
	Toplam	576				

Tablo 55' te görüldüğü gibi, FOTÖ toplam sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2 = 8,832$ $sd = 4$; $p > .05$).

Tablo 56

Sosyal Kaygı Düzeyi Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
Sosyal Kaygı Düzeyi	Okula gitmemiş	3	434,83	12,113	4	$p < .05$
	İlkokul	115	314,88			
	Ortaokul	100	291,05			
	Lise	195	296,90			
	Üniversite	163	255,59			
	Toplam	576				

Tablo 56' da görüldüğü gibi, sosyal kaygı düzeyi sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların

sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=12,113$ $sd=4$; $p<.05$).

Sosyal kaygı düzeyi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda,. Babası ilkököl mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ilkököl mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 7470, 000$, $Z= -2, 883$, $p< .001$). Bu durum, babası ilkököl mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası lise mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası lise mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=13692, 500$ $Z= -2, 257$, $p< .05$). Bu durum, babası lise mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p> .05$).

Tablo 57

Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	χ^2	sd	p
Sosyal Kaçınma Düzeyi	Okula gitmemiş	3	438,00	13,035	4	$p<.05$
	İlkokul	115	306,53			
	Ortaokul	100	292,70			
	Lise	195	303,48			
	Üniversite	163	252,54			
	Toplam	576				

Tablo 57' de görüldüğü gibi, sosyal kaçınma düzeyi sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=13,035$ $sd=4$; $p<.05$).

Sosyal kaçınma düzeyi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, babası ilkököl mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ilkököl mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 7645, 000 Z= -2, 618, p< .001). Bu durum, babası ilkököl mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ortaokul mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ortaokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=6975, 000 Z= -1, 963, p< .05). Bu durum, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası lise mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası lise mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 13093, 500 Z= -2, 871, p< .001). Bu durum, babası lise mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 58

Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Toplam Sosyal Kaygı	Okula gitmemiş	3	437,50	13,362	4	p<.01
	İlkokul	115	312,07			
	Ortaokul	100	291,59			
	Lise	195	300,70			
	Üniversite	163	252,64			
	Toplam	576				

Tablo 58' de görüldüğü gibi, toplam sosyal kaygı sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların

sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=13,362$ sd= 4; $p<.01$).

Toplam sosyal kaygı için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, babası ilkököl mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ilkököl mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 7454, 000$, $Z= -2, 906$, $p< .01$). Bu durum, babası ilkököl mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası lise mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası lise mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 13285, 500$, $Z= -2, 674$, $p< .01$). Bu durum, babası lise mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p> .05$).

Tablo 59

Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	χ^2	sd	p
Yakınlıktan Kaçınma	Okula gitmemiş	3	348,83	19,251	4	$p<.001$
	İlkökököl	115	324,13			
	Ortaoköl	100	315,08			
	Lise	195	289,03			
	Üniversite	163	245,32			
	Toplam	576				

Tablo 59' da görüldüğü gibi, yakınlıktan kaçınma sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=19,251$ sd=4; $p<.001$).

Yakınlıktan kaçınma için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, babası ilkököl mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ilkököl mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 6847, 000, Z= -3, 832 p< .01). Bu durum, babası ilkököl mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ortaokul mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ortaokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 6208, 500, Z= -3, 248, p< .01). Bu durum, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası lise mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası lise mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 13485, 500, Z= -2, 544, p< .05). Bu durum, babası lise mezunu olan öğrencilerin babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 60

Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Gerçekçi Olmayan Beklenti	Okula gitmemiş	3	115,00	11,315	4	p<.05
	İlkokul	115	328,37			
	Ortaokul	100	284,36			
	Lise	195	279,14			
	Üniversite	163	277,30			
	Toplam	576				

Tablo 60'da görüldüğü gibi, gerçekçi olmayan beklenti sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların

sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=11,315$ sd = 4; $p<.05$).

Gerçekçi olmayan ilişki beklentisi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, babası ilkokul mezunu olan grup ile babası okula gitmemiş olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 55, 000$, $Z= -2, 013$, $p<.05$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin babası okula gitmemiş olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ilkokul mezunu olan grup ile babası ortaokul mezunu olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 4849, 000$, $Z= -1, 984$ $p<.05$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babası ortaokul mezunu olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ilkokul mezunu olan grup ile babası lise mezunu olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 9279, 000$, $Z= -2, 540$ $p<.05$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise mezunu olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ilkokul mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 7739, 000$, $Z= -2, 478$, $p<.05$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 61

Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Gerçekçi Olmayan Tahmin	Okula gitmemiş	3	165,33	7,824	4	p<.05
	İlkokul	115	322,23			
	Ortaokul	100	275,45			
	Lise	195	286,40			
	Üniversite	163	277,48			
	Toplam	576				

Tablo 61’te görüldüğü gibi, gerçekçi olmayan tahmin sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=7,824$ $sd=4$; $p<.05$).

Gerçekçi olmayan ilişki tahmini için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, babası ilkokul mezunu olan grup ile babası ortaokul mezunu olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=4836,500$, $Z=-2,021$, $p<.05$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin babası ortaokul mezunu olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki tahmini puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ilkokul mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=7916,500$, $Z=-2,219$, $p<.05$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki tahmini puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 62

İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam	Okula gitmemiş	3	175,83	25,755	4	p<.001
	İlkokul	115	346,07			
	Ortaokul	100	304,04			
	Lise	195	281,69			
	Üniversite	163	248,56			
Toplam		576				

Tablo 62’de görüldüğü gibi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplam sıralamalar ortalamalarının babanın eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, babanın eğitim durumuna göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2= 25,755$ $sd= 4$; $p<.001$).

İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, babası ilkokul mezunu olan grup ile babası lise mezunu olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 8650, 500$, $Z= -3, 363$, $p< .01$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babası mezunu olan öğrencilere göre ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ilkokul mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ilkokul mezunu olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 6228, 000$, $Z= -4, 766$ $p< .01$). Bu durum, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite mezunu olan öğrencilere göre ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Babası ortaokul mezunu olan grup ile babası üniversite mezunu olan grup arasında, babası ortaokul mezunu olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 6598, 000$, $Z= -2, 594$, $p< .01$). Bu durum, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası üniversite mezunu olan

öğrencilere göre ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 63

Mükemmeliyetçi Tutum Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
Mükemmeliyetçi Tutum	Düşük	47	211,34	12,251	4	p<.05
	Ortanın altı	147	282,57			
	Orta	222	298,79			
	Orta üstü	101	302,11			
	Yüksek	59	302,73			
	Toplam	576				

Tablo 63' te görüldüğü gibi, mükemmeliyetçi tutum sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeyi göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=12,251$ sd= 4; $p < .05$).

Mükemmeliyetçi tutum için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 2625, 000$, $Z= -2, 476$, $p < .01$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi düşük öğrencilere göre mükemmeliyetçi tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 3609, 000$, $Z= -3,320$, $p < .01$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi düşük öğrencilere göre mükemmeliyetçi tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 1631, 000, Z= -3, 057, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi düşük öğrencilere göre mükemmeliyetçi tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U=939, 500, Z= -2, 844, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi düşük öğrencilere göre mükemmeliyetçi tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 64

Bağımsız Tutum Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Bağımsız Tutum	Düşük	47	268,60	4,279	4	p > .05
	Ortanın altı	147	289,52			
	Orta	222	300,59			
	Orta üstü	101	289,37			
	Yüksek	59	254,82			
	Toplam	576				

Tablo 64'te görüldüğü gibi, bağımsız tutum sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (X² =12,251 sd = 4; p > .05).

Tablo 65

Onaylanma İhtiyacı Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Onaylanma İhtiyacı	Düşük	47	248,57	6,495	4	p >.05
	Ortanın altı	147	286,95			
	Orta	222	288,18			
	Orta üstü	101	318,63			
	Yüksek	59	273,79			
	Toplam	576				

Tablo 65' te görüldüğü gibi, onaylanma ihtiyacı sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2 = 6,495$ sd = 4; p >.05)

Tablo 66

Değişken Tutum Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Değişken Tutum	Düşük	47	286,52	1,033	4	p >.05
	Ortanın altı	147	285,50			
	Orta	222	293,36			
	Orta üstü	101	276,57			
	Yüksek	59	299,68			
	Toplam	576				

Tablo 66' da görüldüğü gibi, değişken tutum sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2 = 1,033$ sd= 4; p >.05).

Tablo 67

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
FOTÖ Toplam	Düşük	47	217,94	11,076	4	P<.05
	Ortanın altı	147	283,69			
	Orta	222	303,02			
	Orta üstü	101	301,72			
	Yüksek	59	279,44			
	Toplam	576				

Tablo 67' de görüldüğü gibi, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği Toplam sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=11,076$ sd = 4; $p < .05$).

Fonksiyonel olmayan tutumlar için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 2651, 500$, $Z= -2, 397$, $p < .05$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi düşük öğrencilere göre fonksiyonel olmayan tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 3655, 500$, $Z= -3, 223$, $p < .01$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi düşük öğrencilere göre fonksiyonel olmayan tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 1715, 500$, $Z= -2, 711$ $p <$

.01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi düşük öğrencilere göre fonksiyonel olmayan tutum puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 68

Sosyal Kaygı Düzey Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Sosyal Kaygı Düzeyi	Düşük	47	323,07	11,749	4	p<.05
	Ortanın altı	147	311,83			
	Orta	222	289,81			
	Orta üstü	101	249,02			
	Yüksek	59	265,49			
	Toplam	576				

Tablo 68' de görüldüğü gibi, sosyal kaygı düzeyi sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=11,749$ sd = 4; $p < .05$).

Sosyal kaygı düzeyi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 1804, 000$, $Z= -2, 347$, $p < .05$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U= 5827, 000$, $Z= -2, 878$, $p < .01$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın

üstü olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 9601, 500, Z= -2, 069, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 69

Sosyal Kaçınma Düzeyi Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Sosyal Kaçınma Düzeyi	Düşük	47	332,29	15,157	4	p<.01
	Ortanın altı	147	309,17			
	Orta	222	294,51			
	Orta üstü	101	247,94			
	Yüksek	59	248,93			
	Toplam	576				

Tablo 69’ da görüldüğü gibi, sosyal kaçınma düzeyi sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (X² =15,157 sd= 4; p < .01).

Sosyal kaçınma düzeyi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 1720, 000, Z= -2, 693, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar

ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olanların aleyhinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 999, 500, Z= -2, 462, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 5854, 000, Z= -2, 829, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 3406, 000, Z= -2, 407, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 9382, 000, Z= -2, 352, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre sosyal kaçınma düzeyi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 70

Toplam Sosyal Kaygı Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Toplam Sosyal Kaygı	Düşük	47	329,88	14,382	4	p<.01
	Ortanın altı	147	312,41			
	Orta	222	291,27			
	Orta üstü	101	248,44			
	Yüksek	59	254,09			
	Toplam	576				

Tablo 70' de görüldüğü gibi, toplam sosyal kaygı sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2 = 14,382$ sd = 4; $p < .01$).

Toplam sosyal kaygı için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U = 1741, 500, Z = -2,604, p < .01$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U = 1402, 500, Z = -2,188, p < .05$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U = 5795, 500, Z = -2, 934, p < .01$). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan

öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 3409, 500, Z= -2, 397, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 9533, 500, Z= -2, 156, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre toplam sosyal kaygı puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 71

Yakınlıktan Kaçınma Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Yakınlıktan Kaçınma	Düşük	47	340,84	19,979	4	p<.001
	Ortanın altı	147	313,43			
	Orta	222	293,45			
	Orta üstü	101	243,11			
	Yüksek	59	243,78			
	Toplam	576				

Tablo 71' de görüldüğü gibi, yakınlıktan kaçınma sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (X²=19,979 sd = 4; p<.001).

Yakınlıktan kaçınma için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 1597, 500, Z= -2, 37, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi düşük grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 921, 000, Z= -2,966, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 5601, 000, Z= -3, 291, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 3282, 500, Z= -2, 731, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 9220, 500, Z= -2, 563, p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin

ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 5435, 000, Z= -2, 012, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilere göre yakınlıktan kaçınma puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 72

Gerçekçi Olmayan Beklenti Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Gerçekçi olmayan Beklenti	Düşük	47	281,86	11,684	4	p<.05
	Ortanın altı	147	266,72			
	Orta	222	308,00			
	Orta üstü	101	259,06			
	Yüksek	59	325,06			
	Toplam	576				

Tablo 72' de görüldüğü gibi, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (X²=11,684 sd = 4; p < .05).

Gerçekçi olmayan ilişki beklentisi için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 13945, 500, Z= -2, 368, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 3429, 500, Z= -2, 349, p< .05). Bu

durum, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi orta olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 9310, 000, Z= -2, 447, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 2309, 500, Z= -2, 373, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre gerçekçi olmayan ilişki beklentisi puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

Tablo 73

Gerçekçi Olmayan Tahmin Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X ²	sd	p
Gerçekçi Olmayan Tahmin	Düşük	47	250,87	6,922	4	p>.05
	Ortanın altı	147	284,02			
	Orta	222	305,83			
	Orta üstü	101	267,45			
	Yüksek	59	300,47			
	Toplam	576				

Tablo 73' te görüldüğü gibi, gerçekçi olmayan tahmin sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (X² = 6,922 sd= 4; p > .05).

Tablo 74

İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam Puanlarının Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Kruskal- Wallis Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	Sıralamalar ortalaması	X^2	sd	p
İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Toplam	Düşük	47	302,38	11,640	4	p<.05
	Ortanın altı	147	292,49			
	Orta	222	306,34			
	Orta üstü	101	239,91			
	Yüksek	59	283,53			
	Toplam	576				

Tablo 74' te görüldüğü gibi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplam sıralamalar ortalamalarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucunda, ekonomik düzeye göre grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($X^2=11,640$ sd= 4; p<.05).

İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar için belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Analizi sonucunda, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 6087, 000, Z= -2, 410, p< .05). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın altı olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ailesinin ekonomik düzeyi ortanın olan grup ile ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan grup arasında, ailesinin ekonomik düzeyi orta olanların aleyhine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (U= 8576, 000, Z= -3,389 p< .01). Bu durum, ailesinin ekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin, ailesinin ekonomik düzeyi ortanın üstü olan öğrencilere göre ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar puanları sıralamalar ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer alt gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p> .05).

BÖLÜM IV

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.3.SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin bilişsel yapıları ve kişisel bilgilerine (yaş, cinsiyet, anne baba birliktelik durumuna göre, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi) göre incelenmesine ilişkin bulguların sonuç ilişkin bulguların sonuç, tartışma ve literatürdeki diğer bulgu ve bilgilerle karşılaştırılması ve yorumlaması yapılmıştır. Ayrıca bulgu ve tartışmalara dayanılarak öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda elde edilen sonuçlar incelendiğinde; ergenlerin bilişsel yapıları ve sosyal kaygıları arasında anlamlı ilişkilerin olduğu gözlenmektedir.

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri ile İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmaları ve Fonksiyonel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Dair Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin sosyal kaygıları ile fonksiyonel olmayan tutumları ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Ergenlerin fonksiyonel olmayan tutumlarının alt boyutlarından mükemmeliyetçi tutum ile bağımsız tutum, onaylanma ihtiyacı, değişken tutum ve fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Mükemmeliyetçi tutumla, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mükemmeliyetçi tutumla, sosyal kaygı düzeyi, sosyal kaçınma

düzeıı, sosyal kaygı toplamı ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Beck, fonksiyonel olmayan tutumları, davranışlarımızı yönetmek ve değerlendirmek ve kısıtlamak için başvuracağımız standartlar olarak tanımlamaktadır. İnsanlar bu kuralları, standartları ve prensipleri kullanarak diğer insanların davranışlarını değerlendirmekte ve onların da kendi davranışlarını nasıl değerlendirdiğini yorumlamaktadırlar (Beck, 2005: 48).

Bu tutumlar kaynağını kişinin köklü olumsuz temel inançlarından (sevilemezlik ya da çaresizlik temel inancı) almakta ve kişinin günlük etkileşimlerine yön veren olumsuz otomatik düşüncelerin içeriğini belirlemektedir. Bu yüzden bu tutumlara ara inançlar adı da verilmektedir. Örneğin, “Yetersizim.” temel inancına sahip olan sosyal kaygılı bir bireyin, işlevsel olmayan tutumu yüksek ihtimalle, “Yetersiz olmak korkunç bir şeydir, insan yaptığı her işi mükemmel yapmalıdır, mükemmel değilse hiç yapmasın daha iyi.” olacaktır ve bu durum sosyal ortamlarda performansını ketleyecek, olumsuz duygulanıma yol açacak “Bunu sunamam, beceremem.” gibi çeşitli olumsuz otomatik düşünceleri oluşturacaktır. Aynı zamanda bu tutumlar varlığını bilişsel çarpıtmalarla da etkileşim içinde sürdürmektedir (Beck, 2001; Leahy, 2004).

Tüm bu bilişsel süreç, kişinin temel referans çerçevelerini oluşturduğu için, kişilerarası etkileşimlerde olacakları ya da olan bitenleri yorumlarken de etkin duruma geçmekte ve sosyal kaygının artmasına neden olmaktadır (Gümüş, 2006,s.5).

Bu yorumlama sürecinde bilişsel çarpıtmalar adı verilen sistematik hatalar yapılmaktadır. Özellikle insanlarla ilişkilerde yapılan bilişsel çarpıtmalardan bazıları şunlardır: Zihin okuma (Karşımdaki kişiler ifade etmese de onların ne düşündüğünü anlarım.), gerçekçi olmayan ilişki beklentileri (İnsanlar baba daima anlayışlı olmalıdır.), yakınlıktan kaçınma (İnsanlarla fazla samimi olmak sorun yaratır.)(Hamamcı, 2002).

Ergenlerin mükemmeliyetçi tutum puanları arttıkça, bağımsız tutum, onaylanma ihtiyacı, değişken tutum ve fonksiyonel olmayan tutum puanları da artmaktadır. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği' nin bazı alt değişkenlerinin tersten puanlanması nedeniyle, İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği'nin alt ölçeklerinden yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Bu bulgu, araştırmanın bilişsel yapıları ölçen iki ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve ölçeklerin araştırmanın amacına uygun olduklarını göstermektedir. Bu durum, bilişlerinde fonksiyonel olmayan tutumlar (insanların bana değer vermesi için hiç hata yapmamam gerekir v.b. gibi) barındıran ergenlerin, ilişkilerinde de ilişkileriyle ilgili bilişsel çarpıtmalar (İlişkilerde insanlar birbirlerinin tüm beklentilerini karşılamalıdır v.b. gibi) yapabildiklerini göstermektedir.

Mükemmeliyetçi tutumla, sosyal kaygı düzeyi, sosyal kaçınma düzeyi, sosyal kaygı toplamı ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış olması literatürle ve araştırma sonuçlarının geneliyle çelişmektedir.

Bilişsel Davranışçı Teorilerin temel odağı olan, düşünce, tutum ve temel inançlar içerisinde bulunan işlevsel olmayan tutumlar (kurallar) kişinin yaşamını kısıtlamakta ve kişiyi bilhassa sosyal ilişkilerinde problemlere yatkın hale getirmektedir. Sosyal kaygı sorunu yaşayan kişilerde sıklıkla karşılaşılan iki türlü şema vardır: Birincisi onaylanma ihtiyacı (Başkaları tarafından yeterince sevilip tasvip edilmiyorsam beceriksizim demektir.) diğeri ise mükemmeliyetçiliktir (Eğer elime aldığım her işte mükemmel bir sonuç alamıyorsam, o işi hiç yapmayayım daha iyi). Bu şemalardan (işlevsel olmayan tutumlar) biri olan mükemmeliyetçi tutum, kişinin yaşamını bir cendere içine alarak onun işlevsiz temel kalıplar oluşturmasına, kendisini ve tüm ilişkilerini bu temel kalıplar içinde yapılandırma beklentisi içine girmesine neden olmaktadır (Gençöz, 2001; Leahy,2004).

Birinci probleme ilişkin bir diğeri bulgu, mükemmeliyetçi tutumla, sosyal kaygı düzeyi, sosyal kaçınma düzeyi, sosyal kaygı toplamı ve gerçekçi olmayan ilişki

tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış olmasıdır. Bu bulgu literatürle ve araştırma sonuçlarının geneliyle çelişmektedir.

Mükemmeliyetçilik, bilişsel değerlendirme sürecinin başlangıç ve sonuçları üzerinde etkilidir. Bu bağlamda mükemmeliyetçilik sosyal kaygı ile ilişkili önemli bir değişken olarak incelenmektedir. Mükemmeliyetçi bireylerde, kişisel standartları kendisi ve diğerleri için çok yüksek tutma, sosyal desteği tanımlama ve sosyalliği açıklama standartları farklılaşır. Benliğe ilişkin olumsuz algılama yükselir ve eleştirilmeye yönelik duyarlık artar. Mükemmeliyetçiliğin sosyal kaygı sürecinde kaçınma türü başa çıkma eğilimlerini yükselttiği ve kişiler arası ilişkilerde özellikle performansa yönelik kaygı düzeyini yükselttiği belirtilmiştir. Mükemmeliyetçiliğin gerek sosyal performansı değerlendirme ve gerekse sosyal yalıtıma yönelik karar süreci üzerindeki etkisi önemli görünmektedir. Sosyal anlamda eleştirilmeye yönelik otomatik işleyen duyarlık, bu yönüyle sosyal kaygı ve kaçınmayı açıklamaktadır. (Palancı, 2004).

Arkowitz (1999), sosyal kaygılı kişilerin kaçınma davranışlarını, belirli hatalı bilişlerin ve fonksiyonel olmayan tutumların yarattığı yoğun kaygıya bağlamaktadır. Bu hatalı bilişler; kişinin iç diyalogunda yer alan kendini küçümseyen ve aşağılayan ifadeler, kişisel performansını değerlendirmede mükemmeliyetçi beklentiler, kişisel performansını sadece olumsuz örneklere odaklama (seçici algı), sosyal başarı ve başarısızlıklarının nedenlerini atıflamada patolojik bir örüntü geliştirme olarak belirtilmiştir (Akt. Yolaç, 1996).

Safran (1990b), ilişki problemlerinin altındaki yapıların, katı mükemmeliyetçi kişilerarası şemalar olduğunu belirtmektedir. Şayet bireyin katı inançları varsa, kişilerarası ilişkilerle ilgili rol repertuarı oldukça dar olacaktır ve işlevsel olmayan kişilerarası bir döngü oluşacaktır (Akt. Hamamcı, 2002). Bu döngü kişide, sosyal ortamlarda kendilik sunumu ile ilgili seçeneklerini kısıtlayacak ve bu kısıtlama olumsuz duygulanım ve davranışları tetikleyebilecektir. Kişilerarası ilişkilerde yaşanan bu kısır döngü genelde sosyal kaygı ve kaçınma ile sonuçlanabilmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, bağımsız tutum ile fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş olmasıdır fakat diğer değişkenler, onaylanma ihtiyacı, değişken tutum, sosyal kaçınma düzeyi, sosyal kaygı toplamı, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki tahmini, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bazı araştırmalar bu bulguyu desteklememektedir.

Hope ve arkadaşlarına (1990) göre, sosyal kaygılı kişiler eleştirilme ve küçük düşürülme gibi durumlarda kontrolün kendilerinde olmadığını düşünmektedirler. Cloitre ve arkadaşlarının çalışmalarına göre ise, sosyal kaygılı kişilerin, sosyal kaygılı olmayan kişilere kıyasla, iç kontrol algıları daha düşük bulunmuştur. Sosyal kaygılı kişilerde dış kontrol algısı olarak, kişinin başına gelen olayların güçlü olan diğerlerince belirlendiği fikri ağır basmaktadır (Akt.Gençöz, 1998).

Beth ve diğerleri (1984)' ne göre, sosyal etkileşime yönelik yetersizlik duygusu ile kişisel anlamda eleştirilmeye yönelik duyarlılık arasında pozitif ilişki söz konusudur. Zvolensky ve diğerleri (2000)' e göre ise, kişinin kendisine yönelik olumsuz yorumları, öz yeterlik inançlarını da olumsuz yönde etkiler. Öz yeterlik inançlarının azalması kişisel performansa yönelik olumsuz beklentilerle sosyal kaygı düzeyinin yükselmesine aracılık etmektedir(Akt. Palancı, 2004).

Beck, onaylanma ihtiyacı ve bağımsız tutum kavramlarını açıklamak için sosyotropi ve otonomi kavramlarını ortaya atmıştır. Sosyotropi kişilerin diğer insanlarla iyi ilişkiler içinde olma ihtiyacını ifade etmektedir. Yüksek sosyotropik insanlar için diğer insanlardan onay almak önemlidir. Kişilerarası ilişkilerde algılanan kayıp ve reddedilme bu insanlarda depresyona yol açabilmektedir. Otonomi ise, kişinin bağımsızlık ve belirlenen amaçlara ulaşma ihtiyacını vurgulamaktadır. Yüksek otonomiye sahip kişiler kişilerarası başarı ve başarısızlıklara çok önem verirler. Çevre üzerinde sağladıkları kontrolün kaybı ya da algılanan başarısızlık depresyona yol açabilmektedir (Kabakçı, 2001, s. 274).

Araştırmada, onaylanma ihtiyacı ile değişken tutum, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı arasında pozitif yönde, sosyal kaygı, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, gerçekçi olmayan ilişki tahmini ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar arasında negatif yönde ilişki tespit edilmiştir. Kısaca ergenlerin onaylanma ihtiyacı puanları artarken değişken tutum, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı puanları da artmaktadır. Sosyal kaygı puanları ve gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, gerçekçi olmayan ilişki tahmini, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplam puanları artarken ise onaylanma ihtiyacı puanları azalmaktadır. Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği' nin bazı değişkenlerinin ters puanlandığı göz önüne alınırsa, bireyin ilişki içinde sosyal kaygısı ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini artarken, onaylanma ihtiyacının da arttığını söyleyebiliriz.

Bu bulgu, Leary ve Kowalski (1995)' nin Kendilik Sunum Yaklaşımı' nda söz ettiği izlenim yaratma motivasyonu ile ilgili tespitleri ve bazı araştırma sonuçlarıyla doğrudan örtüşmektedir.

Leary ve Kowalski (1995)' ye göre, sosyal ilişkilerden yalıtılmış olmak, hayatı sürdürmeyi zorlaştırdığından, insanlar destekleyici sosyal ilişkiler sürdürmeye güdülenmişlerdir ve dışlanma riski ile karşılaştıklarında tehlikeye karşı bir uyarıcı sistemi olarak "kaygı" devreye girer. Çoğu sosyal kaygı, kendini sunum endişesinden kaynaklanmaktadır. Kişiler, geçmiş kendini sunum başarısızlıklarından kaynaklanan koşullanmış olumsuz duygular geliştirmiş olabilirler. Sosyal kaygılı kişiler, kişiler arası davranışlarında sosyal onay kazanmak için çabaları içeren, kazanımcı stil yerine, onay kaybından kaçınmayı içeren korunmacı stili benimserler bu durum da onlar da sosyal kaygının ortaya çıkmasını kolaylaştırabilmektedir. Onay alma ihtiyacı yüksek olan ve olumsuz değerlendirilmekten çekinen insanlar, başkaları üzerinde iyi bir izlenim bırakmak için daha çok motive olacaklar ve daha çok sosyal kaygı yaşayacaklardır. Sosyal kaygılı bireyler arasında yapılan bir araştırmada, bu bireylerin ortak özelliklerinin, onaylanma ihtiyacı ile eleştirilme korkusu olduğu gözlemlenmiştir.

Başka bir araştırmaya göre, başkaları tarafından kabul edilme ve onaylanma ihtiyacı yüksek olan bireylerin sürekli sosyal kaygı puanları, kabul edilme ihtiyacı düşük olan bireylere göre daha yüksek çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda, sosyal kaygı ölçümleri ile, olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçümleri arasında, orta ve yüksek düzeyde ilişki bulunması, sosyal kaygıda olumsuz değerlendirilmekten ve onaylanmamaktan korkmanın önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Erkan, 2002).

Araştırmadaki bir diğer bulgu ise değişken tutumla ilgilidir. Değişken tutumla, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı ile pozitif yönde, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Değişken tutumla, sosyal kaygı, sosyal kaçınma, sosyal kaygı toplamı ve gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Palancı (2004)' ün belirttiği bir araştırma bulgusu, bu saptama ile çelişir niteliktedir. Bu bulguya göre, duygusal yönden tutarsız kişilerin streslilik düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bireylerin empatik olma becerileri de azalmaktadır. Kişilerarası ilişkilerde duygularını kontrol etme gücünü yaşayan bireylerin, empati yoksunluğu ile artan problemleri, kişilerarası ilişkiler geliştirmeye yönelik kaygıyı yükseltir.

Araştırmada, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı ile, sosyal kaygı, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkide bilişsel çarpıtmalar toplamı, sosyal kaygı toplamı ile arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı ile, sosyal kaçınma düzeyi, gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yakınlıktan kaçınma ile gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve ilişkide bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yakınlıktan kaçınma ile gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Gerçekçi olmayan ilişki tahmini ile gerçekçi olmayan ilişki

beklentisi, ilişkide bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ile ilişkide bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında, pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ergenin fonksiyonel olmayan tutumları artarken, sosyal kaygı düzeyi, yakınlıktan kaçınma düzeyi, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, bilişsel çarpıtmaları artmaktadır.

Bu ilişki, literatür ve bazı araştırmalar tarafından da desteklenmektedir.

Mantıkdışı inançlar (Fonksiyonel olmayan tutumlar), yetişkinlerde olduğu gibi çocuk ve ergenlerde de kaygıya yol açabilmektedir. Akılcı Duygusal Davranışçı Model'e göre, karşılaştığı olayları felaketleştirme ya da abartma eğiliminde olan ergende, endişe duyulan bir durumun (sınıf önünde konuşma gibi) korkunç olacağı ve felaketle sonuçlanacağı yönündeki mantıkdışı inanç genellikle kaygıya eşlik etmektedir. Sosyal reddedilme ve akademik başarısızlığın "korkunç" olduğuna ilişkin inançları nedeniyle, çocuk ve ergenlerde kişilerarası ilişki kaygısı, sınav kaygısı ve topluluk önünde konuşma kaygısı gözlenmektedir (Çivitçi, 2006, s. 29).

Clark ve Wells (1995)' e göre, çarpıtılmış ve işlevsel olmayan bilişsel süreçlerin benliği ve çevreyi olumsuz değerlendirmeye olan ilişkisinin sosyal kaygıda önemli bir rol oynadığı varsayılır. Bu bilişsel süreçler, işlevsel olmayan inançlardan kaynaklanmaktadır (Akt. Gümüş, 2006)

Gümüş (2006)' ün 339 adet üniversite 1. ve 2. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada sosyal kaygı puanlarının ilişkisi olduğu işaret edilen benlik saygısı ve işlevsel olmayan tutumlara göre yordanıp yordanamayacağı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda yordayıcı bir değişken olarak ele alınan fonksiyonel olmayan tutumların, sosyal kaygıyı yordamasına ilişkin sonuçlarına bakıldığında FOTÖ alt ölçeklerinin birlikte sosyal kaygı ile düşük ancak anlamlı bir ilişkinin olduğu; mükemmeci tutum, onaylanma ihtiyacı, bağımsız tutum ve değişken tutum alt ölçeklerinin regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, hiçbirinin sosyal kaygının anlamlı birer yordayıcısı olmadığı görülmüştür.

Purdon, Antony, Monterio ve Swinson (1999), 81 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada; öğrencilerin mizaç özelliklerinin sosyal kaygı düzeyleri üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, fonksiyonel olmayan tutumlara sahip (potansiyel olumsuz inançlara sahip) öğrencilerin sosyal kaygıya daha yatkın oldukları, özellikle başkalarının önünde, sosyal performans gösterilmesi gereken durumlarda daha yoğun kaygı belirtileri gösterdikleri ortaya konulmuştur.

Bu araştırmanın da bütününe bakıldığında, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ) ve alt ölçeklerinin sosyal kaygı ile ilişkisinin sadece, onaylanma ihtiyacı ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği' nin (FOTÖ) toplam puanları ile düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırma bu yönüyle Gümüş (2006, s.68)'ün sonuçlarıyla tutarlı görünmektedir.

Sosyal kaygı ile sosyal kaçınma düzeyi, toplam sosyal kaygı, yakınlıktan kaçınma gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve ilişkide bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sosyal kaygı düzeyi arttıkça, sosyal kaçınma davranışı, ilişkiye girmekten kaçınma davranışı, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve bilişsel çarpıtmalar artmaktadır.

Sosyal kaygı ile gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır .

Sosyal kaçınma ile sosyal kaygı toplamı, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ve ilişkide bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sosyal kaçınma ile gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Sosyal kaygı toplamı, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi ilişkide bilişsel çarpıtmalar toplamı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sosyal kaygı toplamı ile gerçekçi olmayan ilişki tahmini arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Burger (2006)' e göre, sosyal kaygısı olan insanlar sadece diğerlerinin kendileri hakkında olumsuz düşüncülerinden korkmakla kalmazlar, aldıkları her geribildirimde de olumsuz yorarlar. Bu görüş araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Literatürde de bu bulguları destekleyen, çocuklar, ergenler ve yetişkinler üzerinde yapılmış bazı araştırmalar mevcuttur.

Değerlendirilme anksiyetesi düşük ve yüksek olan çocuklar üzerinde ilk çalışmalardan birini gerçekleştiren Leitenberg, Yost ve Carrell-Wilson (1986), bilişsel hatalar açısından karşılaştırıldıklarında, felaketleştirme, aşırı genelleme, kişiselleştirme ve seçici soyutlama olarak isimlendirilen dört tip bilişsel hatanın, değerlendirilme anksiyetesi olan grupta anlamlı bir şekilde daha fazla gözlemlendiğini bildirmişlerdir(Akt. Aydın,).

Rheingold, Herbert ve Franklin (2003)' ün 15 yaş grubu sosyal kaygılı olan ve sosyal kaygılı olmayan ergenler üzerinde yaptığı çalışmada, sosyal kaygılı olan ergen grubunun sosyal olaylarla ilgili zarar beklentisi ve tahmini(depresyon kontrol altına alınmasına rağmen), sosyal kaygılı olmayan ergen grubuna göre beklenenin üzerinde çıkmıştır. Bu bulgular, araştırmanın sosyal kaygısı yüksek olan ergenlerin gerçekçi olmayan ilişki beklentileri de yüksek olmaktadır sonucu ile örtüşmekte fakat sosyal kaygı ile arasında anlamlı bir ilişki çıkmayan gerçekçi olmayan ilişki tahmini ile çelişmektedir.

Rector, Kocovski ve Ryder (2006)' e göre, sosyal kaygılı ergenler, zorunlu olarak girdikleri sosyal ortamlarda insanları, dostça olmayan, umursamaz ve korkutan olarak değerlendirmişlerdir. Bu tespit, araştırmanın, sosyal kaygı ile yakınlıktan kaçınma arasındaki pozitif yönde anlamlı olan ilişkisini pekiştirmektedir.

Magnusdottir ve Smari (1999), olumsuz olayları değerlendirmede sosyal kaygısı olan ergenlere özgü bir bilişsel yanlılığın olup olmadığını araştırmışlardır. 13-15 yaş arası

168 ergende sosyal kaygı düzeyi ile olumsuz olayları değerlendirme biçimlerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada sonuçlar sosyal kaygılı ergenlerin olumsuz sosyal olayları daha fazla tehdit edici bulduklarını ortaya koymuştur (Akt. Aydın, 2006) .

Kashdan, Collins ve Elhai (2006)' nin yapmış oldukları bir çalışmanın sonuçları, bu araştırmanın bulgularından ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların bir alt değişkeni olan yakınlıktan kaçınma ile sosyal kaygının anlamlı ilişkisiyle örtüşmektedir. Sosyal kaygı ile bireylerin kişiler arası yakınlıkları, duygularını ifade ediş biçimleri ve romantik ilişkileri incelenmiştir. Araştırmaya katılan bireylere, Sosyal Etkileşimde Kaygı Ölçeği (Social Interaction Anxiety Scale), Beck Depresyon Ölçeği, Berkeley Etkileycilik Ölçeği ve Kişiler arası Yakınlık Ölçeği (Inclusion of Other in the Self Scale) uygulanmıştır. Buna göre; sosyal kaygı düzeyi arttıkça bireylerin duygularını ifade etme kalitelerinin, bireysel çekicilik algılarının ve kişiler arası yakınlık durumlarının anlamlı düzeyde azaldığı, başka bir deyişle bu değişkenlerle sosyal kaygı arasında ters yönde bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Beidel, Turner ve Dancu (1985), 13 erkek, 13 kadın,26 sosyal kaygılı ve 13 erkek, 13 kadın, 26 sosyal kaygılı olmayan, 18-41 yaş arası toplam 52 deneğin katıldığı araştırmasında, sosyal kaygının fizyolojik, bilişsel ve davranışsal yönlerini incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre, sosyal kaygılı deneklerin, sosyal kaygılı olmayanlardan daha yüksek seviyede fizyolojik uyarılmışlık belirtileri gösterdiği, daha fazla olumsuz değerlendirci ve daha az olumlu başa çıkma bilişleri bildirdiği ve bağımsız değerlendirciler tarafından daha az sosyal beceriye sahip olarak algılandıkları bildirilmiştir (Akt. Sayan, 2005).

Sonuç olarak, sosyal kaygısı yüksek olan insanlar, kendilerinde bulunan fonksiyonel olmayan tutumlar ve bilişsel çarpıtmalar dolayısıyla sosyal ilişkilerinin olumsuz olacağını ve ilişkilerde yetersiz kalacaklarını düşünmektedirler. Maalesef bu kötümserlik bir tür kendini oluşturan kehanet gibi, kaygılı kişilerin korktuğu sosyal reddetmeye neden olmakta ve ilişkilerle ilgili temel olumsuz şemaları doğrulamaktadır. Çünkü ilişkiye girdikleri insanlar tarafından çekingen tavır ve kaygıları, zeka ve sosyal beceri eksikliğine yorulabilmektedir. Reddedilme düşüncesi

içinde olan kişinin de ilişkiyi spontan, karşılıklı tatmin sağlayan boyutta götürmesi zor olmaktadır. Böylelikle sosyal kaygılı kişi, olumsuz bir bilişsel bir döngü içine girmekte ve ilişkiler içinde sosyal kaygısını sürekli yinelemektedir.

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Cinsiyetlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin bilişsel yapıları, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği ve İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği olmak üzere iki ayrı ölçek ile ölçülmüştür. Bu iki ölçeğin sonuçları, bize ergenlerin hem genel yaşamlarında belirleyici olan fonksiyonel olmayan tutumlarını hem de özel olarak ilişkileriyle ilgili yapmış oldukları düşünce hatalarını vermektedir. İki ölçekten alınan sonuçlar ergenlerin bilişsel yapılarını çok yönlü anlamamızı sağlamakta ve iki bilişsel yapı arasındaki ilişkileri karşılaştırma olanağı sunmaktadır.

Ergenlerin onaylanma ihtiyacı, değişken tutum gibi fonksiyonel olmayan tutum değişkenleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak mükemmeliyetçi tutum, bağımsız tutum, FOTÖ toplam puanlarında erkeklerin puanları kızlarınkinden anlamlı derecede yüksektir. Ölçekten yüksek puan almak daha fonksiyonel tutumlara sahip olduğu anlamına geldiği göz önüne alındığında, bu bulgulara dayanarak kızların erkeklerden daha fazla fonksiyonel olmayan tutumlara sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Ergenlerin İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği sonucunda aldıkları puanlarda, yakınlıktan kaçınma değişkeni ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, gerçekçi olmayan ilişki tahmini, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, erkeklerin gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, gerçekçi olmayan ilişki tahmini ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı kızlarınkinden anlamlı derecede yüksektir. Bu bulguya dayanarak erkeklerin ilişkilerle ilgili tahmin ve beklentilerinde kızlara göre daha fazla bilişsel çarpıtmalar yaptıklarını söyleyebiliriz.

Bu bulgu ile tam aksi yöndeki bulgulara, Kılınç ve Sevim (2005)' in 429 (263 kız ve 166 erkek) liseli ergen üzerinde yapmış olduğu “Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar” başlıklı çalışmalarında rastlanmaktadır.

Sosyal ilişki yoksunluğu bireyleri yalnızlığa ve bunun sonucunda da pek çok soruna itmektedir. Weiss (1973), yalnızlığın, kişinin ihtiyaç duyduğu sosyal ilişkilerin olmaması veya değişik sosyal ilişkileri bulunmasına rağmen, bu ilişkilerde yakınlığın, içtenliğin ve duygusallığın bulunmamasına gösterilen bir tepki olduğunu ileri sürmüştür. (Akt. Kılınç ve Sevim, 2005). Yalnızlık ile sosyal kaygı birbirleriyle karşılıklı etkileşimde olan iki olgudur ve bilişsel yaklaşım bilişi, sosyal ilişkilerdeki yetersizlik ile yalnızlık yaşantısı arasında arabulucu bir faktör olarak vurgulamaktadır (Akt. Kılınç ve Sevim, 2005).

Kılınç ve Sevim (2005)' in ergenlere uyguladığı İBÇÖ (İlişkilerle ilgili Bilişsel çarpıtmalar) sonucunda, ergenlerin yakınlıktan kaçınma çarpıtmalarının yalnızlık düzeylerine ve cinsiyetlerine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Kız öğrencilerin ve yalnız olmayan bireylerin daha fazla gerçekçi olmayan ilişki tahmini yaptığı ortaya çıkmıştır. Gerçekçi olmayan ilişki beklentisi boyutunda ise yalnızlık düzeyleri ve cinsiyete göre farklılık bulunamamıştır.

La Greca ve Lopez (1998), özellikle kızların erkeklere göre, yaşlıları tarafından olumsuz değerlendirilme korkusunu daha fazla yaşadıklarını, buna bağlı olarak yeni durumlarda daha yoğun stres altında kaldıklarını ve sosyal kaçınma başvurduklarını bildirmişlerdir (Akt, Boucher, 2003, s.11). Bu bulgu da araştırmanın erkeklerin kızlara oranla daha fazla bilişsel çarpıtma yaptığı bulgusu ile çelişmektedir.

Araştırmanın bulguları Çivitçi (2006)' nin, 7. sınıf öğrencileri üzerinde mantıkdışı inançlar ve sürekli kaygıyı tespit etmek amacıyla yapmış olduğu bir araştırma ile kısmen örtüşür niteliktedir. Bu çalışmaya göre, Ergenler için Mantıkdışı İnançlar Ölçeği' nin alt ölçeklerinden (başarı talebi, rahatlık talebi ve saygı talebi) erkeklerde sürekli kaygı ile başarı talebi arasında anlamlı bir ilişki gözlenirken, kızlarda anlamlı

bir ilişki gözlenmemiştir. Rahatlık talebi ve sürekli kaygı puanları arasında hem toplam grupta hem kız hem de erkeklerde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Altıntaş (2006)' nın araştırma sonuçlarına göre, cinsiyetleri farklı liseli ergenlerin iletişim becerileri düzeyleri arasında ve cinsiyetleri farklı liseli ergenlerin akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında kızların lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu bulgu, bu çalışmanın sonuçları ile çelişmektedir.

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin kız ya da erkek oluşlarına göre sosyal kaygı düzeylerinin değişip değişmeyeceği sorusuna cevap aranmıştır. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Kız ve erkek ergenlerin, sosyal kaygı, sosyal kaçınma ve toplam sosyal kaygı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ve bu farklılık erkeklerin lehinedir. Sonuçta bu araştırmanın bulgularına bakarak, erkeklerin kızlara göre daha fazla sosyal kaygı ve kaçınma yaşadıklarını söyleyebiliriz.

Sosyal kaygının hangi cinsiyette daha sık görüldüğüne ilişkin literatürde de tam bir karışıklık söz konusudur. Bazı araştırmalarda kadınların erkeklere göre sosyal kaygı düzeyi yüksek çıkarken, bazı araştırmalarda da bu araştırmada olduğu gibi erkeklerin sosyal kaygı düzeyi yüksek çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde erkeklerin sadece, karşı cinsle yakınlaşmak için ilk adımı atma ve karşılıklı etkileşimleri başlatma konusunda kadınlara göre daha az sosyal kaygı gösterdiği bulunmuştur (Leary ve Kowalski, 1995).

Greca ve Lopez (1998)' in çalışmasında, kız ergenlerdeki sosyal kaygının erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Akt. Erkan, 2002).

Demir (1997), Türkiye’deki ilköğretim 4. ve 8. sınıfa devam eden 1482 çocuk ve ergende sosyal kaygı ve benlik saygısı ilişkisini sınamış olduğu araştırmasında, sosyal kaygının ilkokul öğrencisi erkeklerde görülme sıklığı en düşük, ilkokul öğrencisi kızlarda görülme sıklığı ise en yüksektir. Sosyal fobi tanısı alan kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısının iki katıdır.

Aydın ve Sütçü (2007)’nin Türk ergenler için Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği’nin (ESKÖ) psikometrik özelliklerini inceleme amaçlı, 12- 15 yaş arasında 1242 ergen üzerinde (643 kız ve 599 erkek) yaptıkları bir çalışmada kızların, olumsuz değerlendirilme korkusu alt ölçeğinden erkeklerin sosyal kaçınma ve sosyal huzursuzluk duyma alt ölçeğinden anlamlı düzeyde yüksek puan aldıklarını saptamışlardır.

Palancı (2004)’nin üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırma sonuçları, bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Üniversite öğrencilerinin sosyal kaçma ile cinsiyet farklılıkları incelenmiş ve erkeklerin sosyal kaçma puan ortalamaları kızlarınkinden anlamlı derecede yüksek çıkmıştır.

Dilbaz ve Güz (2002)’ün sosyal kaygı bozukluğunda cinsiyet farklılıkları başlıklı çalışmalarında Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği kullanılmış ve sonuçları bu araştırmanın bulguları ile aynı yönde çıkmıştır. Erkek hastaların sosyal kaygı şiddetleri kadın hastalara göre daha fazla bulunmuştur.

Boucher (2003)’in, 168 (74 erkek ve 92 kız) 10. ve 12. sınıflara devam eden ergen üzerinde yaptığı çalışmada, aynı zamanda cinsiyet rollerini de ölçen (Social Role Discrepancy Scala) ölçek ile kızların sosyal kaygı ve yalnızlığa erkeklerden daha eğilimli ve akran kabullerinin daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda kızlar, başkalarının dikkatini çekme, performans gösterme konularında daha fazla sosyal korku yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Gümüş (1997)' ün ergenliğin son dönemindeki üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasına göre ise, üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerinin cinsiyete göre değişmediği saptanmıştır.

Araştırma bulgularında ve bu bulguyla paralel araştırma sonuçlarında erkeklerde kızlara oranla daha fazla sosyal kaygının olması Williams ve McGillicuddy-De Lisi (2000)' nin belirttiği gibi kızların kaygı problemlerinde sosyal desteğe daha fazla başvurmaları ve problemlerini erkeklere oranla daha çabuk fark edip, konuşarak halletmeye çalışmaları ile açıklanabilir. Araştırmaya göre, erkek ergenler, sosyal problemleri ile baş etmek için espri, konuyu başka yöne çekme, kendini kontrol ederek sorunu görmezden gelme, bastırma gibi dolaylı stratejileri daha fazla kullanmaktadırlar. Bu durum da gerçek sorunla yüzleşme, sorunu çözme gibi fırsatlardan onları alıkoymaktadır (Akt. Dinçel, 2006). Türk toplumunda erkeklerin yetiştirilmelerinde güçlü olma, bastırma, kontrol etme odaklı komutların yoğun olduğu göz önüne alındığında erkeklerin insani sosyal kaygıları ile patolojik bir hal almadan yüzleşememeleri bu tespitin doğruluğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin bilişsel yapılarının yaşlarına göre değişip değişmediği incelenmiştir. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin, mükemmeliyetçi tutum, bağımsız tutum, değişken tutum, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı puan ortalamaları yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ancak ergenlerin, onaylanma ihtiyacı, gerçekçi olmayan ilişki tahmini ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu fark 17 yaş grubunun lehinedir. Buna göre araştırma bulgularına dayanarak, 14 yaş grubunun 17 yaş grubuna göre daha fazla onaylanma ihtiyacı içinde olduğunu, 17 yaş grubunun ise gerçekçi

olmayan ilişki tahmini, bilişsel çarpıtma değişkenini daha fazla kullandığını ifade edebiliriz.

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Yaşlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada, ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin yaşlarına göre değişip değişmediğine cevap aranmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, ergenlerin sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ile yaşları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.

Literatürdeki birçok çalışmaya göre sosyal kaygı, sosyal ilişkilerin önem ve yoğunluk kazandığı ergenlik döneminde başlar ve onlu yaşlarda yoğunluk kazanır.

Örneğin Johnson, Inderbitzen-Nolan ve Anderson (2006)'a göre, ergenlikte sosyal kaygı ve sosyal anksiyete bozukluğu değerlendirmeleri hakkındaki araştırmalarda altı çizilen en önemli nokta, sosyal kaygının yaygınlığı ve ortalama başlangıç yaşıdır. Araştırmalar ergenliğin ortaları boyunca sosyal kaygının doruk noktasına ulaştığını ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, 14- 17 yaş arasındaki gençlerin yaşadığı sosyal kaygıya odaklanmıştır. Sosyal kaygının ergenliğin ortalarında yoğunluk kazandığı düşünülürse, 14 ve 17 yaşın her ikisi de ergenlik döneminin ortalarına rastgelmekte, aralarında büyük bir fark bulunmamaktadır. Sonuçlar arasında anlamlı bir fark çıkmamasının bu nedene bağlı olduğu düşünülmektedir.

Warren, Good ve Velten (1985), ortaokul öğrencilerinden (7., 8., ve 9. sınıf) 12 ve 14 yaş grubunun sosyal kaygılarını belirlemek amacıyla yapmış oldukları çalışmalarında, Watson ve Friend (1969)' in Olumsuz Değerlendirilmekten korkma ile Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği' ni 429 öğrenciye uygulamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, sosyal değerlendirilme kaygısında, cinsiyete ve yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Akt. Erkan, 2002, s. 37).

Gümüş (1997)' nin üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerinin yaşlarına göre değişmediği ifade edilmektedir. Araştırmanın bu bulgusu, Gümüş (1997)' ün ifadesi ile örtüşmektedir.

Keskin ve Orgun (2007)' un yaşları 18 ile 28 yaş arasında değişen bir grup üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları bir araştırmada, 18-21 yaş arasındakiler 22-27 yaş arasındakilerden daha yüksek puanlar almışlardır. Bu durum, sosyal kaygının genellikle 11- 19 yaş arasında ortaya çıktığını, ortalama başlangıç yaşının 16 olduğu (Erkan, 2002; Subaşı, 2005; Turan ve diğerleri, 2000) ve 25 yaş üstünde ise az görüldüğünü (Kılıç, 2005) doğrulamakta, 14-17 yaş gibi oldukça küçük bir ranja sahip olan bizim araştırmamızda ergenler için herhangi bir farkın bulunmamış olması beklendik bir durum olarak karşılanmalıdır.

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin bilişsel yapılarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin, mükemmeliyetçi tutum, bağımsız tutum, değişken tutum, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki tahmini, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı puan ortalamaları ile anne baba birliktelik durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ancak, ergenlerin onaylanma ihtiyacı puan ortalamaları ile anne baba birliktelik durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre, anne babası birlikte olan ergen grubunun onaylanma ihtiyacı puan ortalamaları, anne babası ayrı olan ergen grubundan anlamlı derecede yüksektir. Bu bulguya dayanarak, anne babası ayrı olan ergen grubunun onaylanma ihtiyacının daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bulgu, Özay (2004)' in çalışmasının bulgusuyla çelişir niteliktedir. Bu çalışmada, 15-17 yaş anne babası boşanmış (149) ve anne babası birlikte yaşayan (161) ergen grubu denetim odağı açısından incelenmiş ve araştırmanın sonunda, anne babası birlikte yaşayan ergenlerin, anne babası boşanmış olan ergenlere göre daha dıştan yönelimli oldukları saptanmıştır.

Tanrıkulu (2002)' nun yetiştirme yurdunda kalan 15- 17 yaş arasındaki ergenlerin olumsuz bilişsel yapıları ve problem çözme becerilerini araştırdığı çalışmasının sonuçları, bu araştırmanın sonuçlarıyla kısmen örtüşür niteliktedir. Yetiştirme yurdunda yaşayanların olumsuz otomatik düşünceleri, ailesi yanında yaşayan ergenlerden anlamlı bir şekilde yüksektir.

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin sosyal kaygılarının anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ile anne baba birliktelik durumu arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır.

Aile içi problemlerin yoğunluğu ve çiftlerin evlilik uyum düzeyi çocukların yaşayacakları sosyal kaygı düzeyini yükseltebilmektedir. (Palancı,2005).

Araştırmada anne babası ayrı olan ve birlikte olan ergenlerin sosyal kaygı puanlarının arasında fark bulunamamış olması, literatürde anne babası ayrı olan bireylerin daha sorunlu olacağına dair varsayımın değişiyor olmasına önemli bir katkıdır. Sonuçta ergenin içinde yaşadığı ailede anne babanın birlikteliğinden ziyade kişilerarası ilişkilere ilk örnek olan anne baba arasında yaşanan ilişkinin kalitesi ve bunun ergene olumlu bir şekilde yansıyor olması önemlidir. Bu düşünce Steinberg (2007) tarafından da desteklenmektedir; Araştırmaların çoğu bir gencin yaşamında

önemli bir yeri olan yetişkinlerle ilişkilerinin niteliğinin, evinde var olan ana baba sayısından daha belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Kaldı ki, anne baba birlikte olsa dahi kendi aralarındaki çatışmalar gençte çok daha fazla sorunlar oluşturabilmektedir. Erkan (2002)' nın araştırmasında ergenlerin sosyal kaygılarının yüksek olmasında anne babanın ayrı olmasından ziyade anne babanın birlikte olması bir risk faktörü olarak ele alınması bu düşünceleri pekiştirmektedir.

Steinberg (2007), bir dizi boylamsal çalışmanın ergenin ruh sağlığı açısından esas önemli olanın anne babanın boşanmış olmasından çok boşanma sürecinin kendisinin olduğunun altını çizmektedir. Palancı (2004)' ya göre ise, aile içi problemlerin yoğunluğu ve çiftlerin evlilik uyum düzeyinin düşük olması çocukların yaşayacakları sosyal kaygı düzeyini yükseltebilmektedir.

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin bilişsel yapılarının anne eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin, bağımsız tutum, onaylanma ihtiyacı, değişken tutum, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı, gerçekçi olmayan ilişki tahmini, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı puan ortalamaları ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ancak, ergenlerin mükemmeliyetçi tutum ve yakınlıktan kaçınma puan ortalamaları ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre; anne eğitim düzeyi yükseldikçe mükemmeliyetçi tutum azalmaktadır

Altıntaş (2006)' ın liseli ergenlerin kişilerarası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkiyi bazı değişkenlere göre incelediği çalışmada, ergenlerin iletişim becerileri ile akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Liseli ergenlerin annelerinin eğitim durumları ile

iletişim becerileri arasında, anneleri ilkokul ve lise mezunu olanlarla anneleri üniversite mezunu olanlar arasında anneleri ilkokul ve lise mezunu olanların lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca annelerinin eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve lise olanlarla, üniversite olan liseli ergenlerin akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında annelerinin eğitim durumu ilkokul, ortaokul ve lise olanların lehine önemli farklılıklar bulunmuştur.

Öztütüncü (1996)' nün Liseli Ergenlerdeki İrrasyonel/ Olumsuz otomatik düşüncelerin ana-baba tutumları açısından incelediği çalışmasının bulguları, bu araştırmanın bulguları ile kısmen örtüşür niteliktedir. Liseli ergenlerdeki olumsuz bilişsel yapılar anne-babanın eğitim düzeyi açısından incelendiğinde; annenin eğitim durumunun olumsuz düşünceler açısından herhangi bir etkisi olmamaktadır.

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada, ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin anne eğitim durumuna göre değişip değişmediğine cevap aranmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin sosyal kaygı, sosyal kaçınma ve toplam sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ile anne eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre; anne eğitim düzeyi yükseldikçe sosyal kaygı düzeyi azalmaktadır.

Bu sonuç, Gümüş (1997)' ün üniversite öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyi düştükçe sosyal kaygılarının arttığı yönündeki saptaması ile kısmen örtüşmektedir.

Erkan (2002)' in çalışması da bu bulguyu desteklemektedir. Erkan (2002), ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana- baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerinde yaptığı çalışmasında, sosyal kaygı düzeyinin annenin eğitim düzeyine göre değiştiğini bulmuştur. Sosyal kaygı düzeyi ile annenin eğitim düzeyi arasında .43 düzeyinde bir ilişki bulunmuştur. Sosyal kaygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin

annelerinin eğitim düzeylerinin, sosyal kaygı düzeyi düşük öğrencilere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Anne, bireyle eğitim ve model olma açısından ilk iletişime geçen kişi olması yönüyle oldukça önemlidir. Annenin eğitim düzeyinin yüksek olması, annenin sosyal yaşama daha fazla katılması, kendine daha güvenli olması, çocuğuna olumlu anlamda sosyal ilişkilerinde rehberlik etmesi ve sosyal ortamlarda davranış biçimleri konusunda seçenek sunması yönünden önemli bulunmaktadır. Bu davranış biçimleri çocuğun kendine güvenmesine, bireysel ve sosyal yaşamında rahat olmasına destek sağlamaktadır. Diğer taraftan anne eğitiminin düşük olması, çocuğu yönlendirmede yetersiz kalma, kısıtlayıcı-cezalendirici eğitim yöntemine sık başvurma gibi davranışları ortaya çıkararak çocukların bağımsız davranışlarını engelleyebilmekte, kişinin uzun vadede kendisine ve topluma yönelik olumsuz tavır geliştirmesine zemin hazırlayabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1999; Yavuzer,1994; Yörükoğlu, 1996) .

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin bilişsel yapılarının baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin, mükemmeliyetçi tutum, bağımsız tutum, onaylanma ihtiyacı, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı, puan ortalamaları ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ancak, bu araştırmada ergenlerin değişken tutum, yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki tahmini, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı puan ortalamaları ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bu farklılık, baba eğitim düzeyi yükseldikçe, olumsuz bilişsel yapıların azaldığı yönündedir.

Altıntaş (2006)' nın çalışması, bu bulguları kısmen desteklemekte, kısmen çelişmektedir. Liseli ergenlerin kişilerarası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkiyi bazı değişkenlere göre incelediği araştırmasında babalarının eğitim durumu farklı olan liseli ergenlerin iletişim becerileri düzeyleri arasında ve babalarının eğitim durumu farklı olan liseli ergenlerin akılcı olmayan inanç düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada, ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin baba eğitim durumuna göre değişip değişmediğine cevap aranmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin sosyal kaygı, sosyal kaçınma ve toplam sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ile baba eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Buna göre; babaların eğitim düzeyi yükseldikçe, ergenlerin sosyal kaygı düzeyi düşmektedir.

Erkan (2002), ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana- baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerinde yaptığı çalışmasında, sosyal kaygı düzeyinin babanın eğitim düzeyine göre değiştiğini bulmuştur. Sosyal kaygı düzeyi ile babanın eğitim düzeyi arasında .38 düzeyinde bir ilişki söz konusudur. Ergenlerle yapılan görüşme sonuçlarına bakılarak, anne babanın eğitim durumlarının düşük olması ya da anne ile babanın eğitim düzeylerinde fark olması da ergeni olumsuz yönde etkilemektedir.

Kültürümüzde otoritenin simgesi olarak algılanan baba, eğitim seviyesi yükseldikçe, ataerkil tutumları daha fazla sorgulamakta ve daha hoşgörülü, paylaşımcı, çocuğu bağımsız kılan bir tutumu benimseyebilmektedir. Bu tutum çocuğun kendisine daha fazla güvenmesine, daha rahat ilişki kurabilmesine yol açmaktadır. Ancak, eğitim seviyesi düşük olan babalara sahip olan ergenlerin genelinde, otoriter ve eleştirici eğilime maruz kalmaktan kaynaklanan, sosyal ortamlarda daha utangaç, daha

içedönük ve daha korkulu olma gibi tavırlara rastlanabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1999; Yavuzer,1994; Yörükoğlu, 1996) .

Ergenlerin Bilişsel Yapılarının Ekonomik Düzeye Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada ergenlerin bilişsel yapılarının ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre yapılan istatistiksel analizler sonucunda;

Ergenlerin, bağımsız tutum, onaylanma ihtiyacı, değişken tutum, , gerçekçi olmayan ilişki tahmini, gerçekçi olmayan ilişki tahmini puan ortalamaları ile ekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna göre; ailenin ekonomik düzeyi yükseldikçe, ergenlerin olumsuz bilişsel yapıları azalmaktadır.

Ancak, ergenlerin mükemmeliyetçi tutum, fonksiyonel olmayan tutumlar toplamı yakınlıktan kaçınma, gerçekçi olmayan ilişki beklentisi, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar toplamı puan ortalamaları ile ekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre; ailenin ekonomik düzeyi yükseldikçe, ergenlerin olumsuz bilişsel yapılarının azaldığı söylenebilir.

Nurmi (1987)' ye göre, orta ekonomik düzeyden gelen ergenlerin gelecek beklentileri alt ekonomik düzeyden gelen akranlarına oranla daha organize'dir. Alt ekonomik düzeyden gelen ergenlerin, üst ekonomik düzeyden gelen ergenlere oranla yeteneklerine ve kendi geleceklerini etkileyebileceklerine ilişkin inançlarının zayıf olduğunu ileri sürmektedir (Akt. Dinçel, 2006).

Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ekonomik Düzeye Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada, ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ekonomik düzeye göre değişip değişmediğine cevap aranmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, ergenlerin sosyal kaygı, sosyal kaçınma ve toplam sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ile ekonomik düzey arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Buna göre; ailenin ekonomik düzeyi düştükçe sosyal kaygı düzeyi yükselmektedir.

Sosyal kaygı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde sosyal kaygının genelde düşük gelir grubuna ait olan kişilerde daha yüksek olduğunu görmekteyiz (Aydın ve Sütçü 2007; Dilbaz, 1997; Keskin ve Orgun, 2007; Turan ve diğerleri, 2000).

Mouiter ve Stein (1999)' in epidemiyolojik çalışma sonuçlarına göre, sosyal kaygılı bireylerin, düşük gelir düzeyine sahip oldukları belirtilmektedir. Ayrıca, David, Hüge ve George (1994), düşük sosyo- ekonomik ailelerden gelen çocuklarda, sosyal kaygı düzeyinin anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bildirmişlerdir (Akt. Erkan, 2002).

Öztaş (1996)' ın üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu demografik değişkenlerin sosyal kaygı üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında kızlarda sosyal davranış sıklığının sosyo- ekonomik değişkenden daha fazla etkilendiği bulunmuştur.

Aileleri ciddi ekonomik sorunlar yaşayan ya da sürekli yoksulluk içinde olan ergenlerde sosyal kaygının yüksek olması, onların psikolojik sorunlar ve davranış bozuklukları açısından yüksek risk altında olması anlamına gelmektedir. Ekonomik stresin ergen üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar, mali sıkıntıların, esas etkilerinin ergenlere doğrudan değil, ana babanın ruh sağlığı ve evlilik ilişkisi üzerinde yarattığı sonuçlar aracılığıyla aktarıldığını ortaya koymaktadır. Parasal stres altındaki ana babalar, ergenin beklentilerini karşılayamayabilir, daha kısıtlayıcı ya da daha baskıcı davranabilirler. Bu durum da ergende sosyal kaygının oluşması için gereken risk faktörlerini hazırlayabilmektedir (Steinberg, 2007, s. 183; Erkan, 2002, s.122).

4.4.ÖNERİLER

Araştırmanın önerileri, ele alınan probleme ve elde edilen sonuçlara göre, akademisyenlere, eğitimcilere ve ailelere olmak üzere üç boyutta düzenlenmiştir.

Akademisyenlere Öneriler

- Araştırmanın sonuçlarına göre ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ve bilişsel yapıları arasında ilişki saptanmıştır. Bu bulguya dayanarak, bu araştırmadaki evren ve örneklem daha da genişletilerek, çocuklar, ergenler ve yetişkinlerin sosyal kaygı düzeyleri ile bilişsel yapıları arasındaki ilişkiler karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
- Sosyal kaygılı olduğu saptanan ergenlerin anne ve babaları da araştırma kapsamına alınarak retrospektif çalışmaların yapılması, ergendeki sosyal kaygıda modellemenin etkisini ortaya koymada önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca anne babaların da mevcut bilişsel yapıları incelenmeli ve sosyal kaygı ile bağlantısı ortaya konmalıdır.
- Zeka testleri ve projektif kişilik testleri kullanılarak elde edilecek verilerin sosyal kaygı ve bilişsel yapılar ile ilişkilendirilmesi, alana daha nesnel katkılar sağlayabilecektir.
- Sosyal kaygı literatürü incelendiğinde, Türk ergenlerin sosyal kaygıları üzerinde etkili olan kültürel değişkenlerle ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Tarihsel, kültürel ve sosyolojik değişkenlerin de bulunduğu bir çalışmanın yapılması bu alandaki literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır.

Eğitimcilere Öneriler

- Sosyal kaygı yaşayan ergenler çoğunlukla içe dönmekte, anne baba ve öğretmenler için bir problem oluşturmadığından fark edilmemekte ve ihmal

edilmektedir. Eğitimciler ve aileler, sosyal kaygının ileride yaratacağı, akademik, mesleki ve ruhsal zorlukları öngörerek bu tip davranışlar içindeki ergenlere daha çok yönelmeli ve bu durumlarla ilgili gereken önlemleri almalıdır. Bilhassa okullardaki rehberlik servisleri tarafından bu gençlere yönelik bilişsel yöntemlerle yapılandırılmış grup çalışmalarının organize edilmesi önemli yararlar sağlayacaktır.

- Araştırmalar, okul reddi, ayrılma anksiyetesi gibi çocuk ve ergenlerde sıklıkla görülen problemlerin sosyal kaygıya ilişkin önemli bir sinyal olduğunu vurgulamaktadır. Çocuk ve ergenlere psikolojik yardım veren kurum ve kuruluşlar, anne ve babalar bu problemleri yaşayan çocuk ve ergenlere bu bilgi ışığında bakmalı ve uzun dönemde birçok sosyal işlev kaybına yol açan bu durumların daha fazla büyümeden önlemini almalıdır.
- Ergen sosyal kaygısında etkili olan, başkalarının önünde konuşma yapmak, herhangi bir konuda performans göstermek, diyalogları başlatma ve sürdürmek, romantik bir ilişki amacıyla karşı cinse yakınlaşmak, akran grubuna kabul edilmek, akran zorbalığına maruz kalmak gibi sosyal performans zorlukları için sosyal beceri ve stresle başa çıkma eğitimleri okullardaki rehberlik çalışmalarına entegre edilmelidir.
- Ergenlik döneminin sosyal kaygının başlamasında önemli bir dönem olduğu göz önüne alınarak, ergende sosyal kaygıyı oluşturabilecek risk faktörleri gereğince alınabilecek önlemler konusunda, ergenler, aileleri ve eğitimciler aydınlatılmalıdır.

Ailelere Öneriler

- Sosyal kaygının başlangıç yaşının ergenlik dönemi olması nedeniyle, oldukça sıkıntılı bir süreç olan ergenlikte, sosyal kaygının ipuçlarının aileler tarafından titiz bir şekilde ele alınması önemlidir.

- Çocuğu dñnyaya getirme dışında, ona temel yaşam becerilerini kazandırmakla sorumlu olan anne babanın, çocuğa, bilhassa olumlu bir sosyal benliğe kavuşabilmesi için gereken ortamı hazırlaması gerekmektedir. Çocuğun sosyal beceriler kazanması, toplum tarafından kabul edilen sosyal davranışlar geliştirmesi, girişken, güvenli davranışlara sahip olması bilinçli anne babanın eğitimsel geribildirimleri ile mñmkñn olmaktadır. Anne babanın bu istendik tepki ve geribildirimleri verebilmesi için, sağlıklı anne-baba tutumları ile ilgili doğru yayınları takip etmesi, alanında sۆz sahibi uzmanların verdikleri seminer, panel v.b. gibi etkinliklere katılması ve gelişim psikologu, psikolojik danışman gibi kendisine rehberlik edebilecek uzmanlardan destek alması oldukça ۆnemlidir.
- Aile, ergenin zamanının çoğunu geçirdiği ve sosyalleşmesinin en yoğun olduğu okul yaşamını takip etmeli ve ۆđretmenleri ile irtibat halinde olmaladırlar.
- Aileler sosyal kaygı yaşayan gençlerin, içedönüklük ve utangaçlık olarak da yorumlanabilecek tepkilerini değiştirmek amacıyla, baskıcı ve zorlayıcı davranışlar yerine, ergenlerin profesyonel yardım almaları konusunda teşvik edici olmaladırlar.

KAYNAKÇA

- Abrams, R., F.(1998). *Social Anxiety, Social Evaluative Threat and the Interpretation of nonverbal displays emotions*. Unpublished Dissertation, Emory University, USA.
- Alfano, C., A., Beidel, D.,C.& Turner, S., M. (2006). Cognitive correlates of social phobia among children and adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology* 34(2), 189-201.
- Altaylı, Z., B. (1999). Sosyal fobik olan ve olmayan bireyler arasındaki kişilerarası şema farklılıkları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altıntaş, G. (2006). *Liseli ergenlerin kişilerarası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Amir, N., Beard, C.& Bower, E.(2005). Interpretation Bias and Social Anxiety. *Cognitive Therapy and Research*, 29(4), 433-443.
- Asbaugh, A., R., Anthony, M. M., McCabe, R.E. Schmidt, L., A. & Swinson, R., P. (2005). Self- evaluative biases in social anxiety. *Cognitive Therapy and Research* 29(4), 387-398.
- Aydemir, Ö. ve Köroğlu, E. (2006). *Psikiyatride Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aydın, A. ve Sütçü, T., S. (2007). Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği' nin Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 14 (2): 79-89.

- Aydın, A. (2006). *Ergenlerde Sosyal Anksiyete Belirtilerini Azaltmaya Yönelik Bilişsel Davranışçı Bir Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi* (2.Baskı). İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım.
- Bayar, R., M., Doksat, K. ve Oral, G. (1999). Sosyal Fobiyle Komorbid Kişilik Bozuklukları, *Yeni Symposium* 37(1-2), 3-5.
- Bayramkaya, E., Toros, F. ve Özge, C. (2005). Ergenlerde Sosyal Fobi ile Depresyon, Özkavram ve Sigara Alışkanlığı Arasındaki İlişki. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 15 (4), 165- 173.
- Beck, S., J. (2001). *Bilişsel Terapi, Temel İlkeler ve Ötesi*. (N. Hisli Şahin, Çev.), Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları No: 22.(Eserin Aslının Basım Tarihi: 1995).
- Beck, T., A. (2005). *Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar*. (A. Türkcan, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Beck, T., A. & Emery, G. (2006). *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler Bilişsel Bir Bakış Açısı*. (Öztürk, V, Çev.), İstanbul: Litera Yayıncılık. (Eserin aslının basım tarihi: 2005).
- Beidel, D., C., Turner, S., M. ve Morris T., L. (2000). Behavioral treatment of childhood social phobia. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 68 (6), 1072-80.

- Boucher, M., D. (2003). *A Contextual Approach to Social Anxiety in Adolescence: The Effects of Social Role Discrepancy and Self Worth*. Unpublished Dissertation. The University of Southern Mississippi, U.S.A.
- Bradley, L. (2004). *The Cognitive and Behavioral Differences Between Adolescents with Social Fobia and Their Non- Anxious Peers*. Unpublished Dissertation. The University of Nebraska, Nebraska, USA.
- Brendle, J., R. (2005). *Validation of a quantitative measure to assess schema content associated with social anxiety*. Unpublished Dissertation. The University of North Dakota, USA.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger, J.,M., (2006). *Kişilik*. (İ D. E. Sarioğlu, Çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Eserin aslının basım tarihi: 2004).
- Clark, M., D. (2001). A Cognitive Perspective on Social Phobia. W.R., Crozier& L.E., Alden (Eds.). *International handbook of social anxiety: Concept, research and interventions relating to self and shyness* (s.405-430). New York: Wiley.
- Çivitçi, A. (2006). Ergenlerde Mantıkdışı İnanç ve Sürekli Kaygı İlişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7(12), 27-39.
- Darcy, K., Davila, J. and Beck, G. (2005). Is Social Anxiety Associated wit Both Interpersonal Avoidance and Interpersonal Dependence? *Cognitive Therapy and Research* 29(2),171-186.
- Demir, T. (1997). *Çocuk ve Ergenlerde Sosyal Fobi: Epidemiyolojik Bir Çalışma*. Tıpta uzmanlık tezi, İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Psikiyatrisi Ana Bilim Dalı.

Dilbaz, N. (1997). Sosyal Fobi. *Psikiyatri Dünyası*, 1(1), 18-24.

Dilbaz, N. (2000). Sosyal Anksiyete Bozukluğu: Tanı, Epidemiyoloji, Etiyoloji, Klinik ve Ayırıcı tanı. *Klinik Psikiyatri Dergisi, Ek (2)*, 3- 21.

Dilbaz N. ve Güz H. (2002). Sosyal Kaygıda Cinsiyet Farklılıkları. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 39 (2-3-4), 79-86.

Erkan, Z. (2002). *Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erkan, Z. (2002). Sosyal kaygısı yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10(10), 120-133.

Erkan, Z., Güçray, S., Çam, S. (2005). Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi, *IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi* (64- 75). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Erözkan, A. (2004). Üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Eskin, M. (2000). Ergen Ruh Sağlığı Sorunları ve İntihar Davranışı ile İlişkileri. *Klinik Psikiyatri* 3, 228-234.

Eskin, M. (2001). Ergenlikte Yalnızlık, Başetme Yöntemleri ve Yalnızlığın İntihar Davranışı ile İlişkisi. *Klinik Psikiyatri* 4(1), 5-11.

- Flanagan, S., K. (2005). *Understanding Social Anxiety in Early Adolescence The Role of Peer Relation*. Unpublished Dissertation. The Pennsylvania State University, Pennsylvania, USA.
- Gander, M., J. & Gardiner, H., W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları. (Eserin Aslının Basım Tarihi: 2004).
- Garner, M., Mogg, K. & Bradley, B.,P. (2006). Orienting and maintenance of gaze to facial expressions in social anxiety. *Journal of Abnormal Psychology* 115 (4), 760-770.
- Gencoz, T. (2003). Liebowitz Social Anxiety Scale: The Turkish Version. *Psychological Reports*. 93(2), 1059- 1069.
- Genç, S.,Z. (2005). İlköğretimde sosyal becerilerin gerçekleşme düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 13 (1), 41-54.
- Goozh, J.S. (1991). *Understanding Social Anxiety via Self Presentational Theory*. Unpublished dissertation. George Mason University, Virginia, USA .
- Gouveia, J.,P., Castilho, P., Galhardo, A. & Cunha, M. (2006). Early maladaptive schemas and social phobia. *Cognitive Therapy and Research* 30(5), 571-584.
- Gümüş, A.E. Sosyal Kaygının Benlik Saygısı ve İşlevsel Olmayan Tutumlara Göre Yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 26 (3): 63-73.
- Gümüş, E., A. (1997). *Üniversite öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gümüş, E., A. (2002). *Sosyal Kaygıyla Başa Çıkma Programının Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gümüş, E., A. (2006). *Sosyal Kaygı ile Başa Çıkma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güz H. ve Dilbaz N. (2003). Sosyal Kaygı Bozukluğu ile Panik Bozukluğu Olgularının Demografik ve Bazı Klinik Özellikler Açısından Karşılaştırılması. *Klinik Psikiyatri* 6 : 32-38.
- Hamamcı, Z. (2002). *Bilişsel Davranışçı Yaklaşımla Bütünleştirilmiş Psikodrama Uygulamasının Kişilerarası İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Temel İnançlar Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamamcı, Z. ve Büyüköztürk, Ş. (2004). The Interpersonal Cognitive Distortion Scale: development of the scale and investigation of its psychometric characteristics. *Psychological Reports* 95(1), 299-303.
- Ingles, J. C., Hidalgo, M., D., & Mendez, X., F. (2005). İnterpersonal Diffucielts in Adolescence: A New Self- Report Measure. *European Journal of Psyhcological Assesment*, 21 (1), 11- 22.
- Johnson, H.S., Inderbitzen-Nolan, H., M. & Anderson, E.R. (2006). The Social Phobia: Validity and Reliability in an Adolescent Community Sample. *Psychological Assesment*, 18(3), 269-277.
- Kabakçı, E. (2001). Üniversite Öğrencilerinde Sosyotropik/ Otonomik Kişilik Özellikleri, Yaşam Olayları ve Depresif Belirtiler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 12(4), 273-282.

- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kashdan, T.,B., Collins, R.,L. & Elhai, J., D. (2006). Social Anxiety and Positive Outcome Expectancies on Risk- Taking Behaviors. *Cognitive Therapy and Research* 30 (6), 749-761.
- Kashdan, T.,B. & Herbert, J., D. (2001). Social anxiety disorder in childhood and adolescence: Current status and future directions. *Clinical Child and Family Psychology Review* 4(1), 37-61.
- Kashdan, T., B., Volkmann, J.R., Breen, W.E., Han, S., (2006). Social Anxiety and Romantic Relationships: The Cost and Benefits of Negative Emotion Expression are Context-Dependent, *Journal of Anxiety Disorders*, 2(1): 16–28.
- Kaya, N., Çilli, A.S., Aşkın, R., Herken, H., Özkan, İ. ve Kucur, R. (1997). Orta ve Yüksek Öğrenim Öğrencilerinde Sosyal Fobik Belirti Yaygınlığı, *Genel Tıp Dergisi*, 7(3):133–137.
- Keskin, G. ve Orgun, F. (2007). Bir grup üniversite öğrencisinde sosyal fobi yaşama durumlarının ve başa çıkma stratejilerinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 8: 262-270.
- Kılıç, G. (2005). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Atılganlık Düzeylerinin Sosyal Kaygı ve Ana- Baba Tutumları Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılınç, H. ve Sevim, S.A. (2005) Loneliness and Cognitive Distortions Among Adolescents. *Ankara University Journal of Educational Sciences* 38(2), 69-88.

- Kızıltan, E. (2003). Sosyal Fobi 21.Y.Y. Hastalığı. Mustafa Güveli (Der.), Psikiyatri Penceresi. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Koçak, A. (2001). *Sosyal Kaygıyla Başa Çıkma Programının Lise Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kowalski, M. R. ve Leary, R. M. (1995). *Social Anxiety*. New York: Guilford Press.
- Köroğlu, E. (2001). *DSM IV- TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Köroğlu, E. (2006). *Kaygılarımız Korkularımız*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Langston, A., C. & Cantor, C.(1989). Social Anxiety and Social Constraint: When Making Friends is Hard. *Journal of Personality and Social Psychology*. 56 (4), 649- 661.
- Leahy, L.,R. (2004). *Bilişsel Terapi Uygulamaları: Tedavi Müdahaleleri İçin Bir Kılavuz* (H. Hacak, M. Macit ve F. Özpilavcı, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Marcotte, D. (1996). Irrational Beliefs and Depression in Adolescence. *Adolescence*, 31(124), 935.
- Mick, M.,A. (1999). *Cognitive biases in shyness and social phobia*. The University of Texas at Austin, U.S.A.

- Özay K., S. (2004). *Anne-babaları boşanmış ve birlikte yaşayan 15-17 yaş ergenlerin denetim odaklarının bazı değişkenlere göre karşılaştırılarak incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özcan, Ö., Kılıç, B.G. ve Aysev, A. (2006). Okul korkusu yakınması olan çocukların ana babalarında ruhsal bozukluklar. *Türk Psikiyatri Dergisi* 17(3), 173-180.
- Özgen, A. ve Birsöz, S. (2000). Sosyal Anksiyete Bozukluğunun Farmakolojik Tedavisi. *Klinik Psikiyatri Ek 2* .22-26.
- Öztaş, T. (1996). *Across- Cultural Study of Social Anxiety in University Students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, M., Sayar K., Uğurad I. ve Tüzün Ü. (2005). Sosyal Fobisi Olan Çocukların Annelerinde Sosyal Fobi Yaygınlığı, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 15 (2),60- 64.
- Öztütüncü, F. (1996). *Liseli ergenlerdeki irrasyonel/ olumsuz otomatik düşüncelerin ana- baba tutumları ve aile içi ilişkiler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Palancı, M. (2004). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu bir yardım modelinin geliştirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Perini, S.,J., Abbot, M.,J. & Rapee, R.,M. (2006). Perceptions of Performance as a mediator in the relationship between social anxiety and negative post-event rumination, *Cognitive Therapy and Research* 30(5), 645-659.

- Pineles, S., L. (2003). Cognitive Biases to internal and external sources of potential threat in social anxiety. Unpublished Dissertation, Northwestern University, Illinois, USA.
- Pineles, S.L. and Mineka, S. (2005). Attentional biases to internal and external sources of potential threat in social anxiety. *Journal of Abnormal Psychology* 114(2), 314-318.
- Purdon, C., Antony, M., Monterio, S. & Swinson, R. (1999). Social Anxiety in College Students, *Anxiety Disorders*, 15: 203–215.
- Rapee, M. R. & Heimberg, G.R. (1997). A Cognitive Behavioral Model of Anxiety in Social Phobia. *Behavioral Research Therapy*, 35 (8), 741-756.
- Rector, N. A., Kocovski, N.L, Ryder A.G.& Ledley, D.R. (2006). Social Anxiety and The Fear of Causing Discomfort to Others: Conceptualization and Treatment. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25(8): 906-918.
- Rheingold, A.,A. (2001). Cognitive Bias in Adolescent with social anxiety. Unpublished dissetation. MCP Hahnemann Univesity, U.S.A.
- Rheingold, A.A., Herbert. J.D. ve Franklin, M.E. (2003). Cognitive Bias in Adolescents with Social Anxiety Disorder. *Cognitive Therapy and Research*, 27(6), 639-655.
- Rosset, J.,F.(2004). Cognitive Changes Following Cognitive-Behavioral Therapy for Social Phobia. Unpublished Dissertation, The University of Manitoba, Canada.
- Roth, D., Anthony, M., M. & Swinson, R.P. (2001). Interpretations for anxiety symptoms in social phobia. *Behaviour Research and Therapy* 39(2), 129-138

- Savaşır, I. ve Şahin N. (1997). *Bilişsel Davranışçı Terapi' de Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Sayan, A. (2005). Sosyal kaygıyla başa çıkma programının öğrencilerin sosyal kaygı ve depresyon düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sayar, K., Solmaz, M., Öztürk, M. Özer, Ö.A. ve Arıkan, M. (2000). Yaygın Sosyal Fobi Hastalarında Çekingen Kişilik Bozukluğu ve Psikopatolojiye Etkileri. *Klinik Psikiyatri* 3 (3), 163-169.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Spot Matbaacılık.
- Sevinçok, L. (2000). Sosyal Fobi ve Çekingen Kişilik Bozukluğu Arasındaki Tanısal Güçlükler. *Psikiyatri Dünyası* 4(1), 4-6.
- Schneier, F.,R. (2003). Social Anxiety Disorder. *British Medical Journal* 324(7414), 515.
- Snyder, C.,R., Smith, T., W., Augelli, R., W. & Ingram, R., E. (1985). On the self-serving function of social anxiety: Shyness as a Self Handicapping Strategy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(4), 970-980.
- Smiths, J., A., Rosenfield, D., McDonald, R. &Telch, M. J., (2006). Cognitive Mechanism of Social Anxiety Reduction: An Examination of Specificity and Temporality. *American Psychological Association*, 74 (6), 1203- 1212.
- Solmaz, M., Sayar, K., Özer, A.Ö, Öztürk, M. ve Acar, B. (2000). Sosyal fobi hastalarında aleksitimi, umutsuzluk, depresyon: Kontrollü bir çalışma. *Klinik Psikiyatri* 3(4), 235- 241.

- Spokas, M. E., Rodebaugh, T.L. & Heimberg, R.G. (2007). Cognitive Biases in Social Phobia
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (F. Çok ve diğeri, Çev.). İstanbul İmge Yayınevi. (Eserin aslının basım tarihi: 2005).
- Subaşı, N. (2005). *Hacettepe Üniversitesi 1. Sınıf Öğrencilerinin Ruhsal Durumlarının ve Sosyal Anksiyete Sorunlarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sungur, M.,Z. (1997). Fobik Bozukluklar. *Psikiyatri Dünyası*, 1, 5-11.
- Sungur, M.,Z. (2000). Bilişsel- Davranışçı Yaklaşımlar ve Sosyal Fobi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, Ek: 2, 27- 32.
- Şimşek, U.E. (2003). *Bilişsel Davranışçı Yaklaşımla ve Rol Değiştirme Tekniğiyle Bütünleştirilmiş Film Terapisi Uygulamasının İşlevsel Olmayan Düşüncelere ve İyimserliğe Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taneli, B., Taneli, Y. ve Taneli, T. (2001). Depresyon ve anksiyete bozukluklarının birlikte bulunmaları ve psikofarmakolojik tedavi yaklaşımı, *Psikiyatri Dünyası* 5(4), 115-129.
- Tanrikulu, T. (2002). *Yetiştirme yurtlarında ve aile ortamında yaşayan ergenlerin bilişsel yapıları (olumsuz otomatik düşünceler) ve problem çözme becerileri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Turan , M., Çilli, A., S., Aşkın, R., Herken, H., Kaya, N., Kucur, R. (2000). Sosyal Fobinin Diğer Psikiyatrik Hastalıklarla Birlikteliği. *Klinik Psikiyatri* 3 (3), 170-175.
- Turner, S.,M., Beidel,D.,C. & Larkin, K., T.(1986). Situational determinants of social anxiety in clinic and nonclinic samples: Physiological and cognitive correlates. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 54(4), 523-527.
- Türkçapar, H., M. (1999). Sosyal Fobinin Psikolojik Kuramı, *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2, 247- 253
- Türküm, S. (1999). *Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışmanın Bilişsel Çarpıtmalar ve İletişim Becerileri Üzerine Etkisi*. Eskişehir. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Vassilopoulos, S. (2005). Social Anxiety and the effects of engaging in mental imagery. *Cognitive Therapy and Research*, 29(3), 261-277.
- Wilson, J.,K.& Rapee, R.,M.(2005). Interpretative Biases in Social Phobia: Content Specificity and the effects of depression. *Cognitive Therapy and Research* 29(3), 315-331.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yolaç, P. (1998). Sosyal Fobi ve Bilişsel Davranışçı Tedavi Yaklaşımı. Savaşır, I., Boyacıoğlu, G. ve Kabakçı E. (Der.) *Bilişsel-Davranışçı Terapiler* (51-70). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

http:// www.kadiköy-meb.gov.tr/ index.asp?category:1105000 web adresinden
17.06.2008 tarihinde edinilmiştir.

EKLER

EK I

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler,

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü' ne bağlı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında ergenlerin kişilerarası ilişkileri ve bilişsel yapıları ile ilgili olarak yürütmüş olduğumuz bir araştırma gereğince sizlerin vereceği bazı bilgilere gereksinim duymaktayız. Vereceğiniz samimi ve içten cevaplarla bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Danışman: Prof. Dr. A. Esra ASLAN

Nihan KALKAN

Sınıf:

Okulu:

Doğum tarihi:

Cinsiyet: K () E ()

Yaş: 14 () 17 ()

Annenizin Eğitim Durumu

Okula gitmemiş () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Babanızın Eğitim Durumu

Okula gitmemiş () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Anne ve Babanız

Birlikte () Ayrı ()

Ailenizin Ekonomik Düzeyi

600 YTL ve altı () 600-1000 YTL () 1000-2500 YTL () 2500-5000 ()

5000 YTL ve üstü ()

EK II
LIEBOWITZ SOSYAL ANKSİYETE ÖLÇEĞİ

LSAS

Bu envanterde, günlük hayatta karşılaşılabileceğiniz çeşitli sosyal durumlar verilmiştir. Sizlere verilen durumlara göre kendinizi değerlendirmeniz istenmektedir. Değerlendirmenizi son bir haftayı dikkate alarak yapınız. Aşağıda belirtilen herhangi bir durum ile son bir hafta içerisinde karşılaşmamış olabilirsiniz. Bu durumla şu anda karşılaşmış olsaydınız verebileceğiniz tepkiye en uygun olan seçeneği daire içine alarak, işaretleyiniz.

Her madde, hem kaygı düzeyine hem de korku düzeyine göre derecelendirilmiştir.

Kaygı düzeyine göre;

- 1:Hiç kaygılanmam**
- 2 Kaygılanmam.**
- 3 Kaygılanırım.**
- 4 Çok kaygılanırım.**

Kaçınma düzeyine göre;

- 1: Hiç kaçınmam**
- 2:Kaçınmam**
- 3: Kaçınırım**
- 4:Çok kaçınırım.**

seçeneklerinden size uygun olanları (hem korku hem de kaçınma için)işaretleyiniz. İçten yanıtlarınız için teşekkürler...

MADDELER		Kaygı Düzeyi				Kaçınma Düzeyi			
		1	2	3	4	1	2	3	4
1	Topluluk içerisinde telefon etmek								
3.	Toplulukta yemek yemek	1	2	3	4	1	2	3	4
4.	Toplulukta içecek içmek	1	2	3	4	1	2	3	4
5.	Yönetici konumundaki biri ile konuşmak	1	2	3	4	1	2	3	4
7.	Bir partiye / davete gitmek	1	2	3	4	1	2	3	4
8.	Biri ya da birileri tarafından izlenirken çalışmak	1	2	3	4	1	2	3	4
10.	Çok iyi tanımadığınız birine telefon etmek	1	2	3	4	1	2	3	4
12.	Yabancılarla tanışmak	1	2	3	4	1	2	3	4
13.	Genel bir tuvalette idrar yapmak	1	2	3	4	1	2	3	4
15.	İlgi merkezi olmak	1	2	3	4	1	2	3	4
16.	Ön hazırlık olmadan bir toplumda konuşmak	1	2	3	4	1	2	3	4
18.	Çok iyi tanımadığınız birine karşı görüş bildirmek ya da onunla aynı fikirde olmadığınızı söylemek	1	2	3	4	1	2	3	4
20.	Bir gruba sözlü rapor vermek	1	2	3	4	1	2	3	4
22.	Bir malı parası iade edilmek üzere geri götürmek	1	2	3	4	1	2	3	4
24.	Israrcı bir satıcıyı reddetmek	1	2	3	4	1	2	3	4

EK III
FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ

FOTÖ

Bu ölçek insanların zaman zaman savunduğu ya da inandığı tutumların bir listesini içermektedir. Lütfen her cümleyi ayrı ayrı dikkatle okuyup bu ifadelere ne kadar katıldığınızı belirleyin.

Her tutuma ilişkin kendi katılma derecenizi, yandaki cevap bölümündeki sayılardan birini yuvarlak içine alarak belirtiniz. Her tutum için sadece tek bir işaret koymaya özen gösteriniz.

Lütfen seçimlerinizin SİZİN GENEL OLARAK NASIL düşündüğünüzü yansıtmaya özen gösteriniz.

1. Kesinlikle katılıyorum.
2. Çoğunlukla katılıyorum.
3. Katılıyorum.
4. Ne katılıyorum ne de katılmıyorum

5. Katılmıyorum.
6. Çoğunlukla katılmıyorum.
7. Kesinlikle katılmıyorum.

1	Bir insanın mutlu olabilmesi için mutlaka ya çok güzel (yakışıklı), ya çok zengin, ya çok zeki ya da çok yaratıcı olması gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
3.	İnsanların bana değer vermesi için hiç hata yapmamam gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Risk almak hiçbir zaman doğru bir şey değildir. Çünkü kaybetmek bir felaket olabilir.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Mutlu olabilmem için tanıdığım insanların çoğunun hayranlığını kazanmalıyım.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Bir insan olarak yeterli olmam için, başkaları kadar başarılı olmam gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
11.	Bir insan olarak başarılı sayılabilmem için yaptığım işlerde başarılı olmam gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
13.	Beni seven bir insanın benimle aynı fikirde olması gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
15.	İnsanların bana verdiği önemi yitirmemem için kendimi açmamalıyım	1	2	3	4	5	6	7
17.	Sonucu başarısızlık da olsa insan yaptığı işten zevk alabilir.	1	2	3	4	5	6	7
19.	Başkalarının benim hakkımdaki düşünceleri bir insan olarak değerimi büyük ölçüde belirler.	1	2	3	4	5	6	7
21.	En azından bir yönümle başarılı değilsem, değerli bir insan sayılmam	1	2	3	4	5	6	7
22.	İnsanın değerli biri sayılması için iyi fikirleri olması gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
23.	Bir hata yaptığım zaman bundan rahatsızlık duymam gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
25	İhtiyacı olan herkese yardım etmediğim takdirde iyi bir insan sayılmam	1	2	3	4	5	6	7

27.	İnsanın kendisi için önemli olan kişiler tarafından onaylanmaması çok kötüdür.	1	2	3	4	5	6	7
29.	Önemli amaçlarıma ulaşabilmem için kendimi çok fazla zorlamam gerekmez.	1	2	3	4	5	6	7
30.	İnsan biri tarafından azarlansa da buna üzülmemesi gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
32.	Diğer insanlar tarafından sevilmedikçe mutlu olmazsın.	1	2	3	4	5	6	7
34.	Mutluluğum kendimden çok diğer insanlara bağlıdır.	1	2	3	4	5	6	7
36.	İnsan sorunlarından uzak durabildiği sürece sorunlar da ortadan kalkar.	1	2	3	4	5	6	7
38.	Başka insanların benim hakkımda ne düşündükleri benim için önemlidir.	1	2	3	4	5	6	7
40.	Bir başka insan tarafından sevilmesem de mutlu olabilirim.	1	2	3	4	5	6	7

EK IV
İLİŞKİLERLE İLGİLİ BİLİŞSEL ÇARPITMALAR ÖLÇEĞİ

İBÇÖ

Bu ölçek insanların kişiler arası ilişkilerle ilgili olarak benimsedikleri bazı düşünceleri içermektedir. Lütfen her cümleyi dikkatle okuyup, bu düşüncelere ne derece katıldığınızı aşağıdaki şıkları dikkate alarak belirtiniz.

1. Hiç katılmıyorum.
2. Çok az katılıyorum.
3. Kısmen katılıyorum.
4. Oldukça katılıyorum.
5. Tamamen katılıyorum.

1. İnsanlarla fazla samimi olmak genellikle sorun yaratır. (1) (2) (3) (4) (5)
2. İnsanlar beni hiç anlamıyor (1) (2) (3) (4) (5)
4. Bu hayatta gerçek dost yoktur. (1) (2) (3) (4) (5)
5. İlişki kurduğum herkesin tüm duygu ve düşüncelerini benimle paylaşmasını isterim. (1) (2) (3) (4) (5)
7. Karşımdaki kişiler ifade etmeseler de onların ne düşündüğünü anlarım. (1) (2) (3) (4) (5)
10. İnsanlar verdiği sözleri yerine getirmezler. (1) (2) (3) (4) (5)
11. Her zaman bir sosyal grupta yer almalıyım. (1) (2) (3) (4) (5)
12. Sosyal ortamlarda insanların beni olduğum gibi kabul etmeyeceğini düşünüyorum. (1) (2) (3) (4) (5)
15. İlişkilerimde insanları hoşnut kılmak için onların istediği gibi davranmalıyım. (1) (2) (3) (4) (5)
16. Her zaman çevremde birilerinin olmasını isterim. (1) (2) (3) (4) (5)
18. İlişkilerde insanlar birbirlerinin tüm beklentilerini karşılamalıdır. (1) (2) (3) (4) (5)
19. İnsanlarla ilişkileri yüzeysel tutmakta her zaman yarar vardır. (1) (2) (3) (4) (5)